

DZIENNIK URZĘDOWY WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Katowice, dnia 6 października 2020 r.

Poz. 7131

UCHWAŁA NR XXIV/145/2020 RADY GMINY GODÓW

z dnia 28 września 2020 r.

w sprawie przyjęcia "Programu Opieki nad Zabytkami na terenie Gminy Godów na lata 2020-2023"

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 713) oraz art. 87 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 282 z późn. zm.), uchwala się, co następuje:

Rada Gminy Godów uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Program Opieki nad Zabytkami na terenie Gminy Godów na lata 2020-2023” zaopiniowany pozytywnie przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Godów.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Antoni Tomas

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA TERENIE GMINY GODÓW NA LATA 2020-2023

ABAKUS

PRACOWNIA PROJEKTOWO - URBANISTYCZNO - KONSERWATORSKA

SPIS TREŚCI

I.CEL.....	6
I.I. Przesłanki formalno-prawne.....	6
I.II. Zakres opracowania.....	6
II. ZARYS DZIEJÓW GMINY GODÓW.....	12
II.I Historia gminy Godów.....	12
II.II. Sołectwa.....	35
II.II.I. GODÓW.....	35
II.II.II. GOŁKOWICE.....	42
II.II.III. KROSTOSZOWICE.....	47
II.II.IV. ŁAZISKA.....	50
II.II.V. PODBUCZE.....	56
II.II.VI. SKRBEŃSKO.....	60
II.II.VII. SKRZYSZÓW.....	63
III. GODÓW – KSZTAŁTOWANIE SIE UKŁADU PRZESTRZENNEGO.....	79
IV. STRUKTURA PRZESTRZENNA OBSZARU GODOWA.....	83
IV.I. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE.....	83
V. ZABUDOWA ZABYTKOWA – FORMA OPRACOWANIA.....	85
VI. TYPOLOGIA ZABUDOWY NA TERENIE GMINY GODÓW.....	93
VII. OBIEKTY KUBATUROWE.....	93
VII.I. OBIEKTY SAKRALNE.....	94
VII.II. ZABUDOWA FOLWARCZNA I BUDYNKI GOSPODARCZE.....	94
VII.III. OBIEKTY PRZEMYSŁOWE.....	95
VII.IV. BUDYNKI UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ (SZKOŁY, URZĄD CELNY, BUDYNEK WOJSK OCHRONY POGRANICZA).....	95
VII.V. BUDYNKI MIESZKALNE JEDNORODZINNE O CHARAKTERZE WIEJSKIM, JEDNOKONDYGNACYJNE, TYNKOWANE, NAKRYTE DACHAMI DWUSPADOWYMI.....	95
VII.VI. BUDYNKI MIESZKALNE, JEDNORODZINNE O CHARAKTERZE WIEJSKIM Z FACJATKĄ, JEDNOKONDYGNACYJNE, TYNKOWANE NAKRYTE DACHAMI DWUDPADOWYMI.....	96

VI.I.VII. BUDYNKI KILKUODZINNE.....	96
VI.I.VIII. CMENTARZE (PARAFIALNE).....	96
VI.II. ZABYTKI MAŁEJ ARCHITEKTURY.....	97
VI.II.I. TYP.I. KAPLICZKI I KAPLICE ARCHITEKTONICZNE, MUROWANE, KUBATUROWE.....	97
VI.II.II. TYP.II. KAPLICZKI SŁUPOWE, MUROWANE.....	97
VI.II.III. TYP.III. KRZYŻE POKUTNE.....	97
VI.II.IV. TYP.IV. KRZYŻE KAMIENNE KAPLICZKOWE Z FIGURĄ CHRYSYTA I MATKI BOŻEJ BOLESNEJ (W NISZY).....	97
VI.II.V. TYP.V. KRZYŻE KAMIENNE KAPLICZKOWE Z FIGURĄ CHRYSYTA.....	98
VI.II.VI. TYP.VI. KRZYŻE DREWNIANE Z PASYJKĄ.....	98
VI.II.VII. TYP.VII FIGURY KAMIENNE NA COKOLE.....	99
VII. ZIELEŃ ZABYTKOWA NA TERENIE GMINY GODÓW.....	100
VII.I. Godów – pozostałości Parku Dworskiego, ul. 1 Maja 55.....	100
VII.II. Gólkowice – cmentarz przykościelny, ul. 1 Maja 41.....	103
VII.III. Gólkowice – kapliczka, ul. 1 Maja 258.....	105
VII.IV. Gólkowice – krzyż przydrożny, ul. 1 Maja/Borowicka.....	106
VII.V. Gólkowice – kapliczka, ul. Cmentarna /Jana III Sobieskiego.....	108
VII.VI. Gólkowice – cmentarz przykościelny, ul. Cmentarna 22.....	110
VII.VII. Gólkowice – cmentarz parafialny, ul. Cmentarna 40.....	113
VII.VIII. Łaziska – cmentarz przykościelny, ul. Powstańców Śląskich 124.....	115
VIII. GENERALNE WYTYCZNE KONSERWATORSKIE.....	120
VIII.I. Cele Programu Ochrony Zabytków na terenie gminy Godów.....	120
VIII.II. Dominanty przestrzenne.....	122
VIII.II.I. HISTORYCZNE -POZYTYWNE.....	122
VIII.III. Generalne wytyczne urbanistyczne.....	122
VIII.IV. Generalne wytyczne architektoniczne.....	122
VIII.V. Szczegółowe postulaty konserwatorskie.....	124
VIII.VI. Generalne wytyczne dla terenów zieleni zabytkowej.....	125
IX. WYKAZ OBIEKTÓW.....	126
IX.I. Zabytkowe obiekty kubaturowe.....	126
IX.II. Zabytkowe obiekty małej architektury.....	128
X. PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW A ZAMIERZENIA GMINY – WYTYCZNE DO REALIZACJI.....	131

X.I. WYTYCZNE DO ZAŁOŻEŃ PROGRAMOWYCH GMINY (NA PODSTAWIE OPRACOWANEGO „PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA TERENIE GMINY GODÓW”)	131
X.II. Główne cele polityki gminnej związane z ochroną zabytków	132
XI. ARCHEOLOGIA	132
XII. SPISY	136
XII.I. Spisy rysunków	136
XII.II. Spisy tabel	139
XIII. LITERATURA	139

I. CEL

II. PRZESŁANKI FORMALNO – PRAWNE.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA TERENIE GMINY GODÓW NA LATA 2020-2023

jest dokumentem prawa miejscowego.

Powstanie i sporządzanie niniejszego dokumentu wynika z zapisów artykułów 19, 21, 22 oraz 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. 2020 poz. 282 z późn. zm.), które dot.: zagadnień ochrony zabytków na obszarach jednostek samorządu terytorialnego, powiatów oraz województw, zwanej dalej ustawą o zabytkach.

Jak stanowi ustawa o zabytkach zapisy programu będą podstawowym narzędziem dla władz gminy w realizacji przedsięwzięć wynikających z zapisów prawa, zapewnienia niezbędnych środków do realizacji programu w latach 2020-2023. Po okresie jego obowiązywania będą przedstawione oceny stopnia jego realizacji tak, aby można dokonać jego weryfikacji celem kontynuacji.

III. ZAKRES OPRACOWANIA.

Program obejmuje obszar gminy Godów w granicach obowiązujących od 1999 roku.

Podstawą dla sporządzenia niniejszego programu było opracowanie – zgodnie z zapisem art. 21 w/w ustawy – ewidencji obiektów zabytkowych na obszarze administracyjnym gminy Godów.

Art. 21. Ewidencja zabytków jest podstawą dla sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Gminna Ewidencja Zabytków została przyjęta w dniu 30 grudnia 2019r. Zarządzeniem Wójta Gminy Godów Nr 0050.227.2019.

Zasady jej sporządzania określono w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 maja 2004 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. 2011 nr 113 poz. 661).

Biorąc pod uwagę cele zawarte w zapisie art. 87 pkt. 2. 1-7 ustawy o zabytkach:

Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;

- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Opracowano zweryfikowany katalog – ewidencję budynków oraz obiektów małej architektury powstałych do początku lat 60-tych XX wieku. Ewidencja ta, w której zamieszczono informacje o statusie własnościowym każdego z obiektów winna umożliwić określenie form współpracy i relacji między właścicielami a gminą, czy też przedstawicielami administracji państwowej w kwestii zasad prowadzenia wspólnych działań i odpowiedzialności w zakresie ochrony zabytków. Przy jej sporządzaniu kierowano się także zapisem art. 6 ustawy o ochronie zabytków:

I. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowli,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, (m. in. kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi),
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami projektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,

- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz.U. 2019 poz. 1479),
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

II. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej, w których określono typy obiektów podlegające ochronie i opiece z mocy ustawy.

Opracowanie niniejsze nie ma charakteru studium czy też analizy struktury urbanistycznej i architektonicznej gminy Godów. Jednym z jego zasadniczych celów jest istotne zmniejszenie zagrożeń dla substancji zabytkowej i docelowe doprowadzenie do ich likwidacji (np. brak wystarczających informacji co do przedmiotu ochrony i jego identyfikacji, sukcesywne podniesienie skuteczności funkcjonowania prawa, zagrożenia społeczno – ekonomiczne /wykorzystanie programów integracyjnych wynikających z przynależności do Unii Europejskiej/, harmonijne powiązanie wymogów ochrony środowiska z zagadnieniem szerokiej dostępności obiektów zabytkowych dla turystyki).

Na podstawie ponownie dokonanej inwentaryzacji substancji i prospekcji terenu skoncentrowano się na sporządzeniu wytycznych konserwatorskich zarówno w odniesieniu do układu przestrzennego całej gminy, jak i syntetycznych względem ogółu obiektów. Celem ich jest:

- ochrona zabytkowych układów przestrzennych,
- prowadzenie “polityki” remontowo - konserwatorskiej z możliwością etapowania prac,
- kształtowanie wizerunku plastyczno - estetycznego w oparciu o przesłanki konserwatorskie historycznej zabudowy miasta,
- stworzenie jednorodnej dokumentacji dla wytypowanych budynków w obszarze opracowania,
- określenie stanu zachowania układu przestrzennego miasta i jego wartości zabytkowej,
- sformułowanie generalnych wytycznych konserwatorskich obejmujących problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego na obszarze miasta,

- wytypowanie obiektów o największej wartości i najbardziej zagrożonych do przyszłego procesu remontowo – konserwatorskiego
- wskazanie na obiekty, które z uwagi na swe wartości i znaczenie winny być chronione według zasad ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jak i tych, które należy wyłączyć spod wcześniej określonych rygorów.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, szczegółowo precyzuje pojęcie każdego z typów zabytku w zapisie art. 3 cytowanej ustawy:

Art. 3.

Użyte w ustawie określenia oznaczają:

1. **zabytek** - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
2. **zabytek nieruchomy** - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;
3. **zabytek ruchomy** - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
4. **zabytek archeologiczny** - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
5. **instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami** – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
6. **prace konserwatorskie** - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
7. **prace restauratorskie** - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
8. **roboty budowlane** - roboty budowlane w rozumieniu przepisów prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
9. **badania konserwatorskie** - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
10. **badania architektoniczne** - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;

11. **badania archeologiczne** - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
12. **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
13. **historyczny zespół budowlany** - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
14. **krajobraz kulturowy** - przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
15. **otoczenie** - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków, w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Celem niniejszego opracowania jest także powiązanie dotychczas stosowanych w opracowaniach planistycznych pojęć stref ochrony konserwatorskiej i sposobu ich rozumowania z wprowadzonymi w aktualnych uwarunkowaniach ustawowych pojęciami w zapisie cytowanego powyżej art. 3.

W aspekcie tego artykułu ustawy o zabytkach należy także wyjaśnić zagadnienie stosowanego w opracowaniu określenia „objąć ochroną prawną”. Jest to kryterium ogólne odnoszące się do obiektów posiadających wartość zabytkową.

Obecna ustawa o zabytkach różnicuje zakres ochrony każdego z obiektów i hierarchizuje go. Stanowi o tym art. 7 o następującym brzmieniu:

Formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (według Gminnej Ewidencji Zabytków).

Wszystkie zatem obiekty wymienione w niniejszym opracowaniu, jako posiadające wartość zabytkową są objęte ochroną według standardu ustanowionego w punkcie 4 tego artykułu. Z tego też powodu należy opracować do nich szczegółowe karty ewidencyjne według zasad ustanowionych Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 maja 2004 r. w sprawie gminnej ewidencji zabytków. Część obiektów ze względu na stan techniczny kwalifikuje się do rozbiórki. Wskazane jest wykonanie dokumentacji zachowawczej w formie białych kart ewidencyjnych dla tych obiektów.

Szczególną formą ochrony jest wpis do rejestru zabytków typu „A” (zabytki nieruchome) lub „B” (zabytki ruchome) województwa śląskiego. Wpis winien obejmować obiekty o najwyższych walorach.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków „A” województwa śląskiego na terenie gminy Godów:

LOKALIZACJA	ADRES OBIEKTU	OBIEKT	DANE O OBIEKCIE	NUMER I DATA WPISU	ZAKRES OCHRONY	UWAGI
GÓLKOWICE	ul. 1 Maja 41	Kościół p.w. św. Anny	neogotycki z 1878 roku, drewniany	A/525/2019 23.07.2019r.	Granice ochrony rozciągają się na całość obiektu w ramach ogrodzenia i obejmują również wyposażenie wnętrza	Kościół jest drugą świątynią katolicką w miejscowości
GÓLKOWICE	ul. Powstańców 11	Stanowisko archeologiczne - gródek średniowieczny typu stożkowego	średniowieczne	C/1170/70 29.12.1970r.		
GÓLKOWICE	w południowo-wschodniej części wsi, na południe od szosy, na polach uprawnych	Stanowisko archeologiczne - kopiec - grodzisko	średniowieczne	C/1169/70 29.12.1970r.		
ŁAZISKA	ul. Powstańców 124	Kościół parafialny (dawnej filialny) p.w. Wszystkich Świętych	Gotycki, 1467, 1507 (wieża), drewniany	A/732/66 5.08.1966r.	Granice ochrony rozciągają się na całość obiektu w ramach ogrodzenia i obejmują również wyposażenie wnętrza	
SKRZYSZÓW	ul. 1 Maja 120	Kapliczka przydrożna p.w. św. Jana Nepomucena	z XIX w, murowana tynkowana, z wieżyczką i latarnią	A/764/66 30.12.1966r.	Granice ochrony obejmują obiekt i najbliższe otoczenie	
GÓLKOWICE	ul. Cmentarna 22	Budynek Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego	Wzniesiony w 1910 roku w stylu historyzmu z elementami neogotyku i neobaroku	A/436/15 13.02.2015r.	Granice ochrony obejmują budynek w obrysie murów zewnętrznych	

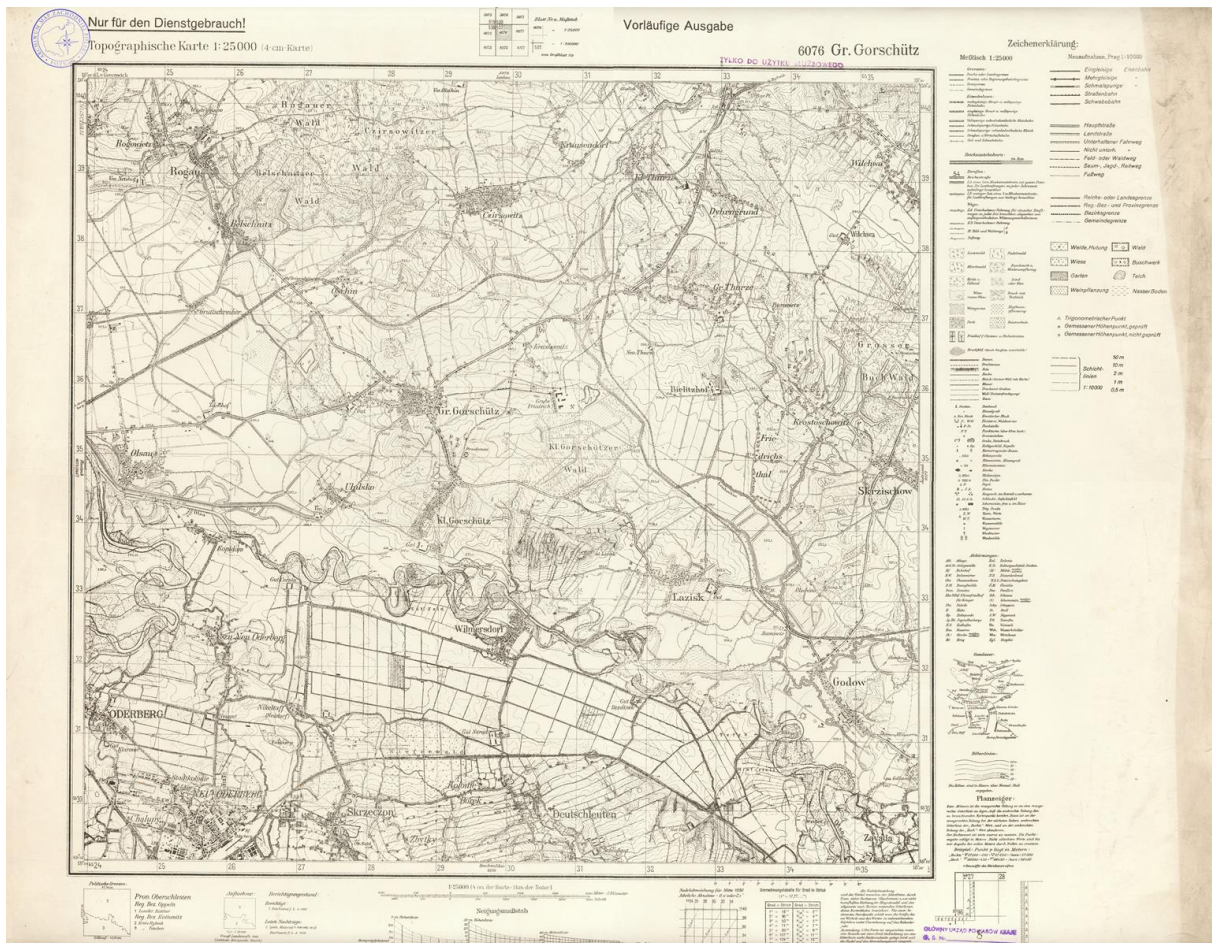
Tabela 1: Obiekty wpisane do rejestru zabytków "A" woj. śląskiego na terenie gminy Godów.

Ponadto do rejestru zabytków ruchomych wpisane są pojedyncze obiekty ruchome, stanowiące elementy wyposażenia kościołów parafialnych w Łaziskach, w Gołkowicach i w Skrzyszowie.

II. ZARYS DZIEJÓW GMINY GODÓW

II.1. HISTORIA GMINY GODÓW.

Historia obszaru wchodzącego w skład dzisiejszej gminy Godów, dawniej kilku odrębnych wsi i kolonii, stanowiących od czasów pruskich do 1945 roku samodzielne jednostki administracyjne w podziale terytorialnym (gminy), nie była dotąd przedmiotem odrębnego opracowania. Publikacji nie doczekało się najcenniejsze, choć po części nieaktualne z uwagi na stan badań opracowanie; Godów wieś i parafia, autorstwa L. Musioła i ks. F. Lipińskiego, które jak sama nazwa wskazuje traktuje o dziejach dawnej parafii godowskiej (Godowie, Gołkowicach, Łaziskach i Skrbeńsku). Publikacji doczekały się prace magisterskie, poświęcone historii parafii i wsi - „Pieśni Ludowe Gołkowic i Skrbeńska w świetle zbiorów własnych” – K. Kuśnierz, „Działalność dydaktyczna i wychowawcza Szkoły Podstawowej w Krostoszowicach w latach 1945-1996” – J. Musioł-Górska, „Dzieje miejscowości i parafii Gołkowice” – D. Taruc. Publikacji doczekały się również: „Kroniki Gołkowic, „Godów: wieś i parafia” L. Musioł, F. Lipiński, „Kronika Gołkowic” – F. Prachowski, B. Ucher, „Kronika gromady (sołectwo) Skrzyszów, opracowana przez E. Tolarza. Istnieją też publikacje wydawane w Skrzyszowie np. L. Piechaczka i E. Tolarza – „Kartki z dziejów Skrzyszowa”, opracowania B. Oślizło poświęcone m.in. działalności kulturalnej, dziejom sportu oraz historii straży pożarnej np. „100 lat Ochotniczej Straży Pożarnej w Skrzyszowie 1909-2009”, „70 lat Ludowego Klubu Sportowego „Gwiazda”, Skrzyszów 1932-2002, opracowanie H. Borka „Godów 1294-1994”. Wydano również innych publikacji poświęconych temu regionowi śląska. Są to między innymi: „Krostoszowice od Przeszłości do Współczesności” autorstwa: B. Bienia, prof. Grajewskiego, ks. W. Hudka, A. Marcisz, O. Mendrek, „Ludzie tej ziemi” autorstwa ks. H. Olszara, „Ocalmy od zapomnienia. Znikająca architektura i przyroda gminy Godów w fotografii” tekst, redakcja merytoryczna, opis zdjęć i map D. Jakubczyk, „Wspólne ścieżki gminy na królewskim szlaku” D. Jakubczyk, „Odkryj piękno Morawskich wrót – publikacja Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Morawskie Wrota”, „Śląsk romantyczny” autor A. J. Ostroch, „Zwierciadło Śląskie” autor J. Buczyński, „Dzieje Skrzyszowa na tle historii Górnego Śląska i ziemi wodzisławskiej” s. M. Czesława Smolorz. Publikacje P. Porwoła: „Kościół drewniany pw. Św. Anny w Gołkowicach”, „Kościół drewniany Wszystkich Świętych w Łaziskach”, „Kościół ewangelicko-augsburski w Gołkowicach 1910-2010”, „Małe formy architektury sakralnej: kapliczki, figury, krzyże”, „Tropem figur św. Jana Nepomucena”. Zaletą powyższych wydawnictw jest wykorzystanie archiwaliów i opracowań miejscowej proweniencji (wspomnień, zapisków mieszkańców; kronik wsi, parafii, organizacji i stowarzyszeń).

Ilustracja 1: Archiwalna mapa gminy Godów z 1941 roku

Wiadomości dotyczące gminy Godów znajdujemy w aktach znajdujących się w archiwach, w szczególności państwowych (np. AP Wrocław – niezwykle cenne projekty urządzeń inżynierskich, mostów – z I połowy XIX wieku, będące w istocie pierwszymi przekazami ikonograficznymi; AP Racibórz – akta dotyczące budowy szkół czy likwidacji obszarów dworskich), a także na kartach wielu publikacji o różnym charakterze, począwszy od XVIII i XIX wieku - opisów topograficznych Śląska (np. Zimmermana, Triesta), poprzez księgi adresowe i schematyzmy gminne, kościelne, szkolne oraz dworów na Śląsku (z II połowy XIX – I połowy XX wieku), skończywszy na specjalistycznych opracowaniach z zakresu archeologii (np. E. M. Foltyn, J. Szydłowski, E. Foltyn), mediewistyki (B. Kloch, N. Mika, I. Panic), toponomastyki (H. Borek, W. Sienkiewicz), genealogii i heraldyki (J. Pilnaćek, R. Sękowski) czy historii sztuki (E. Chojecka, J. Gorzelik, P. Porwoł), które zawierają często najnowsze ustalenia i wyniki badań (z przełomu XX i XXI wieku), a które wykorzystano w niniejszym, krótkim opracowaniu. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na fakt, że w ostatnim czasie pracom konserwatorskim poddano kościół w Łaziskach, a pokłosiem dokonanych odkryć są liczne prace i wzmianki (artykuły, m.in. E. Caban, P. Porwoła).

Ilustracja 2: Archiwalna mapa prawdopodobnie Godowa

Słabe rozpoznanie archeologiczne i niedostateczne opracowanie oraz udostępnienie materiału archeologicznego z terenu dzisiejszej gminy (porównywalne z obszarem sąsiedniej gminy Gorzyce oraz bardziej rozpoznane niż terenu Jastrzębia Zdroju), mimo stosunkowo niewielkich antropogenicznych przeobrażeń w krajobrazie, sprawiają, że o przeszłości pradziejowej terenu można niewiele powiedzieć.

Obszar gminy Godów znalazł się w polu zainteresowania archeologów po przyłączeniu części Górnego Śląska do Polski w 1922 roku. Wtedy to na Górny Śląsk wyruszyły pierwsze wyprawy archeologów i studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wyniki badań powierzchniowych publikowano na bieżąco w formie krótkich sprawozdań na łamach specjalistycznych periodyków (np. „Z Otchłani Wieków”, „Przegląd Archeologiczny”). Prof. J. Kostrzewski zebrał też i opublikował w 1925 roku wyniki dotychczasowych odkryć i badań w artykułach *Przyczynki do pradziejów Śląska, Nowe materiały do pradziejów Górnego Śląska*.

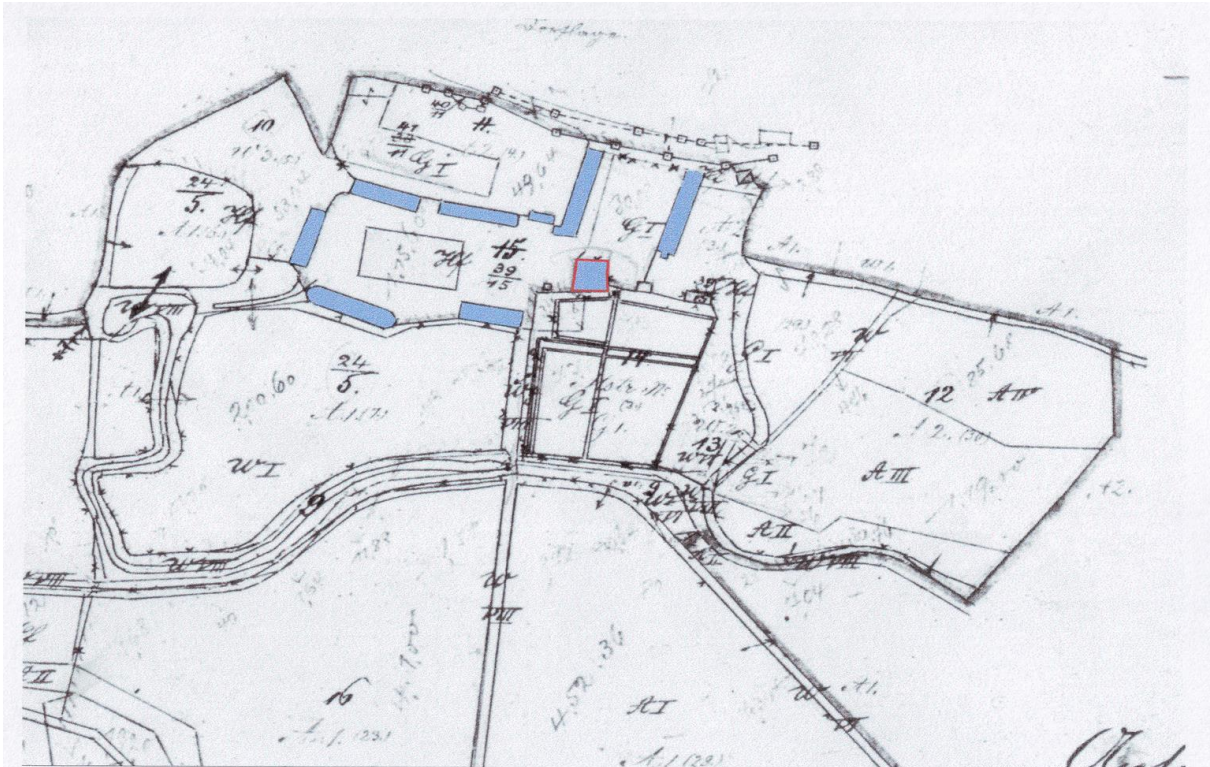

Ilustracja 3: Archiwalna mapa Gminy Godów i okolic prawdopodobnie z XIX w.

Takie wycieczki dotarły w okolice Łazisk, Skrzyszowa, Godowa i Gołkowic w latach 1930-1931 oraz w 1937 roku (sprawozdania J. Żurowskiego, J. Fitzke, J. Bartysa). Luźne znaleziska skorup, wiórek krzemienych (Godów, Podbucze, Skrzyszów, Żabków), siekierok (Łaziska-Skrzyszów) potwierdzały obecność człowieka na tym terenie w epoce kamienia. Z kolei J. Żurowski zwrócił uwagę na grodzisko w Gołkowicach, które nie doczekało się niestety w okresie międzywojennym opracowania.

Niewiele możemy także powiedzieć o przełomie I i II tysiąclecia. Tereny dzisiejszej gminy Godów znajdowały się w „obrębie” terytorium plemiennego Gołszyców, którzy w tym okresie dysponowali grodami (VII-

IX wiek) na terenie dzisiejszej Lubomi oraz w Podoborze koło Karwiny. Z uwagi na bliskość rzeki Olzy można jedynie domniemywać o istnieniu ludzkich osad na obszarze dzisiejszej gminy u progu II tysiąclecia. Można również założyć, że teren obecnej gminy był penetrowany przez człowieka.

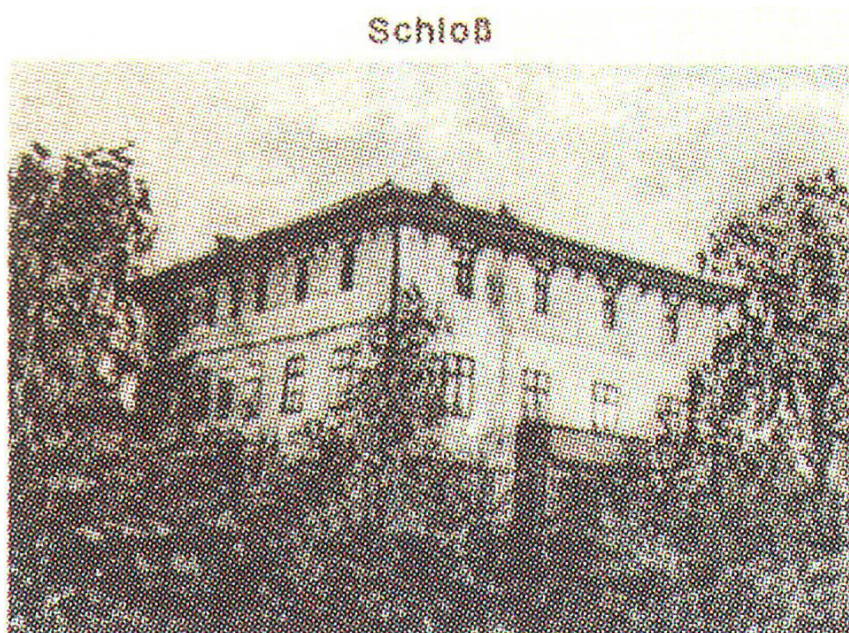
mapa katastralna Godowa (karta 2) z 1863 roku,
w skali 1:5000, z uaktualnieniami z lat 1911 i 1914

Ilustracja 4: Archiwalna mapa katastralna Godowa z 1863 roku

Sieć osadnicza dzisiejszej gminy, w swych zasadniczych zrębach, ukształtowała się jeszcze w okresie średniowiecza. Powstały wówczas (poza dwoma koloniami fryderycjańskimi) większe jednostki osadnicze (wsie), stanowiące dzisiejsze sołectwa, co świadczy o dobrych podwalinach trwałości tego osadnictwa.

Ilustracja 5: Archiwalna pocztówka ze zdjęciem zabudowań dworskich w Godowie

Ilustracja 6: Archiwalne zdjęcie zabudowań dworskich w Godowie

Jedną z najwcześniej poświadczonych osad na terenie całego księstwa (czy kasztelani) są Gołkowice, wzmiankowane już w 1223 roku. Gołkowice występują tu jako wieś świadcząca dziesięcinę dla rybnickich Norbertanek, a pojawiają się w źródłach przy okazji zamiany wsi świadczących dziesięcinę: odtąd miały ją świadczyć do pobliskiej Solcy, w zamian podrybnickich Książenic. Wspomniane Gołkowice pojawiają się w źródłach ponownie u schyłku XIII wieku, co może świadczyć o dużym znaczeniu osady w strukturach księstwa

czy też kasztelanii. W 1278 roku książę Władysław nadał w Gołkowicach przywilej rycerzowi Stefanowi. Gołkowice stanowiły zapewne stanicę książęcą na trasie podróży księcia, a tym samym w ówczesnym rozumieniu tego pojęcia - stolicę księstwa, czyli miejsca, w którym przebywał aktualnie władca. W Gołkowicach istniała książęca rezydencja (stanica) w formie gródka otoczonego fosą. Znikomy stan rozpoznania i opracowania obiektu badanego przez archeologów w latach 1973-1974 uniemożliwia precyzyjne określenie jego funkcji. Początki osadnictwa na terenie miejscowości sięgają znacznie wcześniejszego okresu, na co wskazują wyniki badań archeologicznych. Trudno jednak wypowiadać się na temat ciągłości tego osadnictwa.

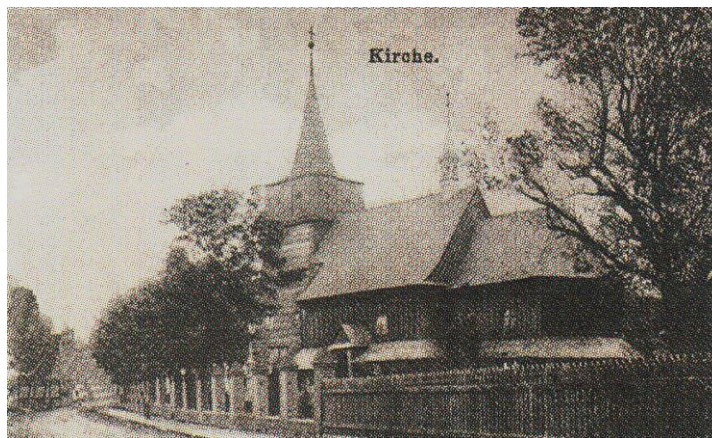
Ilustracja 7: Archiwalne zdjęcie budynku karczmy w Godowie

Ilustracja 8: Archiwalne zdjęcia budynków w Gólkowicach

Wsią o zamierzchłej proveniencji może być pobliski Skrzyszów. XVII-wieczna (domniemana) wzmianka zdaje się potwierdzać (jak podaje B. Kloch) jego wczesne istnienie (już w 1226 roku). Średniowieczny rodowód posiada także Godów, wzmiankowany około 1300 roku, a powstały prawdopodobnie w końcu XIII wieku. Średniowieczną, choć słabiej udokumentowaną metrykę posiadają też Łaziska oraz Krostoszowice. Dokładne poznanie procesów osadniczych uniemożliwiają pojedyncze wzmianki źródłowe oraz znikome rozpoznanie archeologiczne. O stanie rozpoznania procesów osadniczych świadczy fakt, że według miejscowej tradycji, poniżej tzw. Obrozka, między Łaziskami, Gorzyczkami i Wierzniowicami istniała, zanikła później osada, Zimnawoda, czy też Zimna Wódka, wspominana przez badaczy jako osada o nieznanym lokalizacji - opuszczona przed 1528 rokiem. Dotychczas nie podjęto próby weryfikacji tej hipotezy.

W okresie średniowiecza ukształtowała się też sieć parafialna omawianego obszaru. Na przełomie XIII-XIV wieku powstały prawdopodobnie parafie w Skrzyszowie i Godowie (taką tezę wysuwają m.in. F. Maroń i B. Kloch). Do parafii w Godowie należały w różnych okresach: Gołkowice, Łaziska, Kąkolna i Zawada (obecnie to miejscowości w Czechach) a do Skrzyszowa – Krostoszowice. Powstał też w XIV wieku filialny kościół w Łaziskach, istniała kaplica zamkowa w Gołkowicach.

Ilustracja 9: Archiwalne zdjęcie Kościoła św. Anny w Gołkowicach

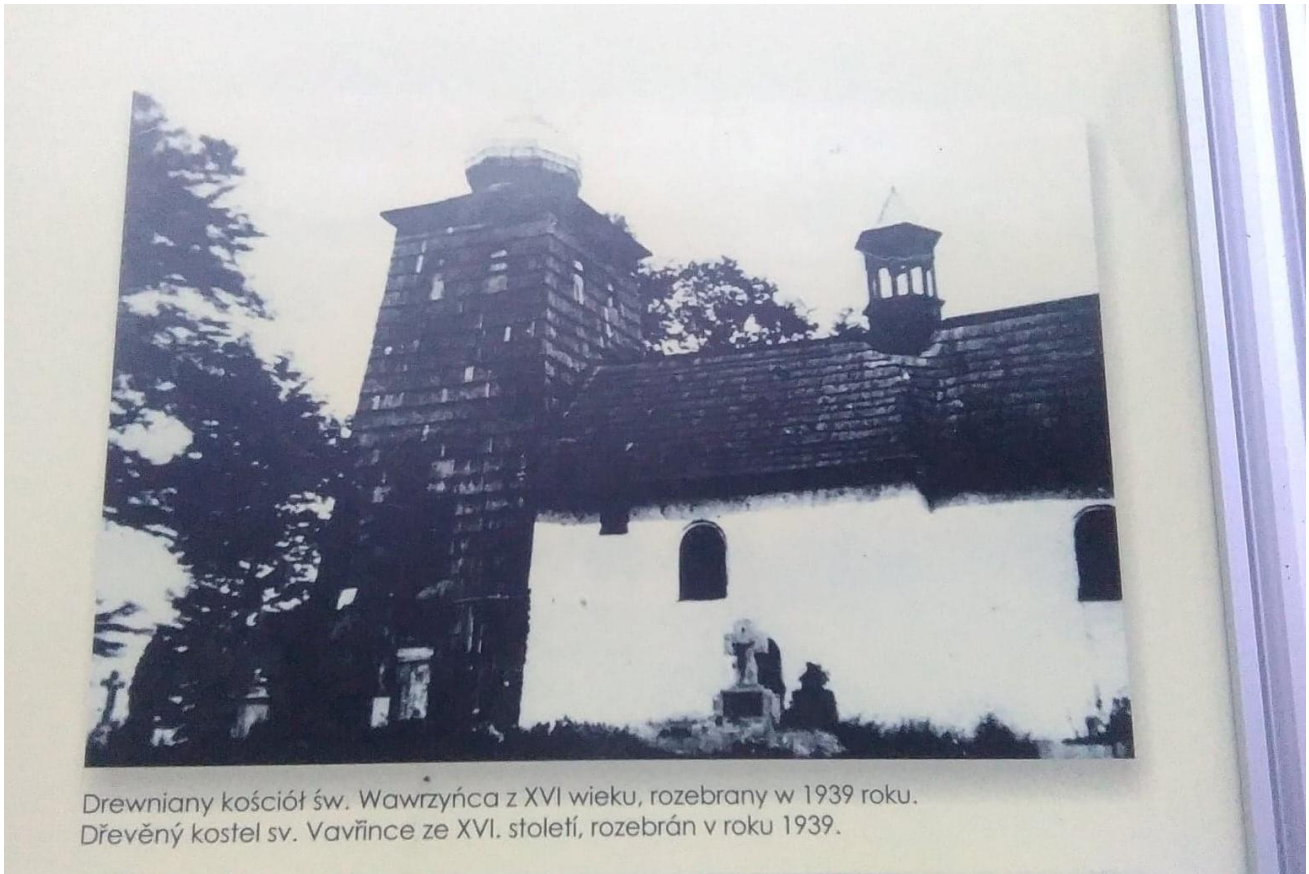
Późne wzmianki o poszczególnych miejscowościach (Łaziska, Krostoszowice) nie potwierdzają ich późnego powstania, analogicznie w odniesieniu do kościołów i parafii (przykład Łazisk). Kształtowanie się wczesnej sieci osadniczej mogło mieć związek z położeniem terenów gminy w żyznej dolinie Olzy i jej niewielkimi dopływami oraz istnieniem ważnego traktu - szlaku handlowego, poświadczonego już w czasach średniowiecza, a stanowiącego zapewne także trasę podróży księcia z Raciborza do Cieszyna. Trakt posiadał lokalne, a w pewnych okresach czasu również i międzynarodowe znaczenie. Zwany był Wielidrogą (Wielką Drogą), Grosse Landstrasse lub Via Regia. Został uwidoczniony m.in. w słynnym atlasie Polski Rizzi Zannoniego pochodzącego z końca XVIII wieku. Widoczne są tu odcinki biegu obok świątyń w Gorzycach, Łaziskach i Godowie. Na topograficznych mapach z lat 20. XIX wieku oznaczany jest jako droga na Frysztat. Szlak wiódł przez most nad Piotrówką. Istniała przy nim niezbędna infrastruktura (urząd celny, karczmy).

Obszar księżęcej własności zmniejszył się w związku z licznymi nadaniami. Od początku XV wieku postępował proces rozpadu poszczególnych księstw. Z ich obszarów wyodrębniały się liczne majątki feudalne nadawane jako lenno (wolne mniejsze państwa stanowe) oraz zwykłe majątki sprzedawane szlachcie (mniejsze państwa stanowe). Na przełomie XV i XVI wieku wykształciło się na podwalinach dawnego terenu tzw. „dożywocia księżnej Konstancji” - wodzislawskie mniejsze państwo stanowe.

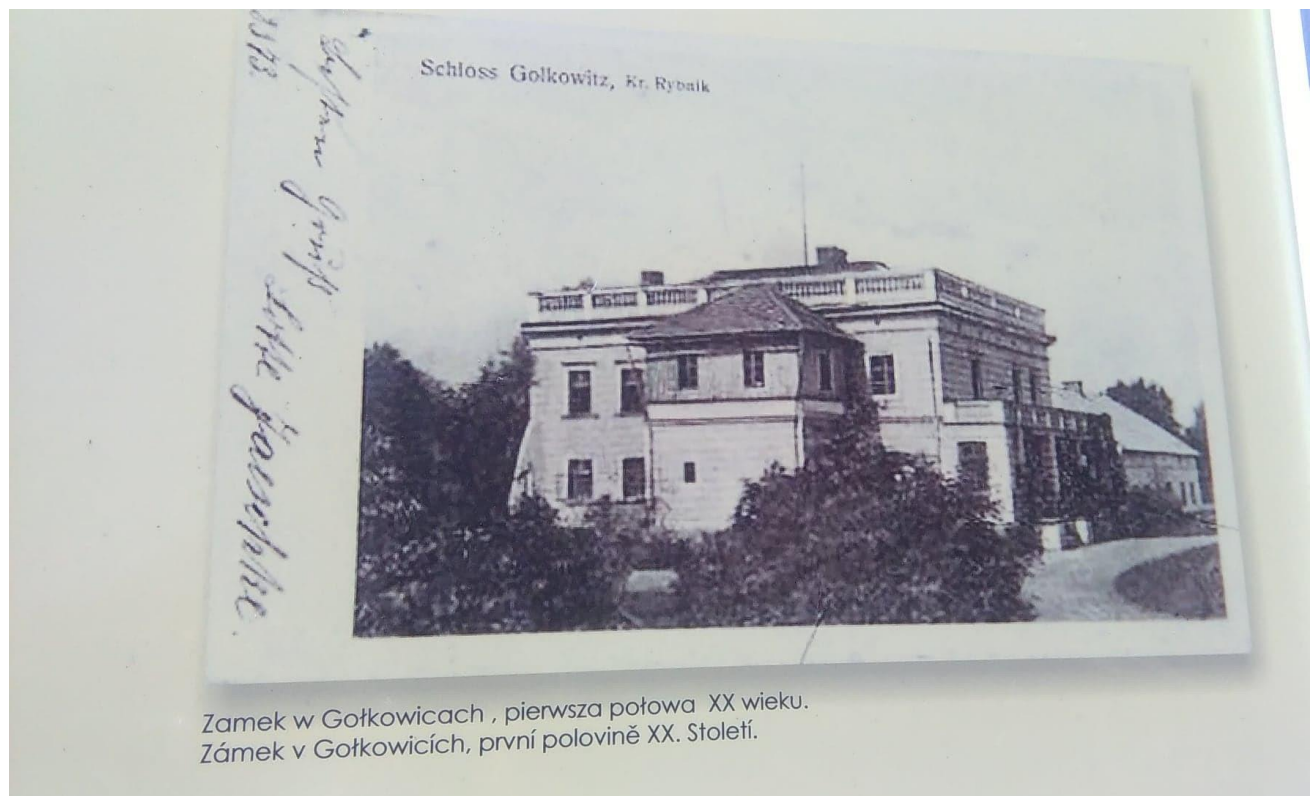
Ilustracja 10: Archiwalne zdjęcie z Kościołem św. Anny w Gólkowicach

W XV wieku własność rycerską stanowiły Godów, Krostoszowice, Skrzyszów (świadczą o tym wzmianki źródłowe), prawdopodobnie także Łaziska (przypuszcza się, że kościół fundował właściciel wsi). W I połowie XVI wieku ukształtowało się ostatecznie tzw. państewko wodzislawskie – stanowiące formę dużej własności feudalnej, które obejmowało Wodziszaw oraz okoliczne wsie i folwarki. W jego obrębie znalazły się m.in. Godów, Gólkowice, Łaziska oraz Skrzyszów. Część wsi stanowiła własność, tzw. kameralną, panów stanowych z Wodziszawia (wówczas na miejscowym folwarku zarządzał dzierżawca, m.in. w Łaziskach i w Skrzyszowie). Pozostała część wsi to własność rycerska (tzw. alodialna), związana z panami stanowymi stosunkiem lennym rycerzy. Byli wśród nich m.in.: Godowscy, Foglarowie, Fragsteinowie, Rostkowie – Godów, Liszkowie, Oderscy - Łaziska, Skrzyszowscy - Skrzyszów. Wraz z rozwojem gospodarki folwarcznej powstawały okoliczne duże majątki ziemskie (dwory-folwarki), stanowiące własność rycerską. Ich właściciele bardzo często zmieniali się. W XVI wieku A. Oderski zbudował swój dwór i folwark w Łaziskach, a w I połowie XVII wieku swoje folwarki pobudowali w Godowie na działach trzej Foglarowie. W podobny sposób powstał folwark Jaroszyn w pobliżu tzw. Borowicy. Podstawowymi formami produkcji folwarków była uprawa (od XVIII wieku także ziemniaków) oraz hodowla, w tym szlachetnych gatunków owiec. Nie rozwinęły się na ich terenie formy wczesno-przemysłowe (np. kuźnice), czy przemysłowe (np. kopalnie i huty). Właściciele wsi byli m. in. kolatorami kościołów, mecenasami sztuki. Takimi fundacjami rycerskimi były m.in. W XV wieku kościół w Łaziskach (prawdopodobnie), w XVI wieku kościół w Skrzyszowie i renesansowy ołtarz św. Wawrzyńca z ok. 1600 roku. Dopiero w XIX wieku „mecenasami” sztuki stali się bogatsi chłopcy (fundujący tzw. Boże Męki lub kościół w Gólkowicach).

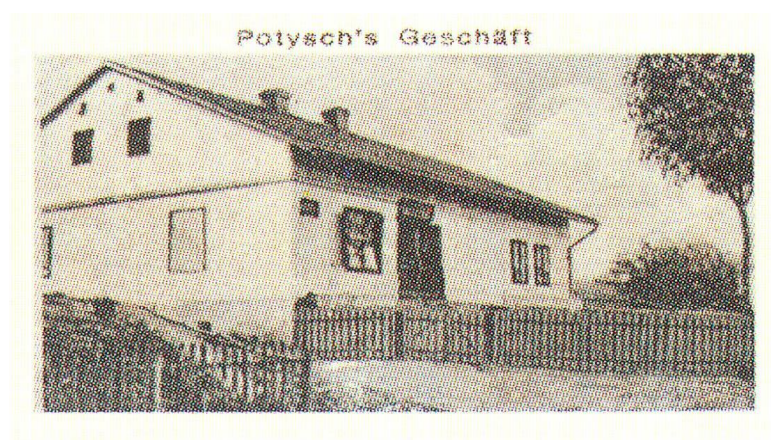
Ilustracja 11: Archiwalne zdjęcie starego Kościoła w Skrzyszowie

Najstarsze zabudowania folwarczne (dworskie): mieszkalne i gospodarcze, były zapewne zabudowaniami drewnianymi. W późniejszym okresie powstały zabudowania murowane, w tym dwory, często o dużych kubaturach, w Godowie, Łaziskach i Gołkowicach. Gołkowice od dawna leżały na ważnym szlaku handlowym z Raciborza przez Frysztat do Cieszyna. Nazwa wsi ma pochodzić od imienia Gołek. Z tego co wiadomo z zapisów, w 1287 r. rycerz Stefan z nadania książąt raciborskich lokował wieś Gołkowice na prawie niemieckim. Być może to on na południe od dzisiejszego centrum wsi, wybudował zameczek na kopcu, który otaczały stawy. W późniejszym czasie w innym miejscu (tam gdzie stoi dom przy ul. Powstańców Śl. 11) powstał dwór, którego dzisiaj już nie ma. Stąd też lokalizacja zamku (niem. schlos zarówno zamek jak i pałac) utożsamiana jest z dwoma miejscami.

Ilustracja 12: Archiwalne zdjęcie Zamku w Gołkowicach w rejonie ul. Powstańców 11

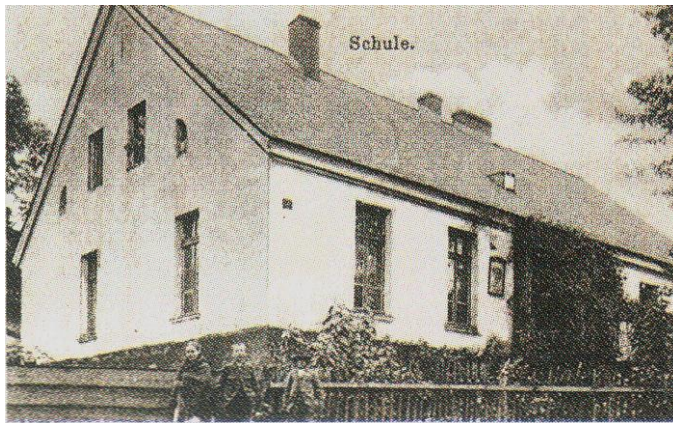
Zabudowania dworskie zamykano zwykle w czworobok, a stanowiły je budynki mieszkalne. Istniały dwory – zwane zomkami, o funkcjach rezydencjonalno-administracyjnych oraz ustępujące im standardem, budynki zajmowane przez służbę i pracowników najemnych, często sezonowych), wreszcie stajnie, obory, chlewy, kuźnie i masztalnie. Dla przykładu w latach 80. XIX wieku w dworze godowskim trzymano: 21 koni, 87 sztuk bydła, 56 krów i 50 świń. W tym samym czasie w sąsiednim dworze w Łaziskach hodowano ponadto 730 owiec. W świetle danych liczący 523 ha dwór w Łaziskach obejmował 365 ha pól uprawnych, 40 ha łąk, 22 ha pastwisk oraz 70 ha lasu.

Ilustracja 13: Archiwalne zdjęcie budynku prawdopodobnie Skrzyszowie, ul. Ks. R. Wallacha 3

U schyłku XIX wieku (dane z połowy lat 80.) na omawianym terenie istniało kilka majątków ziemskich, tzw. dóbr rycerskich: Godów (304 ha), Gołkowice (487 ha), Łaziska (523 ha), Skrzyszów (468 ha). W Godowie działała należąca do dworu cegielnia. W następnych latach obszar dworów uległ znacznemu zmniejszeniu. W 1922 roku poszczególne dwory liczyły: Godów z folwarkiem Zamoście – 319 ha, Gołkowice – 200 ha, Łaziska – 525 ha, Skrzyszów – 321 ha. W tym czasie (przełom XIX – XX wieku) podstawą formą produkcji była nadal produkcja rolna (uprawa i hodowla).

Do lat 20. XX wieku mieszkająca na terenie majątku ziemskiego ludność (zwykle służba dworska, pracownicy najemni i ich rodziny) pozostawała w zależności ekonomicznej oraz policyjnej od właściciela majątku, ponieważ majątek stanowił tzw. obszar dworski, czyli jednostkę administracyjną (odrębną od gminy wiejskiej), pozbawioną samorządu. Na przedmiotowym terenie istniały obszary dworskie: Godów, Gołkowice, Łaziska oraz Skrzyszów. W latach 20. XX wieku wcielono je do pobliskich gmin.

Ilustracja 14: Archiwalne zdjęcie prawdopodobnie szkoły w Gołkowicach

Tereny dzisiejszej gminy Godów stanowiły pierwotnie (w okresie średniowiecza) własność książęcą. Pod względem politycznym pozostawały w obrębie księstwa opolsko-raciborskiego, następnie raciborskiego, w bezpośrednim sąsiedztwie granicy z wyodrębnionym w końcu XIII wieku księstwem cieszyńskim.

Gdy w połowie XVIII wieku dokonano podziału Górnego Śląska między Prusy i Austrię - Łaziska, Krostoszowice, Skrzyszów, Godów i Gołkowice stanowiły miejscowości położone przy granicy państwowej prusko-austriackiej. W Gołkowicach zlokalizowano siedzibę urzędu celnego.

Ilustracja 15: Archiwalne zdjęcie budynku urzędu celnego w Gólkowicach.

Ilustracja 16: Pocztówka z archiwalnym zdjęciem budynku w Skrzeńsku

Poszczególne miejscowości stanowiły dawniej odrębne gminy: Godów, Krostoszowice, Łaziska, Skrzeńsko-Gólkowice oraz Skrzyszów. W systemie pruskim, obowiązującym z mocy ustawodawstwa śląskiego także po roku 1922, pojedyncze jednostki osadnicze (wsie, niektóre kolonie fryderycjańskie) legitymujące się zwykle

średniowiecznym lub XVIII- wiecznym rodowodem stanowiły podstawowe jednostki samorządu terytorialnego, a zarazem najniższy szczebel administracji w terenie. Początkowo, do I połowy XIX wieku teren dzisiejszej gminy należał (od czasu utworzenia powiatów) do powiatu pszczyńskiego, następnie od I. połowy XIX wieku do powiatu rybnickiego. W okresie międzywojennym na czele poszczególnych gmin stali naczelnicy, a od roku 1939 burgermeistrowie. Organem stanowiącym i kontrolującym były do 1939 roku rady gminne. Poszczególne gminy posiadały od XVIII wieku urzędowe (niemieckie, potem polskie), okrągłe pieczęcie z godłem gminy w polu pieczęci i nazwą gminy w otoku.

Do lat 20. XX wieku oprócz gmin istniały na Górnym Śląsku pozbawione samorządu tzw. obszary dworskie. Na ich terenie władzę policyjną w stosunku do zamieszkującej je ludności sprawowali właściciele majątków dworskich. W latach 20. zlikwidowano wspomniane jednostki, wcielono je do sąsiednich, „macierzystych” gmin.

W 1945 roku wszystkie wymienione wyżej gminy weszły - jako gromady - w skład dużej gminy zbiorowej Godów. W 1954 roku utworzono tzw. gromady, a wśród nich gromady: Godów (obejmującą Godów i Łaziska); Gołkowice (obejmującą Gołkowice i Skrbeńsko); Skrzyszów (obejmującą Krostoszowice, Podbucze i Skrzyszów). W 1973 roku powstała gmina Godów, w skład której weszło 7 sołectw.

Przedmiotowy teren posiadał przez stulecia rolniczy charakter. Nie znalazł on jednak odzwierciedlenia w znakach graficznych umieszczanych w godłach XVIII – XX wiecznych pieczęci tutejszych gmin (porównując wyobrażenia z analogicznymi z sąsiednich terenów dzisiejszych: Gorzyc, Jastrzębia Zdroju lub Radlina).

W okresie, w którym podstawę gospodarki stanowiło rolnictwo majątymi wsiami były te, położone w dolinach rzek (np. Godów i Łaziska), ubogimi zaś położone na terenach mało urodzajnych, np. na Płaskowyżu Rybnickim (Skrzyszów czy Krostoszowice). Miejscowe społeczeństwo doświadczało biedę, którą potęgowały najazdy i przemarsze wojsk, kontrybucje, epidemie i lata nieurodzaju. Trudnym okresem były w Skrzyszowie i okolicy lata 40. XIX wieku, kiedy to ludność została zdziesiątkowana przez epidemię i głód.

W trosce o ubogich parafian w 1868 roku ks. H. Ring założył w Skrzyszowie jedną z pierwszych w okolicy ochronek, prowadzoną przez S.S. Służebniczki. W dniu 2 września 1868 roku do Skrzyszowa przybył Założyciel Edmund Bojanowski, w towarzystwie S. Anny Bohm. Był na Mszy św. w tutejszym kościele, odwiedził ochronkę, odpoczywał w lasku powyżej ochronki, z którego podziwiał prześliczny widok na Beskidy i pięknie widoczną na Morawach Lisą Horę, a nawet było widać Sudety. Skrawek tego lasu istnieje do dziś.

Na terenie Godowa, Gołkowic i Łazisk istniało pierwotnie, według obliczeń L. Musioła, 69 dużych (jednołamowych) gospodarstw kmiecych. Wraz z rozwojem gospodarki folwarcznej następowała likwidacja części takich gospodarstw, poprzez wcielanie ich do pańskich folwarków lub tworzenie z nich nowych folwarków (m.in. w Godowie, Łaziskach i Gołkowicach – w XVI-XVIII wieku). Część z tych gospodarstw parcelowano później na gospodarstwa zagrodnicze.

W gospodarce wsi dużą rolę odgrywały w tym okresie (XVI-XIX wiek) stawy, tworzone przez sypanie grobli i sztuczne spiętrzanie wód, w dolinach Leśnicy, Piotrówki i Szotkówki. Na ich skraju istniały młyny (w

Łaziskach, Godowie). W zbiornikach rozwijała się hodowla karpia. Często powstającymi w tym czasie, (poświadczonymi w źródłach XVIII wiecznych) były też karczmy, które istniały w każdej wsi i kolonii, m. in. w Godowie, Gołkowicach, Łaziskach, Skrbeńsku oraz Skrzyszowie.

Ilustracja 17: Archiwalne zdjęcie drewnianego więzienia w Skrzyszowie

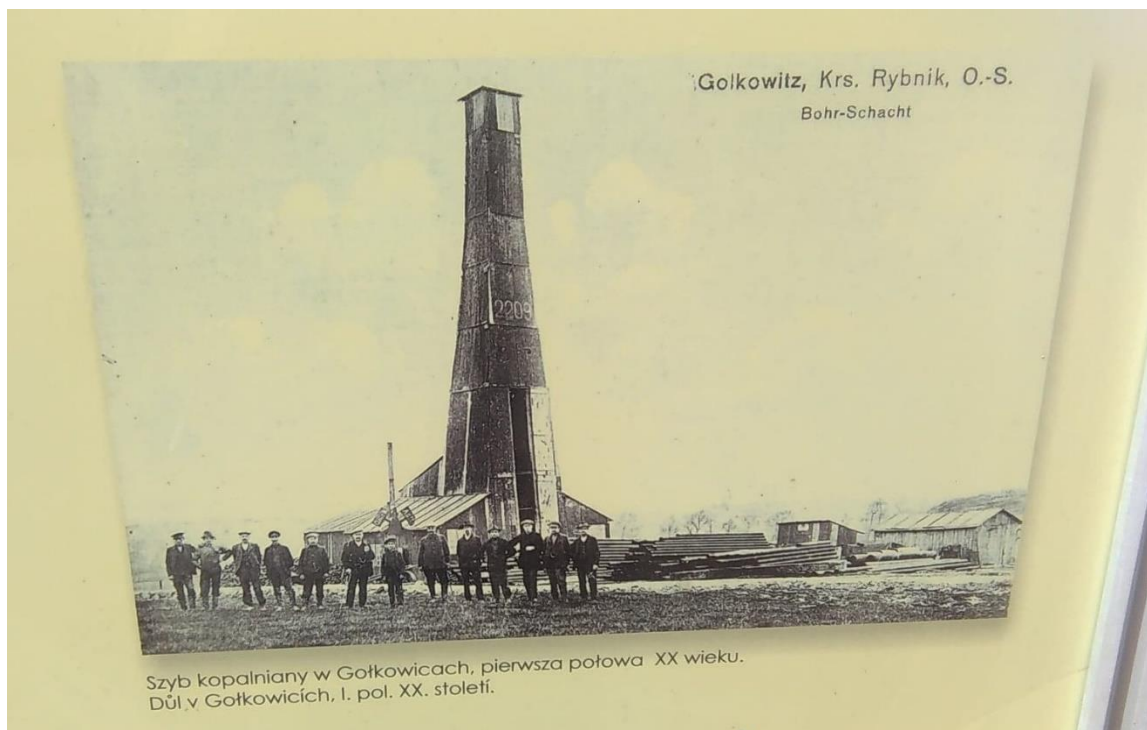
Ilustracja 18: Archiwalne zdjęcie zabudowań Skrzyszowie

W II. połowie XVIII wieku na fali tzw. kolonizacji fryderycjańskiej powstały kolonie: Podbucze oraz Skrbeńsko. Skrbeńsko założył aktem z 1775 r. Maksymilian Bernard Leopold von Skrbenski, landrat ówczesnego powiatu pszczyńskiego, a zarazem właściciel Gołkowic. Z kolei Podbucze zostało założone w 1776 r. przez właścicielkę Wodzisławia, Zofię Karolinę, wdowę po hrabim von Dyhrn.

Wioski lokowano w dolinach rzek lub innych naturalnych cieków, względnie w ich bliskim sąsiedztwie, a na ich skraju zakładano młyny i dwory - folwarki (w przypadku Radlina taki układ przestrzenny wsi jest widoczny na mapie von Wrede z lat 40. XVIII wieku oraz mapie Harnischa z lat 1794-1795, a więc z okresu przed regulacją stosunków (uwłaszczeniem).

W XIX wieku następowały na gornośląskiej wsi duże przeobrażenia społeczne. Zarówno uwolnienie chłopów z poddaństwa, jak i wykup użytkowanych przez chłopów gospodarstw (za tzw. odszkodowanie) nie rozwiązały problemów wsi, a jedynie pogłębiły jej rozwarstwienie. Przy okazji tzw. uwłaszczenia w latach 20. XIX wieku chłopcy (siodłacy) utracili część z posiadanych przez siebie gruntów, oddając połowę z nich oraz część inwentarza właścicielom dominiów, w zamian za uwłaszczenie i zwolnienie z wszelkich powinności. Miało to miejsce w Godowie i w Łaziskach. Na niewiele lepszych warunkach uwłaszczono siodłaków z Gołkowic. Oprócz siodłaków występowali na tym terenie, w coraz większej ilości średnio- i małorolni zagrodnicy oraz chałupnicy.

W II połowie XIX wieku masy bezrobotnego chłopstwa szukały zatrudnienia w przemyśle (w szczególności w górnictwie), m. in. w Westfalii. Wyjazdy organizowali specjaliści wysłannicy (agenci) tamtejszych pracodawców, z czasem także mieszkańcy okolicznych miejscowości.

Ilustracja 19: Archiwalne zdjęcie szybu w Gołkowicach

Powoli podnosił się poziom życia społecznego. W końcu XIX wieku, dzięki staraniom ks. Abentrotha, zbudowano zakrystię w Łaziskach, kaplice: w Żabkowie i w Skrbeńsku, plebanię w Godowie oraz drewniany kościół w Gołkowicach (1878 rok). W I połowie XX wieku powstały murywane świątynie: w Gołkowicach (ewangelicka, początek XX wieku), w Godowie (1930 rok) oraz w Skrzyszowie (lata 1933-1936). Na początku XX wieku Godów uzyskał połączenie kolejowe na trasie Wodzisław – Jastrzębie Zdrój. Z tego okresu pochodzą okazały budynek dworca w Godowie.

Ilustracja 20: Archiwalne zdjęcie Kościoła Ewangelicko augsburskiego pochodzącego z 1910r.

W związku z wprowadzeniem obowiązku szkolnego następował proces alfabetyzacji społeczeństwa. W XIX wieku powoli podnosił się poziom oświaty, która opierała się wcześniej na sieci stojących na bardzo niskim poziomie, szkół parafialnych. Na przełomie XIX i XX wieku powstało na całym Górnym Śląsku wiele nowych szkół oraz nowych budynków szkolnych. W tym okresie powstały m.in. szkoły w Krostoszowicach (1901 rok), w Skrbeńsku (1903 rok), a następnie nowe budynki szkolne w Łaziskach (lata 20. XX wieku) i w Skrzyszowie (1937 rok).

Ilustracja 21: Archiwalne zdjęcie szkoły w Skrzyszowie wybudowanej w 1830r.a rozbudowanej o piętro w 1863r.

Ilustracja 22: Szkoła podstawowa w Skrzeńsku

W I połowie XX wieku podniósł się w znaczący sposób poziom życia społecznego. Upowszechniała się książka i prasa (szczególnie regionalna i lokalna). Rozwijały się też różnego rodzaju organizacje, bractwa i sto-

warzyszenia. Działały organizacje kombatanckie, m. in. takie jak: Związek Halerczyków i Związek Powstańców Śląskich, organizacje oświatowe (kółko Towarzystwa Oświaty im. Św. Jacka) i młodzieżowe (Związek Harcerstwa Polskiego, Oddziały Młodzieży Powstańczej). Działały stowarzyszenia kobiece (Towarzystwo Polek) oraz stowarzyszenia kościelne (np. Katolickie Stowarzyszenia: Kobiet, Mężów, Młodzieży Męskiej i Młodzieży Żeńskiej). Miejscowe chóry, zespoły i orkiestry posiadały wielu członków. Brały udział w zlotach i zawodach. Ogromne znaczenie miały stowarzyszenia sportowe. Działo tutaj m. in. Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”. Popularność zdobywała też piłka nożna.

Działające w okresie międzywojennym organizacje przejawiały różne formy aktywności. Organizowały świetlice, kursy (np. robót ręcznych, szycia, gotowania), brały udział w zawodach sportowych, zlotach i zjazdach, uroczystościach państwowych, samorządowych i kościelnych; organizowały wykłady, odczyty i pogawędki, wieczory pieśni i koncerty, organizowały pomoc dla ubogich i bezrobotnych.

Ilustracja 23: Archiwalne zdjęcie budynku gospody w Skrzyszowie „Gościniec Białego Orła”

Ilustracja 24: Archiwalne zdjęcie Karczmy w Godowie.

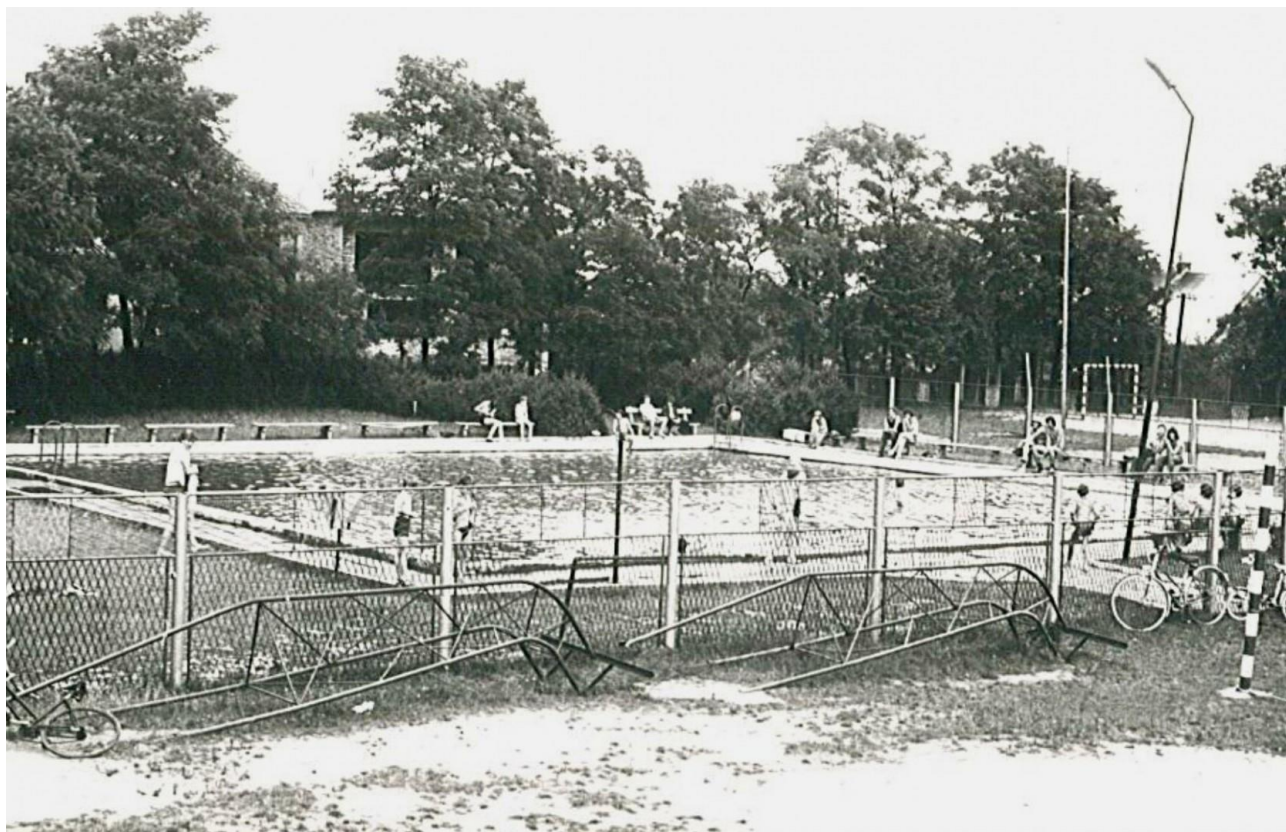

Ilustracja 25: Archiwalne zdjęcie fabryki mebli Kubeczek

Ilustracja 26: Archiwalne zdjęcie piekarni u Pietrasza

Po zakończeniu II wojny światowej i odbudowie zniszczonych wsi następował ich dalszy rozwój. Gmina Godów doczekała się elektryfikacji, regularnych połączeń autobusowych, pierwszych nawierzchni asfaltowych i upowszechnienia służby zdrowia. Na wsi budowano ośrodki zdrowia, remizy strażackie (np. W 1965 roku w Skrzyszowie, w 1985 roku w Godowie), domy kultury, obiekty klubów sportowych (szatnie, boiska). Powstały też nowe obiekty szkolne, wcześniejsze remontowano. W latach 1959-1961 powstała nowa szkoła w Godowie; w latach 1963-1966 rozbudowano szkołę w Krostoszowicach. Poziom życia mieszkańców podnosił się systematycznie od lat 60., kiedy to budowano kopalnie Rybnickiego Okręgu Węglowego, dające zatrudnienie pracownikom. Te przeobrażenia były widoczne także w Gminie Godów, gdzie powstawało coraz więcej domów „typu willowego” z centralnym ogrzewaniem i bieżącą wodą. W okresie powojennym rozwijały się kółka rolnicze, Gminne Spółdzielnie „Samopomoc Chłopska”, spółdzielnie produkcyjne oraz Państwowe Gospodarstwa Rolne.

Ilustracja 27: Basen przy Szkole Podstawowej w Skrzyszowie ok. 1970-1972r.

Ilustracja 28: Ośrodek Kultury w Gólkowicach ok.1970r.

W latach 70. XX wieku klasyfikowano gminę Godów do funkcji mieszkaniowej dla jastrzębskiego przemysłu węglowego. W tworzonych studiach i planach zakładano budowę na jej terenie kilkudziesięciu tysięcy mieszkań. Powstał szyb w Krostoszowicach, należący do pobliskiej K.W.K. „1 Maja”. Kompleks boisk sportowych „Moje boisko – Orlik 2012” wraz z terenem rekreacyjnym „Mustang” w Krostoszowicach powstał w miejscu byłego szybu kopalni KWK 1 Maja. O górniczej przeszłości terenu rekreacyjnego przypomina węglarka, wagonik, koło z wierzty oraz tablica upamiętniająca wypadek.

W latach 80. i 90. XX wieku zrealizowano liczne inwestycje kościelne, m.in.: zbudowano trzeci kościół w Gołkowicach (lata 1985-1986), poświęcono dużą kaplicę w Podbuczu (zwaną kościółkiem, 1999 rok), zbudowano kościół w Krostoszowicach (poświęcony w 1983 roku). W tym okresie erygowano nowe parafie: Łaziska (1978 rok), Skrbeńsko (1981 rok), Gołkowice (1984 rok - od 1957 roku były samodzielną stacją duszpasterską) oraz Krostoszowice (1991 rok).

W ostatnich latach rozpoczęła się budowa autostrady A1. Wyburzono część obiektów w Krostoszowicach i Skrzyszowie. Rozpoczęły się prace ziemne oraz powstały pierwsze obiekty inżynieryjne. Autostrada A1 wraz z węzłem „Gorzyczki” została oddana do użytkowania w roku 2012. Otwarcie autostrady A1 ułatwiło mieszkańcom przemieszczanie się w różne części województwa śląskiego a przejazd do pobliskiej Czeskiej Ostrawy stał się szybszy i łatwiejszy.

II.II. SOŁECTWA.

II.II.I. GODÓW.

Ilustracja 29: Godów - widok na czeską elektrownię w Dětmarovicach 2019r.

Wzmiankowany jest kolejno około 1300 roku, a następnie w 1315 roku i 1335 roku. Był wsią osadzoną na prawie niemieckim na 21 łanach. Właścicielami alodium, wchodzącego w skład państwa wodzisławskiego byli m. in.: Jan i Jerzy Godowscy, Jerzy i Krzysztof Foglarowie, Frankenstein, Rostkowie, Blaha, Lhotzki, Hara-sowski, Goertz, Skrbenscy, Rottenberg, Rechwitz, Hennenberg, Helm, Bonsack. Na początku XVII wieku majątkiem podzielili się Baltazar, Jan i Fryderyk Foglarowie, którzy zbudowali na swych działach folwarki. Jednym z dworów był folwark Jaroszyński w pobliżu Borowiny. Jako ostatni władali wioską karwińscy Larisch-Moennichowie. Posiadali tu dwór, będący siedzibą zarządcy oraz zabudowania gospodarcze, tj. zamknięte w czworobok dwór, stodoły, obory, stajnie i spichlerz. Budynek dworu zachował się jedynie na archiwalnych zdjęciach. Do majątku rycerskiego należał też folwark Zamoście. Łącznie do dworu należało w 1905 roku - 297 ha ziemi oraz cegielnia. W I połowie XIX wieku w godowskim dworze hodowano pokaźne ilości merynosów. W 1845 roku było ich jeszcze 800 sztuk mimo, że hodowla miała wówczas podrzędne znaczenie. Dla dworu pracowali m.in.: piwowar, gorzelnik i owczarz.

Ilustracja 30: Godów – rondo na skrzyżowaniu ul. Powstańców Śląskich i ul. 1 Maja 2019r.

Godowski kościół i parafia sięgają historią przełomu XIII i XIV wieku. Należały do niej w różnych okresach czasu: Gołkowice, Łaziska, Kąkolna i Zawada (obecnie miejscowości w Czechach). W 1741 roku pożar pochłonął zabudowania pańskie, kościół i probostwo. Wzniesiona w latach 1743 -1744 kolejna, drewniana świątynia przetrwała do 1921 roku, kiedy to pochłonął ją pożar. Obecny kościół zbudowano w 1930 roku. W 1851 roku postawiono murowane probostwo. Wśród miejscowych proboszczów należy wspomnieć ks. F. Lipińskiego, autora opracowań historycznych.

We wsi istniała też szkoła. W źródłach pojawiają się nauczyciele - organiści, m.in. A. Pieczka i J. Dürschlag – nauczyciel, potem kierownik szkoły w Rybniku oraz założyciel firmy budującej organy. W latach 80. XIX wieku uczyło się w niej około 150 dzieci. Nauka odbywała się w budynku drewnianym, potem murowanym, w dawnym zamku Larischów, wreszcie w nowej szkole, zbudowanej w latach 1959-1961.

Ilustracja 31: Godów, ul. 1 Maja - widok na ścieżkę rowerową „Żelazny szlak rowerowy”

Godów stanowił odrębną gminę. W 1788 roku jest wspomniany sołtys Mikołaszczyk. Później urząd wójta (naczelnika) sprawowali m. in. W. Potysz, A. Kozieł i F. Balcar. Gmina posiadała w polu pieczęci owcę z choągiewką. W 1783 roku mieszkało tu 218 osób w sześciu gospodarstwach chłopskich i pięćdziesięciu zagrodniczych; w 1829 – 387 osób w 66 mieszkaniach, a w 1861 – było tu 552 mieszkańców, 116 gospodarstw domowych w 76 domach, w młynie, „zamku” i folwarku. W 1940 roku mieszkało we wsi 1177 osób.

W 1930, 1947 i 1985 oraz 1997 roku odnotowano powodzie, które zalały część wsi. Do starych „urządzeń” należała wspomniana w 1743 roku karczma, zwana z racji położenia po drugiej stronie rzeki Piotrówki Karczmą Za Wodą. Jej właściciel korzystał z przywileju przewożenia ludzi przez rzekę. Karczma leżała na ważnym szlaku z Raciborza do Frysztatu (obecnie dzielnica Karviny w Czechach) i Cieszyna, zwanym Drogą Królewską (w ten sposób określono ją w 1717 roku). W samej wsi istniała druga karczma (A. Pieczki, wspomnianego w 1785 roku). W I połowie XX wieku restaurację z dużą salą prowadził Szyrocki. Istniały tu także dwa młyny. Jeden z nich znajdował się do końca XIX wieku obok rzeki Piotrówki. Godów posiadał pocztę od 1886 roku, od 1911r. połączenie kolejowe z Jastrzębiem Zdrój i Wodzisławiem, a w latach 30. XX wieku - autobusowe na linii Wodzisław–Frysztat.

Ilustracja 32: Godów – rzeka Szotkówka zdjęcie z 2019r.

Ilustracja 33: Godów – budynek dawnego dworca PKP

Ilustracja 34: Godów zabudowania gospodarcze po dawnym dworcu PKP

W czasie I powstania śląskiego miała pod Godowem miejsce krwawa bitwa, w trakcie której poległo kilkadziesiąt osób oraz zniszczono most kolejowy. Strategicznym celem starcia pod Godowem było otwarcie zablokowanej przez Niemców drogi z południa na północ, prowadzącej ze Śląska Cieszyńskiego do Wodzisławia Śląskiego. W okolicach godziny 1. w nocy 40 powstańców, pod dowództwem Jana Wyglendy, ruszyło na wzgórze niedaleko stacji kolejowej w Godowie, gdzie stacjonowały oddziały Grenzschutz Ost, czyli niemieckiej Straży Granicznej Wschód. Wspierała ich grupa dowodzona przez Mikołaja Witczaka. W tym czasie inna grupa powstańców wysadziła most linii kolejowej od strony Rybnika. W sumie Niemców zaatakowało około 100 Polaków. Niemcy ponieśli druzgocąca porażkę. W walkach zginęło 46 członków Grenzschutz Ost. Straty Polaków były dużo mniejsze - zginęło 6 powstańców. Dodatkowo, Polacy zdobyli 70 karabinów oraz jeden ciężki karabin maszynowy.

Działy tu: od 1911 roku straż pożarna; od 1926 roku klub sportowy „Olza”, chór, a także organizacje kościelne, rolnicze, spółdzielcze i inne.

Po II wojnie światowej zbudowano nowy obiekt szkolny, siedzibę gromady (a potem gminy). Zarząd kopalni „1 Maja” zdecydował o wybudowaniu tu przepompowni wody do celów przemysłowych. Obecnie przepompownia już nie działa ale jej stan techniczny pozwala na to aby ją uruchomić jak zaistnieje taka potrzeba. W 1978 roku powstała tu firma Rduch, specjalizująca się w systemach nagłośnieniowych. Obecnie na terenie Godowa prężnie działa kilka miejscowych firm. Powstało również kilka lokali usługowych. 1 czerwca 1997 zamknięto dla ruchu pasażerskiego odcinek linii kolejowej 159 łączący Wodzisław Śląski – Jastrzębie Zdrój a 19 lutego 2001 zamknięto na odcinku Studzionka – Jastrzębie Zdrój, 10 czerwca 2001 na odcinku Orzesze –

Żory a 15 grudnia 2002 zamknięto ostatni czynny w ruch pasażerskim fragment – odcinek Żory – Studzionka. Z końcem 1999 roku zamknięto całkowicie odcinek Jastrzębie Zdrój – Jastrzębie Zdrój Jastrzębie Moszczenica, w 2002 roku odcinek Jastrzębie Zdrój Moszczenica – Wodzisław Śląski, a w 2005 roku Pawłowice – Jastrzębie Zdrój. Na początku 2016 roku powstał pomysł utworzenia trasy rowerowej na bazie dawnych linii kolejowych w regionie. W 2016 roku na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego został przeprowadzony audyt nieczynnych tras kolejowych pod kątem ich adaptacji na szlaki rowerowe, jedną z audytowanych tras była trasa Wodzisław Śląski – Jastrzębie-Zdrój – Zebrzydowice. 25 maja 2017 podpisana została umowa na dofinansowanie budowy pierwszego etapu Żelaznego Szlaku Rowerowego w ramach inicjatywy Interreg w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Pod koniec czerwca 2018 gotowy był odcinek trasy biegnący śladem dawnej linii kolejowej nr 159 na terenie Godowa o długości 2,8 km, a na początku sierpnia 2018 odcinki w Jastrzębiu-Zdroju: 0,37 km po dawnej linii kolejowej nr 159 i 0,625 km po dawnej linii kolejowej nr 170. W ramach tego etapu oddany został do użytku również odcinek po torowisku linii nr 170 w Zebrzydowicach. 21 września 2018 odbyło się oficjalne otwarcie ścieżki rowerowej pod nazwą „Żelazny Szlak Rowerowy”.

Ilustracja 35: Godów – nieczynny wiadukt kolejowy nad ulicą Olszyńską

Ilustracja 36: Godów most kolejowy nad rzeka Leśnicą

II.II.II. GOŁKOWICE

Ilustracja 37: Gólkowice widok na zabytkowy Kościół św. Anny zdjęcie z 2019r.

Gołkowice to jedna z najwcześniej poświadczonych osad na tym terenie. W dolinie rzeczki Piotrówki znajduje się pradawne grodzisko. Znalaziono tu przedmioty mezołityczne, z okresu kultury łużyckiej i wczesnego średniowiecza (VII-IX wiek), m. in. fragmenty naczyń i wyroby krzemienne. Gołkowice pojawiają się już w 1223 roku, kiedy to płaciły dziesięcinę klasztorowi norbertanek w Rybniku, a potem do Solcy. W 1278 roku książę Władysław nadał stąd przywilej rycerzowi Stefanowi. Gołkowice znajdowały się na trasie podróży książęcych, a datowanie tu dokumentów książęcych, świadczy o tym, że było to miejsce postoju. Tym samym, w okresie jego pobytu pełniły funkcję „stolicy” księstwa. Istniał tutaj gródek, myśliwski dworek, na częściowo sztucznie usypanym kopcu otoczonym fosą. W okresie międzywojennym na grodzisku znajdowało się pole uprawne Józefa Firli. Legenda łączy zamczysko z księciem Władysławem, założycielem Wodzisławia.

Ilustracja 38: Golkowice, ul. Cmentarna widok na zabytkowy Kościół św. Anny zdjęcie z 2019r.

Kolejnymi właścicielami wsi byli m. in. Golkowscy, Borinscy, Szeligowie, Jaroschin, Skrbenscy, Wysoccy, Wolscy oraz Reichenbachowie. Wspomniany Skrbenski był w II połowie XVIII wieku landratem (starostą) powiatu pszczyńskiego. Golkowscy z Gołkowic herbu Wieże pojawiają się w XVI-XVIII wieku na licznych okolicznych majątkach. We wsi znajdował się od XVII wieku do II połowy XX wieku zamek z kaplicą. Około 1886 roku majątek rycerski liczył 487 ha, jego właścicielem był Jählig, po nim Jaeschke, a inspektorami kolejno: Zimmerman i Bugła. Na początku XX wieku we dworze działała cegielnia.

W dawnych czasach wieś posiadała pewne znaczenie z uwagi na usytuowanie na znaczącym szlaku handlowym i pocztowym, zwanym „wielidrogą” lub „via regia”. Ponieważ od połowy XVIII wieku Gołkowice były wioską położoną przy granicy państw, powstał tu urząd celny. W metrykach przewijają się celnicy i strażnicy. Rozwijał się tu handel. Koło mostu granicznego na Piotrówce istniały dwie karczmy.

Ilustracja 39: Gólkowice - ul. 1 Maja/ul. Boczna zdjęcie z 2019r.

Wieś stanowiła odrębną gminę. W pieczęci posiadała wyobrażenie bogini sprawiedliwości z mieczem i wagą w ręku. W 1783 roku było tu 360 mieszkańców, 13 siodłaków, 30 zagrodników i 32 chałupników. Działały 3 młyny wodne. W 1829 roku mieszkało tu 458 osób w 87 budynkach. W 1861 roku - 740 osób, a w 1940 roku - 1388.

Miejscowość należała do parafii w Godowie. Książę Władysław zbudował tutaj kaplicę zamkową pod wezwaniem św. Michała Archanioła, gdzie odbywały się nabożeństwa dla rezydującego w Gólkowicach księcia i jego dworu. W XVII wieku kaplica ta była już w ruinie, więc w 1687 roku zbudowano nową kaplicę pw. św. Matki Anny. W latach 70. XIX wieku kościółek ten był już bardzo zniszczony. Nie było możliwości jego naprawy, a protestant Petsch, ówczesny właściciel Gólkowic, nie był zainteresowany jego renowacją. Jednak wysiłkiem proboszcza godowskiego ks. Antoniego Abendrotha, do którego parafii należał kościół gólkowicki, zabrano się do remontu. Jednak obelkowanie kościoła było już tak spróchniałe, że rozpadło się całkowicie i kościół runął. Tak też postanowiono go odbudować. Przy całej tej inwestycji bardzo pomógł siodłak z Gólkowic - Józef Grzonka. Na początku postawiono wieżę, którą pozyskano z rozbieranego wówczas kościoła pw. św. Anny w Pruchnej. Jako że nie było funduszy na aż tak wielką inwestycję, jaką jest budowa kościoła, przeprowadzono zbiórkę, dzięki której uzyskano 6 tysięcy marek (2 tys. z biskupiej kolekty i 4 tys. z dobrowolnych datków ludzi). W 1878 roku powstał tu drewniany kościół, będący do 1957 roku filią kościoła godowskiego. Wierni Gólkowic starali się o to, żeby ich kościołowi przyznano samodzielnego duszpasterza. Tak też się stało i 10 kwietnia 1955 zamieszkał w Gólkowicach dotychczasowy wikary z Godowa - ks. Izidor Myśliwiec. Dwa

lata później, 1 grudnia 1957 bp Stanisław Adamski ustanowił z Gołkowic samodzielną stację duszpasterską. Proboszczem został dotychczasowy ekspozyt - ks. Izydor Myśliwiec.

Ilustracja 40: Wnętrze zabytkowego kościoła pw. Św. Anny w Gólkowicach

W dniu 11.04.1985r. uzyskano zezwolenie na budowę nowego kościoła wydane przez Naczelnika Gminy Godów p. Antoniego Damec, następnie 15.04.1985r. przystąpiono do budowy nowego kościoła, którego projekt przygotował architekt Michał Kuczmiński. Gotowy kościół został konsekrowany 15 listopada 1986. Ponieważ nowy kościół otrzymał tytuł Podwyższenia Krzyża Świętego, dlatego obecne wezwanie parafii ma podwójny tytuł. Wiosną 1987 roku rozpoczęto budowę salek katechetycznych. Ich poświęcenie odbyło się 18 września 1988. W 1996 roku sprowadzono do kościoła organy, które dotychczas były używane w kościele pw. św. Cecylii w Düsseldorfie. W Gólkowicach, oprócz katolików, mieszka też wielu ewangelików. Mają tu oni swój kościół, który został wybudowany w 1910 roku.

We wsi znajdowała się początkowo drewniana, a od 1867 roku murowana szkoła. W latach 80. XIX wieku należały do niej dzieci z okolicznych kolonii i przysiółków: Podlesia, Żabkowa, Skrbeńska, Głębocza, młynów Kopca i Borowicy. Liczyła wówczas 276 uczniów.

We wsi działały min.: chór im. Wyspiańskiego, Polska Organizacja Wojskowa, gniazdo „Sokoła” (prawdopodobnie chodzi o Polskie Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” które zostało założone kilka lat po upadku powstania styczniowego. Młoda polska inteligencja zaczęła wówczas zabiegać o powołanie organizacji, której celem byłoby nie tylko podnoszenie sprawności fizycznej młodzieży, ale też rozbudzanie ducha narodowego,

prowadzenie działań kulturalnych, oświatowych, a także wojskowych. Wzorem był utworzony w 1862 roku czeski „Sokół” Po zakończeniu wojny organizacje z trzech zaborów zjednoczyły się i powstał Związek Towarzystw Gimnastycznych „Sokół” w Polsce. W latach międzywojennych organizacja stała się ośrodkiem życia kulturalnego i sportowego, prowadziła zajęcia przysposobienia wojskowego, przygotowując młodych ludzi do służby w armii. – W tym czasie funkcjonowało 800-900 gniazd, w których zrzeszonych było 80 tys. dorosłych osób oraz 40 tys. młodzieży poniżej 18. roku życia), a od 1927 roku klub sportowy LKS Skrbeńsko.

W tzw. Żabkowie istniała około 1788 roku karczma Metznera oraz folwark, który w latach 80. XIX wieku nabył proboszcz godowski, ks Abentroth. Kapłan próbował remontować bezskutecznie zniszczoną kaplicę zamkową. W okresie jego kadencji zbudowano zakrystię w Łaziskach, kaplice w Żabkowie i Skrbeńsku, plebanię w Godowie oraz kościół w Gołkowicach.

II.II.III. KROSTOSZOWICE.

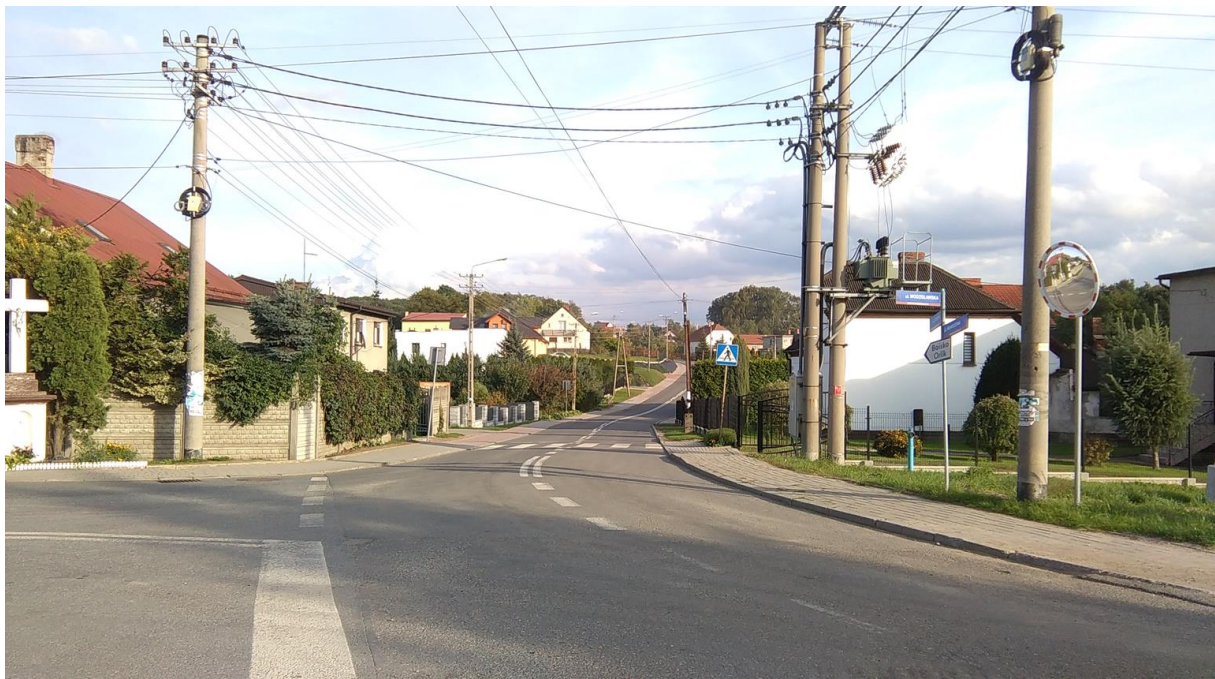
Ilustracja 41: Krostoszowice widok na autostradę A1 rok 2019

Krostoszowice Pojawiły się po raz pierwszy w źródłach w 1416 roku jako Crostoschwicze. Borek wywodzi nazwę wsi od przezwiska Krostosz, zaś autor kroniki skrzyszowskiej od nazwiska dziedzica, Jontka Krostoszowskiego, właściciela pobliskiego Godowa. Wieś należała do kościoła i szkoły w Skrzyszowie. Płaciła czynsz dla kolegiaty w Raciborzu (XV wiek); a nauczycielowi - 52 bochenki chleba (1717 rok). Krostoszowice pozostawały przy państewku wodzisławskim.

Wieś stanowiła gminę i posiadała w polu pieczęci wyobrażenie Jana Nepomucena, stojącego między dwoma domami, trzymającego krzyż i gałązkę palmową. W 1783 roku było tu 11 pełnych gospodarstw, 3 zagrodników, chałupnik i funkcjonował młyn wodny. Krostoszowice liczyły 50 mieszkańców. W 1829 roku w 22 domach mieszkało 155 osób, w 1864 roku – 294 osób w 42 domach, a w 1940 roku około 700 mieszkańców. Około 1860 roku mieszkańcy posiadali 16 koni, 56 sztuk bydła i 13 świń. Na początku XX wieku zbudowano niewielką szkołę (z 2 izbami lekcyjnymi i mieszkaniem kierownika), którą rozbudowano w latach 1963-1966. Mieszkańcy odczuwali biedę, utrzymywali się z rolnictwa prowadzonego na gliniastych, nieurodzajnych ziemiach.

Ilustracja 42: Bliźniacze szkoły Krostoszowice i Skrzeńsko zdjęcie archiwalne z ok. 2010r.

Ilustracja 43: Krostoszowice - ul. Szybowa rok 2019

Działy tu m. in.: chór „Słowiczek” (lata 1920-1922) oraz „Jutrzenka” (lata 1929-1933); zespół śpiewaczy „Gospodyni” (od 1995 roku) oraz ZHP i klub sportowy „Inter” (od 2002 roku). Po II wojnie światowej rozbudowano szkołę (lata 1964-1967, 1984-1987), zbudowano pawilon handlowy oraz jeden z szybów kopalni „1 Maja”. W 2008 roku wyburzono część domów w związku z budową autostrady, która przebiega przez centrum

wsi. Obecnie Autostrada A1 podzieliła część Krostoszowic dlatego konieczne było stworzenie drogi, która pozwala mieszkańcom swobodnie poruszać się po całej miejscowości. Do tego celu częściowo skorzystano z drogi technologicznej, która była wykorzystywana podczas budowy autostrady A1.

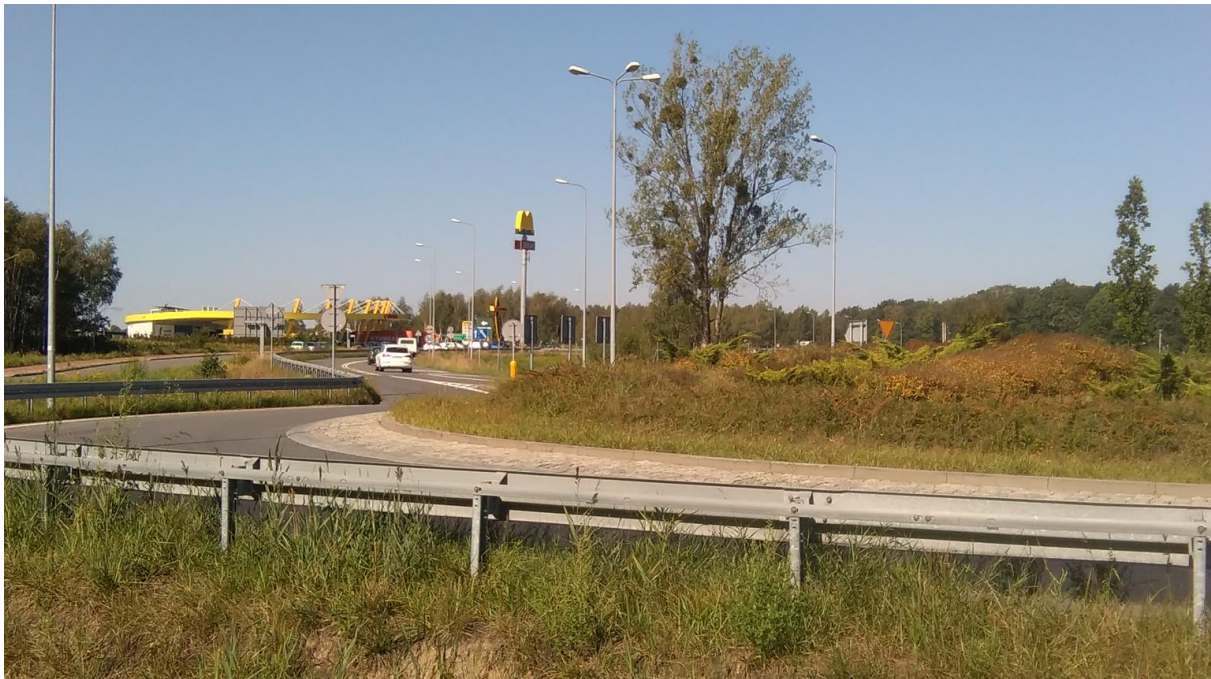
Ilustracja 44: Krostoszowice – Kościół pw. Św. Jana Nepomucena rok 2019

Projekt zbudowanego w latach 80. XX wieku kościoła opracowali inżynierowie: H. Hawel i S. Kwaśniewicz. Został poświęcony w 1983 roku. W 1991 roku erygowano parafię. We wnętrzu świątyni znajduje się XIX - wieczny obraz z wizerunkiem św. Jana Nepomucena. Obraz przeniesiono tu z kościoła w Mszanie. W zwieńczeniu ażurowej wieży znajduje się drugie, pełnoplastyczne wyobrażenie Świętego.

II.II.IV. ŁAZISKA.

Ilustracja 45: Łaziska widok na Park zdjęcie z 2019r.

Posiadają średniowieczny rodowód, ale wiadomości o nich są bardzo skąpe. Były bogatą wsią książęcą, położoną przy drodze królewskiej „via regia”. Nazwa osady pochodzi od wyrazu łąz, który oznaczał grunt uprawny na miejscu wykarczowanym w lesie. W ich pobliżu, na skraju dzisiejszego lasu, pomiędzy Łaziskami, Gorzyczkami i Wierzniowicami istniała prawdopodobnie osada, średniowieczna Zimna Wódka. W XVI wieku Łaziska posiadali kolejno: Jerzy i Jan Lyschka z Lutyni, Adam Trdla z Witkowic, oraz Planknarowie oraz Adam Oderski. Wieś i folwark, będące własnością kameralną, dzieliły losy Wodzisławia. W II połowie XIX wieku właścicielką została Marie von Steinkeller. Znajdował się tu od XVI wieku folwark, zbudowany przez Oderckiego. z zarządcą (zwany: amtman, verwalter). W 1845 roku we dworze hodowano 3430 owiec rasy merynos. Ostatnimi właścicielami dworu byli Larischowie z Karwiny. Zamek (dwór) właścicieli lub zarządców znajdował się wraz z budynkami gospodarczymi zamkniętymi w czworobok na skraju wsi. Zburzono go w II połowie XX wieku. W podworskim parku pozostała lodownia. W XIX wieku miejscowy dwór miał duże znaczenie w powiecie rybnickim. Około 1886 roku chowano tu 26 koni, 127 sztuk bydła, w tym 71 krów, 730 owiec i 30 świń. Majątek liczył 523 ha. W początkach XX wieku w Łaziskach, na skraju lasu, zbudowano dużą leśniczówkę, którą zamieszkiwała Marie von Steinkeller. Leśniczówka obecnie jest w prywatnych rękach i funkcjonuje jako hotel. W Łaziskach przebiega węzeł „Gorzyczki” Autostrady A1. Natomiast strefa przemysłowa przy węźle autostradowym stanowi korzystną lokalizację dla dużych obiektów handlowych i usługowych. Powstała tu między innymi stacja paliw „UNIWAR” oraz restauracja McDonald's.

Ilustracja 46: Łaziska „Węzeł Gorzyczki” – Autostrada A1 zdjęcie z 2019r.

Ilustracja 47: Łaziska – Leśniczówka na ul. Leśnej przed remontem zdjęcie archiwalne

Ilustracja 48: Łaziska – Leśniczówka zdjęcie z 2019r.

Ilustracja 49: Łaziska – Szkoła Podstawowa zdjęcie archiwalne z 2016r.

Drewniana, XV - wieczna świątynia należała jako filia do parafii w Godowie, a według niektórych badaczy także do Niemieckiej Lutyni. Kościół został odnowiony w 1736 roku, w XIX wieku i 1949 roku. W 1870 roku

drewnianą zakrytą zastąpiono murowaną. Posiada konstrukcję zrębową oraz dominującą wieżę zwieńczoną izbicą. Gruntowny remont świątyni przeszedł w latach 1997-2001. Odkryto i udostępniono cenne XVI - wieczne polichromie na ścianach nawy i prezbiterium. Przedstawiają one m. in. sceny pasyjne i zmartwychwstania oraz sceny z Biblii, a także fundatorów świątyni w szlacheckich strojach. Wyposażenie świątyni ma charakter przeważnie barokowo-rokokowy. Późnobarokowy jest ołtarz główny, stanowiący przeróbkę dawnego tryptyku z XVI w. W ołtarzu centralną częścią jest figura Madonny z Dzieciątkiem. Zawieszane obok tablice, stanowiące niegdyś skrzydła tryptyku, posiadają na awersach rzeźby czterech świętych: Katarzyny, Małgorzaty, Barbary i Doroty. Na rewersach tablic znajdują się malowidła świętych: Mikołaja, Edwarda, Wawrzyńca i Sebastiana. Będąc wewnątrz kościoła nie można przegapić wyrwy w ścianie powstałej w wyniku uderzenia pocisku artyleryjskiego, który wpadł do wnętrza kościoła podczas wojny w 1945 r, ale nie wybuchł. Dla upamiętnienia tego wydarzenia wyrwę, zasłonięto szybą z symbolem Opatrzności Bożej. Pod sobotami (czyli okalającymi kościół zadaszzeniami dla wiernych przybywających z daleka na niedzielna mszę już w sobotę wieczór) znajduje się kamienna, średniowieczna kropielnica. Pośród innych elementów wyposażenia warto zwrócić uwagę na drewniana chrzcielnicę z XVIII w. oraz XVII-wieczną ambonę.

Ilustracja 50: Wnętrze zabytkowego kościoła pw. Wszystkich Świętych w Łaziskach

Ilustracja 51: Łaziska - ul. Powstańców Śląskich zdjęcie z 2019r.

We wsi istniała od lat 30. XIX wieku szkoła, do której w 1860 r. należało 122 dzieci. Przebudowano ją w latach 80. XIX wieku. W latach 20. XX wieku wzniesiono nowy budynek szkolny.

Łaziska były odrębną gminą. Posiadały w pieczęci wyobrażenie rośliny o 3 dużych liściach. Sołtysami byli m.in.: Wawrzyczny, Wodecki i Stańkusz. We wsi mieszkało pierwotnie 24 kmieci. U schyłku XVI wieku Adam Oderski zlikwidował 11 gospodarstw. Część rozparcelowano na zagrodnicze. Około 1780 roku było tu 12 siodłaków, 11 zagrodników i 14 chałupników. W latach 20. XIX wieku uwłaszczono gospodarstwa kmieci. W 1845 roku w 66 domach mieszkało 485 osób, w tym 19 osób pochodzenia żydowskiego, a w 1860 roku – w 103 gospodarstwach - 543 mieszkańców. W 1940 roku liczyły 1024 osoby. Poza wsią, w dolinie rzeki Leśnicy ciągnął się do XIX wieku potężny staw. Działały tu dwa młyny. Istniała też karczma. Karczmarzami byli na przełomie XIX i XX wieku Łuskowie.

Ilustracja 52: Łaziska - ul. Powstańców Śląskich zdjęcie z 2019r.

Działały tu: chór „Echo”, kluby sportowe. Obecnie działa zespół Folklorystyczny „Kalina” i Klub „LKS POLONIA”. Mocno rozwijają się też lokalne firmy takie jak „OCTAN SERVICE” i „FPHU KLIMEX”. Działa jedyne w gminie Godów Stowarzyszenie Górnicze „św. Barbara” oraz prężnie działa OSP Łaziska, które ma swoją siedzibę w odremontowanej strażnicy.

II.II.V. PODBUCZE.

Ilustracja 53: Podbucze -ul. Wiejska (widok na autostradę A1 rok 2019)

Ilustracja 54: Podbucze Kapliczka pw. Miłosierdzia Bożego zdjęcie z 2019r.

Podbucze zwane Friedrichstal, powstało na fali tzw. kolonizacji fryderycjańskiej. Dawniej rozciągały się tu pola dworskie. Podbucze zostało założone w 1776 roku przez właścicielkę Wodzisławia, Zofię Karolinę wdowę po hrabim von Dyhrn i otrzymało niemiecką nazwę na cześć króla Fryderyka II. Na mapie z lat 20. XIX

wieku obok niemieckiej nazwy podano także nazwę polską. Kolonię zasiedlili rzemieślnicy wyznania ewangelickiego. Część z nich czasie opuściła osadę. W 1829 roku Podbucze liczyło 155, a w 1940 roku 208 mieszkańców. W I połowie XIX wieku we wsi było 10 warsztatów tkackich. W 1861 roku kolonia liczyła 29 domów, 114 katolików i 60 ewangelików. Stanowiła samodzielną gminę i posiadała w polu pieczęci godło z wyobrażeniem stojących obok siebie sękatych pni. Nawiązywało ono do charakterystycznego położenia pod Buczyną, do której jeszcze w I połowie XX wieku dochodziły pola dworskie. Wieś należała do parafii w Skrzyszowie, a od 1983 roku - w Krostoszowicach.

Ilustracja 55: Podbucze - Zabytkowa drewniana stodoła przy ul. Wiejskiej zdjęcie z 2019r.

Ilustracja 56: Podbucze - charakterystyczne zadrzewione wzgórze na zdjęcie z 2019r.

Dzieci uczęszczały do szkoły w Skrzyszowie. Do znaczących obiektów należy gospodarstwo rolne Pana Eugeniusza Mołdrzyka. W 1999 roku poświęcono kaplicę (kościółek) Miłosierdzia Bożego, a w 2008 roku rozpoczęły się prace ziemne przy autostradzie, która podzieliła niewielką miejscowość. Budowa autostrady zmieniła otoczenie tego sołectwa, obecnie most autostradowy i miejsce poboru opłat mocno odznacza się na zdjęciach tej małej miejscowości. Powstała również nowa ulica „Bukowa” wzdłuż, której powstają nowe domy jednorodzinne. Dawny układ przestrzenny kolonii stracił swój charakter.

Ilustracja 57 Podbucze -ul. Bukowa zdjęcie z 2019r.

W 2010 roku powstała świetlica wiejska w budynku zakupionym przez gminę. Swoją siedzibę ma tam zespół folklorystyczny „Podbuczanki” oraz stowarzyszenie „Dziupła”.

Ilustracja 58: Wyremontowana Świetlica na Podbuczu zdjęcie z 2019r.

II.II.VI. SKRBEŃSKO.

Skrbeńsko jest kolonią fryderycjańską założoną aktem z 1775 roku przez Maksymiliana Bernarda Leopolda von Skrbenski, landrata ówczesnego powiatu pszczyńskiego oraz właściciela Gołkowic. W miejscu wykarczowanego lasu planowano pierwotnie 55 miejsc dla kolonistów. W 1783 roku było ich 20. W połowie XIX wieku było tu 60 domów i 361 osób, z których 28 pozostawało przy wyznaniu ewangelickiemu. Kolonię nazwano na cześć rodziny założyciela. Każdy osadnik otrzymał wolność i 8 mórg magdeburskich z domem, stodołą oraz chlewem. Akt fundacji szczegółowo określał uprawnienia i obowiązki kolonistów.

Położona na polach dominialnych wieś nie podlegała gminie Gołkowice. Posiadała własny samorząd oraz pieczęć gminną z wyobrażeniem trzech drzew i stojącej obok siekiery. W latach 30. XX wieku obszar Skrbeńska połączono z gminą Gołkowice.

Najstarsze zabytki to krzyż pochodzący z 1879 roku, kaplica z 1896 roku, obecnie stanowi kościół parafialny Najświętszego Serca Pana Jezusa, oraz stary budynek szkoły z 1903 roku, która w 1912 liczyła 2 klasy, 2 nauczycieli i 125 uczniów. W tym czasie stało w Skrbeńsku 81 budynków i mieszkało 602 mieszkańców.

Ilustracja 59: Kościół parafialny w Skrzeńsku zdjęcie z 2019r.

Prężnie działał chór im. Wyspiańskiego (powstał w 1918 roku, po założeniu liczył 187 członków). W 1925 roku jego członkowie składali hołd H. Sienkiewiczowi, którego zwłoki sprowadzano przez sąsiednie Piotrowice do kraju. Działało tu m.in. gniazdo Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. W 1940 roku wieś liczyła 2324 osób. Obecnie w Skrzeńsku działa zespół folklorystyczny „Melodia”.

Ilustracja 60: Zespół Szkolno-przedszkolny w Skrzeńsko zdjęcie z 2019r.

Skrzeńsko posiadało zabudowę tzw. „pod sznur”, w dwóch równoległych rzędach oddalonych od siebie o 350 m. Po II wojnie światowej w przygranicznej wsi powstały: budynek Wojsk Ochrony Pogranicza, podobny do budynku w Gorzycach; budynek kulturalno-sportowy. Obecnie były budynek wojskowy stał się budynkiem wielorodzinnym. Rozbudowano szkołę, która stała się bardzo charakterystycznym budynkiem w sołectwie. W 1981 roku erygowano parafię.

Ilustracja 61: Budynek Wojsk Ochrony Pogranicza. Obecnie budynek wielorodzinny. Skrzeńsko, ul. Piotrowicka zdjęcie z 2019r.

Ilustracja 62: Kompleks Rekreacyjno-sportowy Skrbeńsko, ul. Zielona zdjęcie z 2019r.

II.II.VII. SKRZYSZÓW.

Ilustracja 63: Kościół w Skrzyszowie, ul. Wyzwolenia zdjęcie z 2019r.

Skrzyszów wzmiankowany jest w 1286 roku jako wieś osadzona na prawie niemieckim. Biskup krakowski, Paweł wystawił dokument lokacyjny dla wójta bytomskiego Friezeco. Wieś liczyła 30 łanów. Posiadała drewniany kościół, „szkołę” i parafię. Jej uposażenie stanowiły m. in. dochody z młyna w Moszczenicy i młyna na folwarku Mszana. Do osady należały sąsiednie Szotkowice, odłączone w 1660 roku Właścicielami dóbr rycerskich byli m. in.: Adam ze Skrzyszowa, (ok. 1300 roku), panowie Bogumina - Werner i Paszko, wreszcie Skrzyszowscy (Wawrzyniec, Piotr, Jerzy oraz Mikołaj, który ufundował dla kościoła dzwon), Tanfalt, Pławetzcy, Skrbenscy oraz panowie wodzisławscy. Około 1865 roku do dworu należało 476 ha ziemi, do wsi - 666 ha. Kilka lat później zarządcą z ramienia Braunsów był Hecke, a dzierżawcą Penkalla. Od końca XIX wieku majątek rycerski liczył 305 ha ziemi. Zabudowania dworskie znajdowały się w trzech miejscach: na późniejszym Wysłuchowym, Skrzyszowskiego i w przysiółku Dwór (obecnie skrzyżowanie ul. Powstańców Śląskich z ul. Partyzantów).

Parafia nie posiada żadnych starych kronik ani ksiąg kościelnych, wszystkie bowiem spłonęły w czasie działań wojennych w 1945r, dlatego też wiedza dotycząca przeszłości jest fragmentaryczna. Według autorów publikacji "Kartki z dziejów Skrzyszowa" historia miejscowości sięga 1286r. Nie można jednak dokładnie

określić, kiedy powstał pierwszy kościół w naszej parafii. Lokalizacja świątyni i jej dóbr ziemskich w centrum wsi sugeruje, iż prawdopodobnie mogła być wybudowana w początkach istnienia wsi. Wiemy, że w XIV w. parafia już istniała i należały do niej również Krostoszowice. Pierwsza wzmianka o kościele w Skrzyszowie pochodzi z 14 stycznia 1376r. Dowiadujemy się z niej, że był to kościół parafialny, należący do dekanatu żorskiego, diecezji wrocławskiej. Potwierdzenie znajdujemy również w spisie świętopietrza z roku 1447, gdzie odnotowano, że parafianie skrzyszowscy uiszczali 4 grosze tego podatku.

Najstarsze zachowane późnogotyckie rzeźby pochodzą z przełomu XV i XVI w. Są to: Madonna z Dzieciątkiem i para herm: św. Katarzyny i św. Doroty. Obecnie znajdują się one w zbiorach Muzeum Diecezjalnego w Katowicach.

W 1568r. Mikołaj Skrzyszowski jest wymieniany jako fundator wielkiego dzwonu dla tutejszego kościoła. Na dzwonie oprócz daty widniał napis: "Niklas Skrzyszowski dal dzielać obcy na pamatku". Pod koniec XV w. skrzyszowianie wyremontowali stary już wtedy kościół, a około 1600r. ufundowali nowy ołtarz św. Wawrzyńca.

Ilustracja nr 64: Zdjęcie obrazu św. Wawrzyńca w kościele w Skrzyszowie

Został on umieszczony na bocznej ścianie, po lewej stronie głównego ołtarza. Renesansowy ołtarz był za wysoki, dlatego w miejscu jego ustawienia specjalnie obniżono podłogę. Obraz świętego, umieszczony w tym ołtarzu, zachował się w kościele do dziś. Na początku XVI w. skrzyszowski kościół był już znany jako miejsce

kultu św. Wawrzyńca. W 1536r. nad wodzisławskim państwem stanowym przeszła ogromna, długotrwała ulewa. Miastu groziła powódź. Ulewa ustała na św. Wawrzyńca tj 10 sierpnia. Wtedy wodzisławianie złożyli przysięgę, że co roku będą przychodzić z pielgrzymką do Skrzyszowa, na odpust św. Wawrzyńca w podzięce za uratowanie miasta. Piesze pielgrzymki przychodzą do dziś.

W roku 1796 mieszkaniec Skrzyszowa Andrzej Wysłucha ufundował dla tutejszego kościoła nowy dzwon, nazwany później ” dzwonem Wysłuchy”. Od 1841r. mieszkańcy Skrzyszowa, Krostoszowic i Podbucza (wieś ta należała do parafii od XVIII w.) zwracali się do Kurii Biskupiej we Wrocławiu z prośbą o odłączenie ich parafii od Mszany. Po kilku latach patron kościoła, hrabia von Oppersdorf, a po nim płk von Lestocq zezwolił na odbudowę probostwa na koszt tych 3 gmin. Dopiero w październiku 1855 r. ks. bp Henryk Foerster utworzył lokalię, a 18 stycznia 1868r. reaktywował parafię Skrzyszów. W jej skład weszły również wsie Krostoszowice i Podbucze. Jak podaje Henke, ówczesny proboszcz Mszany Józef Sobel przekazał 2 października 1856r., w obecności dziekana Jana Marxa z Wodzisławia, skrzyszowskie beneficjum ks. Henrykowi Ringowi. Gospodarstwo probostwa zajmowało 60 mórg roli, lasów i łąk. Pisząc o kościele, Henke określa go jako „stary, drewniany z dobudowaną wieżą”. Nie używa przymiotnika „stary” w odniesieniu do kościoła w Łaziskach z 1579r. Stąd też można wnioskować, iż skrzyszowski kościółek był dużo starszy.

Ilustracja 65: Archiwalne zdjęcie „Dzwon Wysłuchy”

Zasługą ks. Ringa było powstanie w Skrzyszowie ochronki prowadzonej przez Siostry Służebniczki. W dniach 29 i 30 września 1868r. nową placówkę odwiedził sam założyciel tego zgromadzenia Edmund Bojanowski. Siostry opiekowały się dziećmi tylko do roku 1872, wtedy z powodu Kulturkampfu zabroniono im prowadzenia ochronki. Ks. Ring zatrudnił je przy pracach w kościele, opiekowały się też ludźmi chorymi. Skrzyszowski klasztor jest najstarszym klasztorem Sióstr Służebniczek w naszej diecezji. Budynek, w którym mieszkają do dziś, został wybudowany pod koniec XIX w.

Ilustracja 66: Archiwalne zdjęcie starego klasztoru Sióstr Służebniczek N.M.P. w Skrzyszowie

Ilustracja 67: Aktualny wygląd Klasztoru w Skrzyszowie z zdjęcie z 2019r.

Ks. H. Ring był proboszczem do 10. 10. 1886r., następnie funkcję tę przez trzy lata sprawował ks. Wincenty Sobel. Od roku 1889, przez 35 lat, parafią zarządzał ks. dr Edmund Śląddeczek. Zmarł w 1924r. i został pochowany na miejscowym cmentarzu. Po jego śmierci parafię przejął ks. Jan Matejczyk, który zapewne rozpoczął przygotowania do budowy nowego kościoła. Na planach budowy, opracowanych na przełomie lat 20. i 30., widnieją jego podpisy. W 1931r. przybył do Skrzyszowa ks. Robert Wallach i to on stał się budowniczym nowej

świętyni. Wspólnie z parafianami wybrał miejsce, w którym miał stanąć kościół pod wezwaniem św. Michała Archaniola. Nowy proboszcz zobowiązał się do utrzymania kultu św. Wawrzyńca i uroczystego obchodzenia sierpniowego odpustu. Prace budowlane rozpoczęto 1 maja 1933r. W miejscu gdzie miał stanąć ołtarz główny, umieszczono ogromnej wielkości kamień węgielny. Piaszczyste wzgórze od strony drogi wzmocniono specjalnymi betonowymi słupami, żeby zapobiec obsuwaniu się gruntu. Do prac zaangażowała się cała parafia tj. mieszkańcy Skrzyszowa, Krostoszowic i Podbucza. Podczas wznoszenia wieży kościelnej zmarł nagle nadzorujący jej budowę p. Berger. Został pochowany na naszym. Nowy kościół udało się wybudować w ciągu trzech lat i to bez jakiegokolwiek zadłużenia. Było to ogromne osiągnięcie, gdyż ludność tutejsza była biedna, utrzymywała się ze swych małych gospodarstw rolnych i tylko nieliczni mieli zatrudnienie w odległych kopalniach bądź na kolei. 25 października 1936 roku ks. bp Stanisław Adamski konsekrował nowy, murowany kościół pod wezwaniem św. Michała Archaniola. Autorem projektu zarówno kościoła, jak i głównego ołtarza, był Jan Affa z Raciborza.

Ilustracja 68: Archiwalne zdjęcie kościoła pw. Michała Archaniola w Skrzyszowie

Umieszczony w nim obraz namalował p. Kowalewski. Część murowaną ołtarza wykonał p. Woźny, rzeźby p. Follek. Ambonę w formie łodzi wyrzeźbił p. Konarzewski. Jest to do dziś jeden z największych kościołów w

okolicy, jego powierzchnia wynosi 750 m kwadratowych. Jeszcze przed poświęceniem kościoła przetopiono dwa kilkuwiekowe dzwony i odlano nowe. W dniu konsekracji kościoła zostały poświęcone, a później razem z zachowanym w dobrym stanie dzwonem Wysłuchy umieszczone na wieży kościelnej

Ilustracja 69: Zdjęcie ołtarza głównego w Kościele w Skrzyszowie z roku 2019r.

W latach 1936–39 większość wyposażenia ze starego kościoła przeniesiono do nowego. Były to: ołtarz św. Wawrzyńca, barokowa chrzcielnica, stacje drogi krzyżowej, figury Ewangelistów Jana i Mateusza, figury Aniołów i Świętych oraz odrestaurowane organy.

Ilustracja 70: Zdjęcia odnowionych figur i innego wyposażenia kościoła w Skrzyszowie

Stare ławki umieszczono w nawach bocznych (zastąpiono je nowymi dopiero w latach 70.). Do nawy głównej ufundowano nowe ławki. Wiosną 1939r. ks. Robert Wallach podejmuje decyzję o rozbiórce drewnianego kościołka. Obawiał się, że budynek bez remontu może się zawalić. To właśnie wtedy niektóre rzeźby niewielkich rozmiarów trafiają do rąk prywatnych. Tylko kilka lat skrżyszowianie cieszyli się swoim pięknym kościołem. Najpierw na początku II wojny światowej władze hitlerowskie nakazują usunąć z ołtarza polski napis: „Bądź wierny aż do śmierci...”. Ostatecznie Proboszcz uzyskuje zgodę na zastąpienie napisu szeroką granatową wstęgą. Kiedy niemiecki przemysł zbrojeniowy zaczyna mieć kłopoty z zaopatrzeniem w surowce, hitlerowcy zaczynają rabować kościelne dzwony. W tym celu ich wojsko i żandarmeria pojawia się również w Skrzyszowie. Wieść o tym rozchodzi się szybko. Wkrótce wokół kościoła zgromadzili się wzburzeni mieszkańcy wsi. Wobec zdecydowanej postawy parafian i ks. Wallacha, Niemcy zgadzają się pozostawić zabytkowy dzwon Wysłuchy lecz wywożą pozostałe. Najtragiczniejszy dla parafii okazał się jednak rok 1945. W marcu wojska radzieckie wkroczyły do Wodzisławia i wyparły wojska niemieckie w kierunku Godowa. Linia frontu przebiegała przez środek miejscowości. Zacięte walki toczyły się kilka tygodni. Mieszkańców ewakuowano do Mszany. Proboszcz był jednym z pierwszych, którzy musieli opuścić swoje gospodarstwo. Ponieważ probostwo stało już w ogniu, zdążył zabrać tylko kilka rzeczy osobistych. Niestety spłonęły wtedy kroniki parafialne i wszystkie księgi kościelne. Imaja 1945r. ks. R. Wallach wrócił do Skrzyszowa i zastał spalone probostwo. Zniszczony był dach kościoła, a sklepienie trzymało się tylko nazbrojeniu i zwisało tuż nad posadzką, wieża zburzona była do połowy wysokości. W gruzach legło też 70 % wiejskich zabudowań. Nastął trudny czas odbudowy. Nie było ani pieniędzy, ani możliwości zdobycia materiałów budowlanych. Bez zgody władz centralnych, żadna ze śląskich hut nie mogła wykonać stalowych konstrukcji potrzebnych do odbudowy stropu. Ks. Wallach udał się więc osobiście do Warszawy i uzyskał stosowne zezwolenie. Z wielkim trudem zostaje przywrócony pierwotny wygląd wnętrza kościoła. Nie odbudowano jednak wieży. Zwieńczono ją tylko czterema krzyżami, ufundowanymi przez cztery rodziny, których synowie nie powrócili z wojny.

Ilustracja 71: Zdjęcie kościoła w Skrzyszowie z ok. 2006r.

Na gruzach dawnego probostwa wybudowano nowe. Budynek był piętrowy. Do połowy Lat 50. zagospodarowany był w nim tylko parter. W 1955r. ks. R. Wallach rezygnował z prowadzenia parafii, ale pozostał w Skrzyszowie aż do śmierci. Był to ostatni skrzyszowski proboszcz, który prowadził gospodarstwo rolne. Później tzw. farskie pola wynajmują miejscowi gospodarze. W latach 1955–68 parafią zarządza ks. Walter Gajda. W tym czasie dokonał m.in. elektryfikacji świątyni, zagospodarował piętro probostwa, wznowił pielgrzymki do Pszowa i Wodzisławia i zapoczątkował nowe: do Turzy i Częstochowy. W drugiej połowie lat 50. miejscowi górnicy ufundowali ołtarz św. Barbary. Płaskorzeźbę wykonał Józef Marcol z Gołkowic. Z zebranych pieniędzy udało im się jeszcze zakupić figurę swojej patronki i górniczy sztandar. W tym też czasie rodzina Toman podarowała do kościoła duży obraz M.B. Częstochowskiej. W 1959r. bp Herbert Bednorz podczas wizytacji parafii odwiedził miejscowy klasztor. Pozytywnie ustosunkował się do prośby sióstr o umieszczeniu w kaplicy klasztornej Sanctissimum. Od tego roku w klasztorze odprawiane są Msze św. W 1965 r. ufundowano do kościoła nowe organy (18 głosowe, 2 manualowe), wykonał je p. Cepka z Wroniek k/Poznania.

Ilustracja 72: Odnowione organy w kościele w Skrzyszowie

W latach 60 zainstalowano też pierwsze centralne ogrzewanie tzw. dmuchawy. Po śmierci ks. Gajdy proboszczem zostaje ks. Zygmunt Perdyła. To właśnie on wprowadzał w kościele tzw. zmiany posoborowe. Odtąd Msze św. odprawiane są w języku polskim. Zasadniczo zmienił się wystrój kościoła, przebudowano prezbiterium, pojawił się Stół Eucharystyczny i ambonka. Z kościoła usunięto ołtarze boczne. Renesansowy obraz św. Wawrzyńca zawieszono na ścianie, to samo stało się z płaskorzeźbą z ołtarza św. Barbary. Wkrótce ona, jak i pozostawione w kościele rzeźby, zostają zamalowane na biało. Usunięto też piękną ambonę, balaski i barokowe obrazy drogi krzyżowej. W 1972r. na bocznej ścianie pojawiły się nowoczesne malowidła przedstawiające stacje Męki Pańskiej. Większość usuniętych rzeźb i obrazów trafiła do magazynów kościelnych, najstarsze rzeźby m. in. gotycka Madonna z Dzieciątkiem do Muzeum Diecezjalnego w Katowicach. Dzięki interwencji ks. dr. Teodora Raka i niektórych parafian, ks. Z. Perdyła odstąpił od zamiaru likwidacji ołtarza głównego. We wspomnianym już roku 1972 zlecono odlanie czterech nowych dzwonów J. Felczyńskiemu z Przemyśla. W związku z tym wykonano nowe podesty i schody na wieżę kościoła, wstawiono 12 dużych okien i zrobiono żelazny

podest nad dzwonami. Wykonano napęd elektryczny. Poświęcenia dzwonów dokonał ordynariusz katowicki ks. bp H. Bednorz. Pierwszy raz dzwony wzywały wiernych na Pasterkę w tymże roku. Dzwon Wysłuchy z 1796r. został wypożyczony do kościoła w Kaczycach. W wyniku procesu sądowego w 1973r., z powodu zadłużenia, zostają odebrane parafii grunty rolne. Dzierżawcy nie wypełniali zobowiązań kontygentowych. Dopiero w 1991r. ks. J. Piekorzowi udało się odzyskać niewielką ich część tj. 1,5 ha. Wykorzystano je głównie na powiększenie cmentarza. Na początku lat 80. przebudowano salki katechetyczne i przystąpiono do budowy kaplicy i punktu katechetycznego w Krostoszowicach. Kaplicę poświęcił w 1983r. ks. bp H. Bednorz. Był to rok, kiedy po kilku wiekach wspólnoty dochodzi do podziału parafii. Ks. Z. Perdyła przenosi się do Krostoszowic i zostaje najpierw rektorem, a wkrótce proboszczem nowej krostoszowickiej parafii, do której zostaje dołączone również Podbucze. Kolejnym proboszczem w Skrzyszowie został ks. A. Matura. Pełnił swoje obowiązki tylko 9 miesięcy. Umarł nagle w czerwcu 1984 roku. W ciągu kilku miesięcy swojej pracy wymienił w kościele nagłośnienie, a na probostwie wszystkie okna i instalację wodno-kanalizacyjną. Rozpoczął też przygotowania do odbudowy wieży kościelnej. Po jego śmierci obowiązki administratora, a później proboszcza, przejmuje ks. Józef Piekorz. Rozpoczyna prace nad przywróceniem wieży kościelnej pierwotnego wyglądu. Projekt jej odbudowy opracował inż. architekt Gierlotka z Katowic, a projekt statyczny inż. Hom również katowiczanie, nadzór budowlany sprawował nasz parafianin inż. Hawel. Prace rozpoczęto w kwietniu 1985r., a już pod koniec sierpnia ukończono część murowaną i przystąpiono na ziemi do budowy kopuł. 25 listopada potężny dźwig umieścił je na murowanej części wieży. Kopuły wraz z krzyżem ważyły 11 ton. Po odbudowie wysokość wieży wynosi 50 m. Jest to jedna z najwyższych wież w południowej części województwa śląskiego.

Ilustracja 73: Zdjęcie odbudowy wieży w kościele w Skrzyszowie

W latach 1989–93 wykonano nową elewację salek katechetycznych i kościoła, a jego dach pokryto blachą cynkową. Wymieniono okna i położono posadzkę. Rozpoczęto kolejne malowanie wnętrza kościoła. Na sklepieniu wykonano fresk przedstawiający czterech Ewangelistów autorem był artysta malarz Ireneusz Botor. Przeprowadzono również renowację i konserwację wszystkich obrazów i figur. Do kościoła wróciły zabytkowe stacje drogi krzyżowej. Prace konserwatorskie obrazu św. Wawrzyńca i stacji wykonały miejscowe artystki malarzy: Jolanta Wajdeman-Łukaszyk i Stefania Kuczera-Płuska. Nowe dębowe ramy do obrazów stacji, wg projektu I. Batora, wykonali Jan Szczęsny i Ludwik Penkała. W 1994r. ruszył remont i rozbudowa domu zakonnego. Dach pokryto czerwoną dachówką, dobudowano nowa cześć, do której przeniesiono kaplicę. W 1995r. wznowiono działalność ochronki po ponad stuletniej przerwie. Niestety obecnie działalność ochronki znowu została zawieszona. Z końcem 2006r. nowym proboszczem zostaje ks. Witold Tatarczyk. Dzięki jego staraniom na wieży kościoła zostają umieszczone zegary. W październiku została ukończona budowa kaplicy przedporzebowej, której budowę rozpoczął ks. Proboszcz J. Piekorz. W 2007r. skrzyszowscy pielgrzymi otrzymali oryginalną figurę z Portugalii sprowadzoną przez kustosa sanktuarium Matki Boskiej Fatimskiej z Zakopanego. W latach 2007-2011 ks. Witold Tatarczyk rozpoczął różne prace związane z odnowieniem kościoła. Wybudowano ołtarze boczne, św. Barbary i św. Wawrzyńca. Ołtarze wykonano z drzewa dębowego. Tam też ulokowano odnowione w pracowniach konserwatorskich figurki św. Wawrzyńca i św. Michała. Przeprowadzono renowację ołtarza głównego i Stołu Eucharystycznego. W prezbiterium stanęła nowa ambona i miejsce przewodniczenia. Na ołtarzu i w narożnikach kościoła umieszczono 4 odnowione barokowe rzeźby Aniołów, a na filarach, obok drzwi i zakrystii, rzeźby Ewangelistów: św. Mateusza i św. Jana. Całe prezbiterium zostało wyłożone brązowym granitem. Jako ostatnia odrestaurowano kaplicę M.B. Częstochowskiej. W 2010 powstały dwie nowe kaplice boczne. Po prawej stronie kaplica z figurą M.B. Fatimskiej, gdzie umieszczono figurę św. Józefa oraz obraz św. Jana Pawła II i jego relikwie. W drugiej kaplicy tzw. chrzcielnej umieszczono zabytkowe chrzcielnice: jedna kamienna ma ok. 700 lat, a druga barokowa. Tu znalazły swoje miejsce: obraz Miłosierdzia Bożego, figura Serca P. Jezusa, i relikwie św. Wawrzyńca, św. Dominika oraz św. Wiktorii. Gruntownej konserwacji poddano organy. W 2011r. zakończono malowanie świątyni i odnowiono sklepienie „Czterech ewangelistów”. Od lipca 2011r. z wieży kościoła rozbrzmiewa znowu głos starego XVIII-wiecznego dzwonu Wysłuchy. Staraniem proboszcza i P. Romana Marcola udało się odzyskać cenna pamiątkę. Również bardzo dużo prac wykonano na zewnątrz kościoła. Wyremontowano dach i pokryto go czerwoną dachówką. Całkowicie odrestaurowano mała wieże. Na obu wieżach wymieniono krzyże. Przeprowadzono prace konserwatorskie i rekonstrukcyjne obu zabytkowych krzyży w obejściu kościoła. Jeden z nich, stojący przy bramie kościelnej, pochodzi z 1880r., a jego fundatorem był ks. H. Ring. Drugi stojący na cmentarzu, jest z roku 1886, a fundatorem był p. Salamon z Krostoszowic. Prace renowacyjne wykonał rzeźbiarz z Jedłownika p. H. Piechaczek. Ten sam rzeźbiarz wykonał pomnik św. Jana Pawła II, który stanął przed kościołem 20 października 2012r.

Ilustracja 74: Skrzyszów – skrzyżowanie ul. 1 Maja i ul. Jana Pawła II zdjęcie z 2019r.

Ilustracja 75: Skrzyszów widok na ul. 1 Maja i dom P. Wojaczek

Ilustracja 76: Budynek dawnego przedszkola a obecnie budynek usługowy zdjęcie z 2019r.

Skrzyszów był przez lata gminą. Posiadał pieczęć z symbolem trójkąta z okiem Boskiej Opatrzności. Około 1780 roku mieszkało we wsi 17 kmieci i 26 zagrodników. W połowie XVIII wieku zamieszkiwali tu m. in.: Sitek, Mitko, Duda i Sosna. Funkcjonował folwark i dwa młyny. Rozpoczęła się uprawa ziemniaków. W 1825 roku wieś liczyła jedynie 15 gospodarstw 100 - morgowych (tj. ok. 25 ha).

W 1683 roku przez tzw. Głębocz przeszła część wojsk Sobieskiego z odsieczą na Wiedeń. Epidemia i głód lat 1847-1848 zdziesiątkowały miejscową ludność.

Ilustracja 77: Skrzyszów - ul. 1 Maja widok na zabytkową Kapliczkę i wyremontowany dom przyjeźdźców „Gościniec Białego Orła” 2019r.

W 1670 roku budynek szkoły w Skrzyszowie był drewniany, w 1697 roku już murowany. U schyłku XIX wieku do szkoły uczęszczało ponad 300 dzieci ze Skrzyszowa, Podbucza i Krostoszowic. Szkoła mieściła się w tzw. Kisterówce, podwyższonej w 1863 roku o jedno piętro. W 1937 roku zbudowano kolejną, nowoczesną szkołę (poprzednia postawiona w latach 20. XIX wieku została zlikwidowana). Na jej miejscu obecnie znajduje się plac zabaw i krąg.

Ilustracja 78: Gimnazjum w Skrzyszowie i Gołkowicach zdjęcie archiwalne z 2016r.

Na przełomie XIX i XX wieku we wsi istniały: folwark, karczma Żyda Perla, myto oraz drewniane więzienie, które stało przy ul. Wyzwolenia na posesji Wysłucha obecnie Marcol. Więzienie przeniesione po II wojnie światowej do skansenu w Chorzowie. Szerzyły się kradzieże i kłusownictwo. W 1911 roku przez wieś przejeżdżał cesarz Wilhelm, przejeżdżający do Pszczyny. Ważną rolę odgrywali sołtysi Wysłuchowie. Około 25% mężczyzn zmobilizowano do służby wojskowej w czasie I wojny światowej. Wielu wzięło udział w powstaniach śląskich. Wieś miała polski charakter (w 1921 roku oddano 90% głosów na Polskę). W 1928 roku te wydarzenia

upamiętniono poprzez usypanie „Kopca Wolności” (ul. 1 Maja w szczycie: dawnej szkoły, późniejszego przedszkola a obecnie budynku usługowego), zniszczonego przez hitlerowców. Mieszkańcy należeli m. in. do straży pożarnej (od 1909 roku), chóru „Jedność” i klubu „Gwiazda – Skrzyszów” z silną sekcją tenisa stołowego. Po wojnie działały także: kabaret, zespół taneczny i wokalny.

Ilustracja 79: Archiwalne zdjęcie mieszkańców pod kopcem wolności

Do wsi należały przysiółki Sakandrzok i Pustynia. Obecnie w Skrzyszowie znajduje Specjalna Strefa Ekonomiczna gdzie działa prężnie kilka firm. Są to między innymi

Ilustracja 80: Skrzyszów - ul. 1 Maja widok na most nad autostradą A1 zdjęcie z 2019r.

„Flagowa Kraina”, Capek Sp. Z o.o., Firma „Habernkorn” oraz powstają również nowe. Wybudowano nową drogę, która pozwala ciężkim samochodom dojeżdżać do tej strefy. W ramach pozyskanych środków zewnętrznych wyremontowano budynek użyteczności publicznej w którym mieści się straż pożarna, filia biblioteki, bank, ośrodek kultury. Prężnie działa tam kilka stowarzyszeń między innymi zespół „Familijo” Stowarzyszenie Miłośników Koni „Mustang”. Na wyremontowanym placu w rejonie Ośrodka Kultury latem odbywają się różne imprezy plenerowe.

III. GODÓW – KSZTAŁTOWANIE SIĘ UKŁADU PRZESTRZENNEGO

Kalendarium wydarzeń:

epoka kamienia – w Gołkowicach istniało obozowisko mezolitycznej grupy łowców i zbieraczy;

VII-IX wiek - tereny dzisiejszej gminy Godów znajdowały się w „obrębie” terytorium plemiennego Gołęzyców, którzy w tym okresie dysponowali grodami na terenie dzisiejszej Lubomi oraz w Podoborze koło Karwiny;

1223 rok - pierwsza wzmianka o miejscowości wchodzącej w skład dzisiejszej gminy Godów; w źródłach pojawiły się Gołkowice, będące jedną z najwcześniej poświadczonych osad w całej kasztelani raciborskiej; świadczyły dziesięcinę dla rybnickich Norbertanek;

1278 rok - książę Władysław nadał w Gołkowicach przywilej rycerzowi Stefanowi; Gołkowice stanowiły zapewne stanicę książęcą na trasie podróży księcia, a tym samym w ówczesnym rozumieniu stolicę księstwa (miejsce, w którym przebywał aktualnie książę); w Gołkowicach istniała rezydencja (gródek otoczony fosą); znikomy stan rozpoznania i opracowania obiektu uniemożliwia precyzyjne określenie jego funkcji;

1281 rok – z księstwa opolskiego wyodrębniło się księstwo cieszyńskie; tereny obecnej gminy Godów znalazły się „na granicy” księstw: opolskiego - raciborskiego i cieszyńskiego;

przełom XIII-XIV wieku – powstały prawdopodobnie parafie w Skrzyszowie i Godowie (taką tezę wysuwają m.in. F. Maroń i B. Kloch); do parafii w Godowie należały w różnych okresach: Gołkowice, Łaziska oraz Kąkolna i Zawada; do Skrzyszowa – Krostoszowice;

średniowiecze – na terenie dzisiejszej gminy ukształtowała się sieć osadnicza; powstały: Gołkowice (XII w?), Godów (wspomniane około 1300 r.; powstałe w końcu XIII w.); Łaziska, Skrzyszów (wspomniany w 1286 r.; powstały w XIII w.) oraz Krostoszowice (XV w?); dokładne poznanie procesów osadniczych uniemożliwiają nieliczne, pojedyncze wzmianki źródłowe; o stanie rozpoznania procesów osadniczych najlepiej świadczy fakt, że według miejscowej tradycji pomiędzy Łaziskami, Gorzyczkami i Wierzniowicami istniała zanikła później osada Zimnawoda (czy też Zimna Wódka, wspominana przez badaczy jako osada o nieznannej lokalizacji);

II połowa XV wieku – zbudowano filialny kościół w Łaziskach; był prawdopodobnie fundacją rycerską;

przełom XV-XVI w. – wyodrębniło się wodzisławskie państewko stanowe, stanowiące jedną z form własności feudalnej; w jego skład weszły m.in. jako majątek komory panów stanowych, Łaziska (w 1531 r.) oraz Krostoszowice; w związku z państewkiem pozostawał też, stanowiący alodialne dobro rycerskie, Godów; w gospodarce okolicy dużą rolę odgrywał folwark pańszczyźniany; istniały tu duże stawy, znajdujące się m.in. w pobliżu Łazisk;

połowa XVII wieku – źródła wspominają zrujnowaną kaplicę św. Michała w Gołkowicach; istniała tu też masywna siedziba pańska („Zomek”), zlikwidowana w II połowie XX w.;

lata 1685-1856 – podupadła skrzyszowska świątynia należała do parafii w Mszanie;

1741 rok - duży pożar pochłonął zabudowania pańskie, kościół i probostwo w Godowie;

połowa XVIII wieku – dokonano podziału Górnego Śląska między Prusy i Austrię; Łaziska, Skrzyszów, Krostoszowice, Godów i Gołkowice stały się miejscowościami położonymi przy granicach państwowych, po stronie pruskiej;

II połowa XVIII wieku – na fali tzw. kolonizacji fryderycjańskiej powstały Podbucze oraz Skrbeńsko; Skrbeńsko założył aktem z 1775 r. Maksymilian Bernard Leopold von Skrbenski, landrat ówczesnego powiatu pszczyńskiego, a zarazem właściciel Gołkowic; Podbucze zostało założone w 1776 r. przez właścicielkę Wodzislawia, Zofię Karolinę wdowę po hrabim von Dyhrn;

XVI-XVIII wiek - na przedmiotowym obszarze nie rozwijały się formy wczesnoprzemysłowe; podstawową formą produkcji pozostawała produkcja rolna; część płodów przetwarzano w browarach czy gorzelniach; funkcjonowały też owczarnie; majątki zmieniały często właścicieli; ważną rolę pełniły karczmy;

XVIII-XIX wiek - utracił znaczenie trakt z Raciborza na Frysztat i Cieszyn;

I połowa XIX wieku – powstał powiat rybnicki; w jego skład wchodziły gminy położone na terenie dzisiejszej gminy Godów;

Lata 1847-1848 - ludność zdziesiątkowały epidemia i głód;

koniec XIX wieku – staraniem ks. Abentrotha zbudowano zakrynię w Łaziskach, kaplicę w Żabkowie i Skrbeńsku, plebanię w Godowie oraz drewniany kościół w Gołkowicach (1878 r.);

początek XX wieku – podnosił się poziom oświaty; powstały szkoły (lub nowe obiekty szkolne) w: Krostoszowicach (1901 r.), w Skrbeńsku (1903 r.), w Łaziskach (lata 20.); w Skrzyszowie (1937);

początek XX wieku – Godów uzyskał połączenie kolejowe na trasie Wodzisław – Jastrzębie Zdrój; z tego okresu pochodzi budynek dworca w Godowie;

1919 rok – powstańcy śląscy stoczyli pod Godowem krwawą potyczkę;

I połowa XX wieku – powstały murowane świątynie: w Gołkowicach (ewangelicka, pocz. XX w.), w Godowie (1930 r.) oraz w Skrzyszowie (1933-1936);

I połowa XX wieku – dwory w Godowie i Łaziskach znajdowały się w ręku rodziny Larisch-Moennich; dyrekcja dóbr znajdowała się w Karwinie; zabudowania dworskie znajdowały się m.in. w Łaziskach (obecnie nieistniejące) i w Godowie; w początkach XX w. w Łaziskach, na skraju lasu zbudowano leśniczówkę, którą zamieszkiwała Marie von Steinkeller (przebudowany obiekt będzie pełnił funkcję restauracji i hotelu);

lata 20. XX wieku – zlikwidowano tzw. obszary dworskie, jednostki administracyjne pozbawione samorządu, istniejące na Górnym Śląsku obok samorządnych gmin; do pobliskich gmin wcielono m.in. obszary dworskie: Godów, Gołkowice, Łaziska oraz Skrzyszów;

Do 1945 roku - istniały na omawianym terenie gminy wiejskie: Godów, Krostoszowice, Łaziska, Skrbeńsko-Gołkowice oraz Skrzyszów; w 1945 r. weszły (jako gromady) w skład gminy Godów;

1954 rok – utworzono tzw. gromady, wśród nich gromady: Godów (Godów i Łaziska); Gołkowice (Gołkowice-Skrbeńsko); Skrzyszów (Krostoszowice, Podbucze i Skrzyszów);

Lata 1959-1961 – powstała nowa szkoła w Godowie;

Lata 1963-1966 – rozbudowano szkołę w Krostoszowicach;

1973 rok – powstała gmina Godów z 7 sołectwami;

lata 70. XX wieku - planowano, że gmina Godów będzie pełniła funkcję mieszkaniową w stosunku do jastrzębskiego przemysłu węglowego; w tworzonych studiach i planach zakładano budowę na jej terenie kilkudziesięciu tysięcy mieszkań; powstał szyb w Krostoszowicach należący do pobliskiej KWK 1 Maja;

lata 80. i 90. XX wieku – zrealizowano liczne inwestycje kościelne, m.in.: zbudowano trzeci kościół w Gołkowicach (lata 1985-1986); poświęcono dużą kaplicę w Podbuczu (zwaną kościółkiem, 1999 r.); zbudowano kościół w Krostoszowicach (poświęcony w 1983 r.); erygowano nowe parafie: Łaziska (1978 r.), Skrbeńsko (1981 r.), Gołkowice (1984 r.; od 1957 r. były samodzielną stacją duszpasterską) oraz Krostoszowice (1991 r.);

W latach 2000-2001 staraniem ówczesnych władz gminnych i oświatowych dobudowano do szkoły im. Karola Miarki w Skrzyszowie nowe skrzydło, przeznaczone wyłącznie dla uczniów gimnazjum, a oddano je do użytku 3 września 2001r. Z zakorzenienia w środowisku lokalnym Skrzyszowa i jego historii zrodziła się idea nadania Gimnazjum imienia Powstańców Śląskich, którzy na skrzyszowskiej ziemi w latach 1919-1921 przelewali krew dla włączenia jej do Polski. 1 czerwca 2004 roku odbyło się uroczyste nadanie Gimnazjum imienia Powstańców Śląskich oraz wręczenie społeczności szkolnej sztandaru. Szkoła Podstawowa w Gołkowicach powstała w 1962 roku. Od roku szkolnego 2008/2009 szkoła wchodziła w skład Zespołu Szkół w Gołkowicach. Dyrektorem szkoły do dnia dzisiejszego jest Pan Waldemar Paszyłka, który wcześniej przez 9 lat kierował gimnazjum. Patronem szkoły do 31 sierpnia 2017 r. był Stanisław Staszic - wybitny uczyony, ksiądz, polski działacz oświeceniowy. Od roku szkolnego 2017/2018 nasza szkoła stała się Szkołą Podstawową z oddziałami gimnazjalnymi (klasy drugie i trzecie do zakończenia nauki) i przybrała imię dotychczasowego patrona gimnazjum Pilota Porucznika Franciszka Surmy.

Od 2008r. utworzono w Skrzyszowie Zespół Szkół, w skład którego wchodzi Szkoła Podstawowa im. Karola Miarki oraz Gimnazjum im. Powstańców Śląskich. Funkcję dyrektora tego zespołu pełni Adriana Cudnowska. W zespole działa świetlica szkolna, 2 biblioteki zasobne w bogaty księgozbiór, czytelnia multimedialna oraz stołówka.

W 2008 roku wykonano termomodernizację i gruntowny remont budynku byłej strażnicy straży granicznej w Godowie. Obecnie znajduje się tam Biblioteka, Ośrodek Zdrowia oraz Apteka.

2008 roku wyburzono część obiektów w związku z budową autostrady A1 (w Krostoszowicach i Skrzyszowie), rozpoczęły się prace ziemne.

27 marca 2008 roku powstało Gminne Centrum Kultury, Sportu i Turystyki w Godowie Połączono Ośrodki Kultury w Skrzyszowie, Gołkowicach, Godowie, Skrbeńsku oraz świetlicę w Podbuczu. GCKSiT prowadzi między innymi działalność kulturową, wydawniczą. GCKSiT sprzyja rozwojowi turystyki i rekreacji. Prowadzi Punkt Informacji Turystycznej, w którym na mieszkańców czekają liczne publikacje związane z naszym regionem.

W czerwcu 2011 roku gruntownie odnowiono, poddając termomodernizacji budynek Ośrodka Kultury w Gołkowicach.

We wrześniu 2012 roku oddano do użytku wyremontowany Ośrodek Kultury w Skrzyszowie.

W 2010 roku Świetlicę Wiejską na Podbuczu przeniesiono do nowo nabytej przez gminę nieruchomości na ulicy Wiejskiej w Podbuczu. Budynek gruntownie odnowiono i w lipcu 2014 oddano do użytku świetlicę w nowych, wyremontowanych wnętrzach.

2012 roku – oddano do użytkowania odcinek Autostrady A1 wraz z Węzłem „Gorzyczki”, który przebiega przez tereny Gminy Godów.

2013 roku - w Szkole Podstawowej w Godowie przeprowadzono termomodernizację połączoną z budową przedszkola i sali gimnastycznej, którą ukończono w 2015r. Odtąd zespół tworzy przedszkole i szkoła podstawowa z nowoczesną salą gimnastyczną.

2014 roku – wykonano termomodernizację budynku OSP Łaziska w byłej strażnicy w Łaziskach. Przeprowadzono termomodernizację byłego budynku urzędu gminy w Godowie przy ul. 1 Maja 146. Przeprowadzono remonty zabytkowych budynków Szkoły Podstawowej w Łaziskach, Skrbeńsku oraz Krostoszowicach.

2018 roku rozpoczęto prace nad termomodernizacją budynków Ośrodka Kultury w Godowie, Ośrodka Kultury w Skrbeńsku, budynku OSP Godów oraz byłego budynku Przedszkola Publicznego w Godowie.

2019 roku rozpoczęto budowę nowego przedszkola publicznego w Gołkowicach

IV. STRUKTURA PRZESTRZENNA OBSZARU GODOWA

IV.I. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE.

Gmina Godów usytuowana jest w południowo-zachodniej części województwa śląskiego. Posiada statut gminy wiejskiej. To część restytuowanego w 1999 roku powiatu wodzisławskiego. Obszar gminy delimituje od północy miasto Wodzisław i gmina Mszana, od wschodu miasto Jastrzębie Zdrój, od południa - granica państwowa z Czechami, z zachodu - gmina Gorzyce.

Strukturę przestrzenną wyznaczają wsie: Godów (wzmiankowany od 1294 roku), Gołkowice (wzmiankowane od 1223 roku), Krostoszowice (wzmiankowane od 1416 roku), Łaziska, Podbucze i Skrbeńsko (lokalizowane w latach 1775-1776 jako element "kolonizacji fryderycjańskiej"), Skrzyszów (lokalizowany na prawie niemieckim w 1286 roku). Czynnikiem naturalnymi warunkującymi ich rozwój i formę pierwotną w typie wsi ulicowej, o zabudowie obrzeżnej są doliny rzek: Leśnicy, Szotkówki i Piotrówki, które są dopływami Olzy - wyznaczającej naturalną granicę gminy od południa.

Mieszkańcy i struktury osadnicze usytuowane na obecnym obszarze gminy do połowy XIX wieku miały charakter rolniczy. Na ich rozwój wpływały związki z Wodzisławiem Śląskim i Boguminem (Bohumin - obecnie Czechy). Czynnikiem stymulującym rozwój sieci osadniczej był także przebieg tzw. via regia łączącej Racibórz z Cieszynem, której elementem był np. układ przestrzenny Łazisk, pokrywający się obecnie z główną osią komunikacyjną gminy czyli ulicą (Powstańców Śląskich -1 Maja - Piotrowicką) łączącą ŁAZISKA - GODÓW - GOŁKOWICE - SKRBEŃSKO. W latach 1850-2000 dominującą rolę odgrywała eksploatacja węgla kamiennego w sąsiadujących z gminą Wodzisławiu Śląskim, Jastrzębiu Zdrój oraz po stronie czeskiej w Zagłębiu Ostrawsko-Karwińskim. Z tego też powodu w latach 1910-1913 wybudowano linię kolejową Wodzisław Śląski - Jastrzębie-Zdrój - Żory, którą po 1997 roku całkowicie zlikwidowano. Obecnie najważniejszym elementem wpływającym na rozwój gminy jest autostrada A-1 (odcinek Gorzyczki-Świerklany), przebiegająca jej północnym skrajem przez gminę, oraz rzeka Olza i jej dopływ Piętrówka, wyznaczająca południową granicę gminy.

Elementem łączącym sieć drożną z autostradą A-1 jest usytuowany na granicy gmin Gorzyce - Godów węzeł Gorzyczki. Efektem jest nie tylko ograniczenie możliwości rozwoju przestrzennego gminy w kierunku północnym lecz także znaczny wzrost obciążenia komunikacyjnego głównej osi komunikacyjnej gminy. Należy zatem przewidywać potrzebę budowy nowego traktu dublującego jego funkcje. Przyjęte dla autostrady rozwiązanie praktycznie uniemożliwi prowadzenie nią jakichkolwiek form transportu o charakterze lokalnym, stąd też celem zapewnienia społeczności lokalnej możliwości utrzymania obecnego standardu i dalszego rozwoju należy zaakcentować tę kwestię. Innym zagadnieniem jest problem zabezpieczenia przeciwpowodziowego obszaru gminy, wynikający z przebiegu Olzy i jej dopływów usytuowanych w zlewni górnej Odry.

Istotnie ogranicza to możliwości utrzymania istniejącej struktury i lokowania jakichkolwiek nowych jej elementów na tego typu obszarach, zwłaszcza w części południowej gminy. Ważne będą w tym aspekcie standardy przyjęte przy projektowaniu i budowie planowanego zbiornika wodnego RACIBÓRZ w miejscowości Nieboczowy.

Intensywny proces wymiany historycznej substancji i powstawanie nowej zabudowy, często realizowanej przez inwestorów wywodzących się spoza gminy wskazuje na potrzebę przyjęcia parametrów granicznych dla tego typu realizacji, aby utrzymać i zachować aktualny, częściowo już zdegradowany charakter przestrzenny obszaru gminy.

V. ZABUDOWA ZABYTKOWA – FORMA OPRACOWANIA

Ilustracja 81: Ruiny starego młyna na rzece Leśnica w Łaziskach – fotografia archiwalna

Na potrzeby opracowania przeprowadzono badania terenowe. Dokonano wstępnego rozpoznania historycznego, bibliograficznego, kartograficznego, archiwalnego, ikonograficznego oraz kwerend w odniesieniu do obszaru gminy Godów i jej zabudowy. Niniejsze opracowanie poprzedzone zostało wykonaniem uproszczonej dokumentacji ewidencyjnej w formie kart gminnej ewidencji zabytkowych obiektów nieruchomości i ruchomych (wyłącznie obiektów małej architektury) – katalogu obiektów zabytkowych wraz z dokumentacją fotograficzną. Wprowadzenie stanowi wstęp zawierający podstawowe informacje o kontekście historyczno – geograficznym miasta i poszczególnych miejscowości gminy, a także wnioski ogólne oraz typologię obiektów zabytkowych i kulturowych.

W skład gminy Godów wchodzi siedem sołectw: Godów, Gołkowice, Krostoszowice, Łaziska, Podbucze, Skrbeńsko, Skrzyszów. Wszystkie sołectwa w gminie funkcjonują jako pojedyncze miejscowości o charakterze wiejskim.

Wiejski charakter miejscowości czytelny jest głównie w ruralistycznym układzie przestrzennym. Występujące na omawianym terenie miejscowości to dawne wioski i przysiółki, zlokalizowane na silnie pofałdowanym, wyżynnym terenie. Poprzecinanych dolinami rzek. W każdej miejscowości występowała jedna, czasami dwie główne ulice. Do dnia dzisiejszego czytelny jest układ urbanistyczny poszczególnych miejscowości w typie „ulicówki”. Obecnie w miejscowościach gminy dominuje zabudowa jednorodzinna (jedno lub dwukondygnacyjowa). Nieliczne są budynki trójkondygnacyjne (w Godowie) lub większe kubaturowo budynki kilkunastopiętrowe. Są to zarówno budynki historyczne powstałe w dwóch okresach XX wieku (w okresie przełomu XIX/XX do czasów I wojny światowej oraz okres międzywojenny), jak i zabudowa powojenna, z silnie zaznaczającymi się domami typu „pudełkowego” z charakterystycznymi płaskimi dachami oraz powstałymi w

ostatnich dwóch dekadach domami o spadzistych, wielopołaciowych dachach i o bardziej urozmaiconej bryle. Na terenie gminy brak historycznej zabudowy patronackiej (o charakterze familijnym). Nie występuje również współczesna zabudowa blokowa.

Dawna zabudowa mieszkalna i gospodarcza w poszczególnych miejscowościach pierwotnie była drewniana. Powszechnie występowała ona do końca XIX wieku. Restrykcyjne przepisy przeciwpożarowe w państwie pruskim spowodowały, że w wiejskiej zabudowie mieszkalnej i gospodarczej od II połowy XIX w. zaczęto stosować tylko obiekty murowane. Budownictwo murowane stopniowo wypierało zabudowę drewnianą i na przestrzeni ponad stulecia ruralistyczna architektura drewniana zanikła. Do dnia dzisiejszego relikdami tej zabudowy są dwa drewniane kościoły: w Łaziskach (II poł. XV w.) i w Gołkowicach (1878 r.), areszt sołecki (poł. XIX w., przeniesiony do skansenu w Chorzowie) oraz stodoła przy ul. Wiejskiej w Podbuczu (która wg ustnych informacji powstała na pocz. XX w.). Najstarsze zachowane do dnia dzisiejszego budynki wiejskie pochodzą z końca XIX wieku, jednakże większość powstała już w I połowie XX wieku. Są to budowle ceglane, otynkowane, założone na rzucie prostokąta, zazwyczaj w układzie kalenicowym, jednokondygnacyjne z poddaszem (w partiach szczytowych poddasza najczęściej znajdują się dodatkowe pokoje mieszkalne), nakryte dachami dwuspadowymi (nieliczne naczółkowymi) z pokryciem z dachówki cementowej. Detal architektoniczny w tej zabudowie jest niezwykle skromny i ma on zazwyczaj formę gzymsów, wydzielających część piwniczną i strychową od części mieszalnej) lub z rzadka prostych opasek okiennych. Czasami prosta bryła części budynków urozmaicona została nadbudowanym piętrem w środkowej osi, zazwyczaj w formie facjatyki. Ten drugi typ budynków występuje w późniejszym okresie, w 20-leciu międzywojennym (Godów ul. 1 Maja 6, Gołkowice ul. 1 Maja 36, Gołkowice ul. 1 Maja 102, Gołkowice ul. Celna 34, Skrbeńsko ul. Piotrowicka 7). Budynków o charakterze wiejskim na terenie gminy zachowało się kilkadziesiąt i są one reprezentowane w każdej z miejscowości. Do domów o formach zachowujących duży stopień autentyzmu zaliczyć można budynki w Godowie przy ul. 1 Maja 113; w Gołkowicach przy ul. 1 Maja 50; w Skrzyszowie przy ul. Ks. R. Wallacha 3 oraz w Skrbeńsku przy ul. Piotrowickiej 95.

Ilustracja 82: Zdjęcie archiwalne nieistniejących zabudowań dworskich – Godów, 1 Maja 55

Z dawnych folwarków które istniały w Godowie, Gołkowicach, Łaziskach i w Skrzyszowie do roku 2011 zachował się tylko dwór oraz część zabudowań folwarcznych w Godowie (ul. 1 Maja 55). W obecnym stanie badań brak danych o czasie powstania jego budowy. Na mapie katastralnej z 1863 r. dwór i kilka budynków folwarcznych już są zaznaczone. Obecnie budynek dworu i zabudowania folwarczne już nie istnieją. Budynki ze względów bezpieczeństwa zostały rozebrane. Pozostały po nich tylko stare zdjęcia. Z archiwali wiadomo, że w 1741 r. miał miejsce pożar kościoła par. p.w. św. Jakuba w Godowie, w efekcie którego spaleni uległ również zespół dworu (zamku) wraz z zabudowaniami gospodarczymi oraz część zabudowy wsi. Możemy przypuszczać, że w II połowie XVIII w. lub później odbudowano dwór i zabudowania folwarczne. Być może okresie międzywojennym przebudowano dwór, nadbudowując go o trzecią kondygnację, obniżając dach i wprowadzając odmienny detal architektoniczny na elewacje. Wygląd odbiegał od tego, który widoczny jest na pocztówkach niemieckich z przełomu XIX/XX. Ruiny Dworu w Godowie zachowały się jedynie na archiwalnych zdjęciach i Gminnych Kartach Ewidencji Zabytków.

Częściowo zachowały się pozostałości dawnego parku dworskiego.

Ilustracja 83: Zdjęcie archiwalne nieistniejących zabudowań dworskich – Godów, 1 Maja 55

Na terenie gminy brak znacznie większych i większych obiektów przemysłowych. Do tych nielicznych zachowanych do dnia dzisiejszego zaliczyć możemy ceglany wiadukt kolejowy przy ul. Powstańców Śląskich w Godowie, dawna stacja kolejowa w Godowie (obecnie zaadaptowaną na dom mieszkalny).

Na terenie gminy Godów znajduje się kilka obiektów użyteczności publicznej o charakterze zabytkowym i historycznym. Są to przede wszystkim szkoły, z których do dnia dzisiejszego zachowały się cztery obiekty. Najstarsza jest szkoła w Krostoszowicach (ul. G. Morcinka 4), powstała w latach 1898-1901 r., a rozbudowana w latach 1963-1966. Podobna w charakterze (budynek ceglany, parterowy, nakryty wysokim dwuspadowym dachem, zróżnicowany tylko naczółkiem w połaci dachowej i zaakcentowaniem wejścia do budynku) jest szkoła w Skrbeńsku (ul. Szkolna 1), wybudowana w latach 1902-1903 i również rozbudowana w latach 60-tych XX w. W tym samym okresie (l. 1902-1903) i o zbliżonych formach architektonicznych wybudowana następną ze szkół – w Skrzyszowie (obecnie budynek mieszkalno-usługowy przy ul. 1 Maja 116). Odmienne formy architektoniczne, otrzymała ostatnia ze szkół - w Łaziskach (ul. Powstańców Śląskich 151). Obiekt ten wybudowany w 1927 r. w stylistyce klasycyzującej, otrzymał w fasadzie monumentalny portyk w wielkim porządku. Zaliczyć go można do najciekawszych spośród budynków użyteczności publicznej. Dwa ostatnie obiekty tego typu – to dawny urząd celny w Gołkowicach (ul. Celna 29) i budynek straży granicznej w Skrbeńsku (ul. Piotrowicka 108). Oba obiekty o utylitarnym charakterze posiadają proste formy architektoniczne, pozbawione niemalże detalu architektonicznego.

Do najważniejszych obiektów w krajobrazie architektonicznym gminy zalicza się budynki sakralne. Do najcenniejszych (w skali województwa) należą dwa kościoły drewniane: Wszystkich Świętych w Łaziskach i św. Anny w Gołkowicach. W świetle ostatnich badań (vide artykuł A. Koniecznego „Sprawozdanie z badań dendrochronologicznych zabytkowych kościołów w województwie śląskim przeprowadzonych w 2008 roku”

pierwszy z obiektów jest najstarszym kościołem drewnianym na terenie województwa śląskiego i jednym z najstarszych w kraju! Czas budowy świątyni łaziskiej przesunięty został o 100 lat wstecz: z II poł. XVI na rok 1467. Wieża dobudowana została do kościoła w czterdzieści lat później – w 1507 r. W 1998 r. w trakcie prac remontowych drewnianej konstrukcji kościoła odkryta została niezwykle cenna, renesansowa polichromia z 1560 r. W wyniku przeprowadzonych w latach 1998 – 2001 prac konserwatorskich odsłonięte zostały na ścianach kościoła liczne sceny pasyjne, święci oraz niezwykle rzadkie wizerunki świeckich postaci z epoki.

Prócz polichromii w kościele znajdują się liczne elementy wyposażenia, takie jak ołtarze, ambona, chrzcielnica, kropielnice, rzeźby - powstałe na przestrzeni kilku stuleci i wykonane w różnorodnej stylistyce. Drugi z kościołów drewnianych to świątynia w Gołkowicach. Powstała ona z inicjatywy i fundacji chłopskiej – Józefa Grzonki w 1878 r. Kościół ten wybudowany w stylu neogotyckim posiada również neogotyckie wyposażenie, wzbogacone rzeźbami i płaskorzeźbami pochodzącymi z poprzedniej świątyni (kaplicy dworskiej). Oba wyżej wymienione kościoły drewniane objęte są opieką prawną poprzez wpis do rejestru zabytków. Kolejnym bardzo cennym obiektem sakralnym jest Budynek kościoła Ewangelicko-augsburskiego w Gołkowicach przy ulicy Cmentarnej. Kościół wzniesiono w 1910 roku w stylu historyzmu z elementami neogotyku i neobaroku. W roku 2015 wpisano Budynek Kościoła Ewangelicko-augsburskiego w Gołkowicach przy ul. Cmentarnej do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków. Dzięki temu parafia ewangelicko-augsburska może wnioskować o środki finansowe na prace konserwatorskie zarówno u Śląskiego Konserwatora Zabytków jak i z budżetu Gminy Godów.

Ilustracja 84: Kościół Ewangelicko-augsburski w Gólkowicach zdjęcie 2016r.

Pozostałe wielkokubaturowe obiekty sakralne na terenie gminy to: kościoły parafialne w Godowie i w Skrzyszowie. Wszystkie wyżej wymienione świątynie wybudowane zostały w stylistyce neobarokowej. Świątynie w Godowie i Skrzyszowie wpisują się w znaczący nurt polskiej architektury sakralnej w okresie międzywojennym. W czasie tym na terenie autonomicznego województwa śląskiego wytworzył się nurt architektury neobarokowej, w opozycji do wcześniejszej architektury neogotyckiej, kojarzonej z żywiołem niemieckim. W kościele w Skrzyszowie znajdują się elementy nowożytnego wyposażenia, pochodzącego z drewnianego, niezachowanego kościółka. Wyposażenie to nie zostało dotychczas zewidencjonowane. Brak również tego typu dokumentacji do pozostałych elementów wystroju i wyposażenia kościoła skrzyszowskiego oraz w świątyni w Godowie. W skrzyszowskim kościele został odnowiony między innymi ołtarz główny i ołtarze boczne oraz chrzcielnica (chrzcielnica pochodzi z XVI w. - wg informacji ks. Proboszcza Witolda Tatarczyk)

Osobną grupę obiektów, tym razem o charakterze urbanistycznym są cmentarze. Na terenie gminy są to wyłącznie cmentarze parafialne. Do najcenniejszych zaliczają się najstarsze cmentarze zlokalizowane wokół kościołów, tzw. cmentarze przykościelne. Tego typu obiekty zachowały się w Łaziskach (wokół drewnianego kościoła p.w. Wszystkich Świętych) i w Gólkowicach (wokół drewnianego kościoła p.w. św. Anny). Drugi typ

to cmentarze większe obszarowo, zlokalizowane na wydzielonym terenie, zazwyczaj na prostokątnej działce. Są to obiekty o znacznie młodszej metryce (gł. z I-II ćw. XX w.) Tego typu cmentarze (zlokalizowane niedaleko kościołów parafialnych) występują w Łaziskach, Skrzyszowie, Godowie oraz w Gołkowicach (dwa cmentarze przy ul. Cmentarnej – ewangelicki założony w 1897 r. i katolicki, gdzie pierwsze pochówki miały miejsce w 1943 r.). Cmentarz w Skrzyszowie już istniał obok drewnianego kościoła pw. św. Wawrzyńca. Do tej pory na tym cmentarzu zwanym Górnym stoi krzyż z roku 1897. Fundatorami byli Józef i Julianna Salamon z Krostoszowic .

Na terenie gminy Godów istnieje około czterdziestu obiektów tzw. małej architektury o charakterze zabytkowym. Są to obiekty sakralne: kaplice i kapliczki, krzyże przydrożne oraz sakralne figury pomnikowe. Spośród nich najwięcej jest kamiennych krzyży kapliczkowych z figurą Chrystusa i Matki Boskiej w niszy (typ IV małej architektury w rozdziale TYPOLOGIA). Zachowanych jest 13 krzyży kapliczkowych, z których jeden jest typem wzbogaconym o dodatkową rzeźbę św. Jana Ewangelistę (krzyż przed kościołem drewnianym w Łaziskach). Przykładami tego typu są krzyże w: w Skrzyszowie (ul. Powstańców Śląskich 59, ul. Wyzwolenia 37), Godowie (skrzyżowanie ulic: 1 Maja / Polna) oraz przed kościołem drewnianym p.w. św. Anny w Gołkowicach. Zredukowaną formą tego typu obiektów są krzyże kamienne (lub ze sztucznego kamienia) z figurą Chrystusa, pozbawione postaci Matki Bożej Bolesnej (typ V małej architektury w rozdziale TYPOLOGIA). Na omawianym terenie istnieje sześć tego typu krzyży. Jednym z nich jest najstarszy krzyż przydrożny na terenie gminy – z 1843 r., zlokalizowany przy ul. 1 Maja 201 w Skrzyszowie. Obiekt został odrestaurowany gdyż zachował się tylko postument z datą, krzyż z Ukrzyżowanym Chrystusem został wykonany ponownie. Drugi, również interesujący obiekt tego typu to krzyż cmentarny na cmentarzu ewangelickim w Gołkowicach. Oba w/w typy należą do charakterystycznych obiektów małej architektury na terenie całego Górnego Śląska i występują powszechnie również w innych miejscowościach śląskich.

Spośród kapliczek i kaplic zachowało się dziewięć obiektów o charakterze zabytkowym. Większość z nich to obiekty kubaturowe. Są to zarówno niewielkie kapliczki zwane „domkowymi” (4), kaplice cmentarne (2), kapliczki słupowe (1) oraz kaplice z dzwonnica na sygnaturkę (2). Do najciekawszych, a zarazem najstarszych, bo pochodzących być może z I połowy XIX w. zaliczyć można kapliczki domkowe: neogotycką (Łaziska, ul. Powstańców Śląskich 117), o cechach barokowych w (Gołkowice, ul. Cmentarna / ul. Jana III Sobieskiego) oraz bez charakterystycznych cech stylowych (Skrzyszowie, ul. 1 Maja 120).

Kapliczka skrzyszowska jest jedynym obiektem małej architektury wpisanym do rejestru zabytków. Do kapliczek domkowych zaliczyć można również jedyną budowlę drewnianą spośród obiektów małej architektury. Usytuowany jest ona przy kościele parafialnym w Łaziskach. Jest to obiekt o stosunkowo młodej metryce, wykonany około połowy XX wieku. Wśród kaplic wyróżnia się ta ufundowana w 1886 r. przez proboszcza godowskiego - ks. Antoniego Abendroth`a. Kaplica zlokalizowana w przysiółku Żabków (Gołkowice, ul. 1 Maja / ul. Graniczna) wyróżnia się wysoką dzwonnica na sygnaturkę, wyodrębnioną w fasadzie. Skromna o tynkowanych elewacjach pozbawionych detalu architektonicznego jest kaplica p.w. Najświętszego Serca Pana

Jezusa w Skrbeńsku (ul. Piotrowicka / ul. Szkolna), wybudowana w latach 1895-1896. W wyniku przeprowadzonej w 1970 r. rozbudowy utraciła ona swoje neogotyckie cechy. W kaplicy tej do czasów wybudowania w 1981 r. kościoła odbywały się Msze Święte dla mieszkańców Skrbeńska. Jedyna kapliczka słupowa na terenie gminy (Gołkowice, ul. 1 Maja 39) wymurowana została z cegły, z dużą wnęką w fasadzie.

Na terenie gminy Godów znajduje się kilka historycznych krzyży przydrożnych, głównie drewnianych. Zasadniczo występują one w dwóch podtypach: jako krzyże z opracowaną rzeźbiarsko figurą Chrystusa (pasyjki drewniane lub w formie odlewu z metalu, czy ze sztucznego kamienia) oraz z malowaną na blasze i wycinaną postacią Chrystusa.

Ostatnim, jednakże najważniejszym zabytkowym obiektem małej architektury na omawianym terenie jest krzyż pokutny, wmurowany w ogrodzenie kościoła drewnianego w Łaziskach. Krzyże pokutne nazywane były pomnikami średniowiecznego prawa, gdyż związane były prawem zwyczajowym w tym okresie. W średniowieczu zabójstwo (nawet nieumyślne) pociągało za sobą drastyczne następstwa. Ród zabitego mógł dokonać krwawej zemsty na sprawcy, a nawet na jego bliższych i dalszych krewnych. Jednakże morderca mógł uniknąć krwawej kary poprzez zawarcie tzw. umowy kompozycyjnej (ugody) z rodziną ofiary, przy udziale przedstawicieli Kościoła lub władz świeckich. W umowie tej zobowiązał się do szeregu świadczeń na rzecz rodziny zamordowanego. Symbolicznym elementem zawarcia ugody z rodziną ofiary było wystawienie na miejscu zbrodni krzyża lub kapliczki pokutnej, ku pamięci oraz ku przestrodze innych. Tego typu krzyż zachował się w Łaziskach. Ze względu na jego wartość historyczną należy wpisać go do rejestru zabytków. Należało by przygotować odpowiednią dokumentację (np. uchwała rady gminy) umożliwiającą dokonanie takiego wpisu. Proponuje się stworzenie mapy Gminy Godów pod nazwą „Szlak historii sołectw w Gminie Godów”. Mapa zawierała by miejsca historyczne, zabytkowe budynki, które opisane są w niniejszym programie.

VI. TYPOLOGIA ZABUDOWY NA TERENIE GMINY GODÓW

VI.1. OBIEKTY KUBATUROWE.

W granicach administracyjnych Gminy Godów wytypowano następujące rodzaje zabudowy:

A) OBIEKTY SAKRALNE - drewniane i murowane, powstałe na przestrzeni różnych epok (od średniowiecza do dwudziestolecia międzywojennego), zróżnicowane stylistycznie i o odmiennej bryle, zaprojektowane indywidualnie.

B) OBIEKTY PRZEMYSŁOWE – nieliczne obiekty o zróżnicowanych funkcjach , formach i stanie zachowania (stacja kolejowa, wiadukt)

C) BUDYNKI UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ (SZKOŁY, URZĄD CELNY, BUDYNEK WOJSK OCHRONY POGRANICZA) - budynki o zróżnicowanych formach architektonicznych i stylistyce, powstałe na początku XX wieku.

F) BUDYNKI MIESZKALNE, JEDNORODZINE O CHARAKTERZE WIEJSKIM. Ceglane, tynkowane, na rzucie wydłużonego prostokąta, jednokondygnacyjne z poddaszem, nakryte dachami dwuspadowymi (pokrycie z dachówki cementowej); detal architektoniczny skromny, zazwyczaj w formie prostych gzymsów (w nieprzekształconych chałupach wydzielających część piwniczną i strychową od części mieszalnej) lub rzadziej prostych opasek okiennych.

G) BUDYNKI MIESZKALNE, JEDNORODZINE O CHARAKTERZE WIEJSKIM Z FACJATKĄ. Budynki o analogicznych formach jak w typie „F” (ceglane, tynkowane, na rzucie wydłużonego prostokąta, jednokondygnacyjne, nakryte dachami dwuspadowymi, ze skromnym detalem architektonicznym). Różnicuje je urozmaicona bryła nadbudowanym piętrem w środkowej osi, zazwyczaj w formie facjatk.

H) BUDYNKI KILKURODZINNE, o zróżnicowanych bryłach i formach architektonicznych , zazwyczaj wzniesione w okresie międzywojennym.

I) CMENTARZE (parafialne)

Występują cmentarze tzw. przykościelne, zlokalizowane wokół kościołów. Tego typu cmentarze zachowały się wokół drewnianego kościoła p.w. Wszystkich Świętych w Łaziskach i kościoła drewnianego p.w. św. Anny w Gołkowicach. Nie dotrwały do dnia dzisiejszego nagrobki znajdujące się wokół kościoła p.w. św. Józefa w Godowie.

Drugi typ to cmentarze zlokalizowane na wydzielonym terenie, zazwyczaj na prostokątnej działce. Tego typu cmentarze występują w Gołkowicach (cmentarz katolicki i ewangelicki, oba zlokalizowane obok kościoła), Godowie, Skrzyszowie oraz w Łaziskach.

Odrębną grupę w krajobrazie kulturowym gminy Godów stanowią obiekty tzw. małej architektury. Są to głównie kapliczki, kaplice i krzyże przydrożne. Na omawianym terenie występują następujące typy małej architektury:

1. Kapliczki i kaplice architektoniczne, murowane, kubaturowe.
2. Kapliczki słupowe, murowane.
3. Krzyże pokutne.
4. Krzyże kamienne kapliczkowe z figurą Chrystusa i Matki Boskiej (w niszy).
5. Krzyże kamienne z figurą Chrystusa.
6. Krzyże drewniane z pasyjką
7. Figury kamienne na cokole.

VI.I.I. OBIEKTY SAKRALNE.

1. Kościół parafialny p.w. Wszystkich Świętych w Łaziskach, ul. Powstańców Śląskich 124; gotycki z 1467 r. i 1507 r. (wieża), drewniany; nr rej. A/432/66 z dnia 05.08.1966 r.
2. Kościół p.w. św. Anny w Gołkowicach, ul. 1 Maja 41; neogotycki z 1878 r., drewniany; nr rej. A/759/66 z dnia 26.09.1966. Nowy wpis A/525/2019 z 23.07.2019r.
3. Kościół ewangelicko-augsburski w Gołkowicach, ul. Cmentarna 10, neobarokowy z 1910 r. i z 1936 r. (rozbudowa wieży), murowany; nr rej. A/436/15 z dnia 13.02.2015r.
4. Kościół parafialny p.w. św. Józefa Robotnika w Godowie, ul. 1 Maja 60; o cechach historyzujących, z lat 1927-30 oraz z 1984 r. (wieża); sugeruje się wpis do rejestru zabytków
5. Kościół parafialny p.w. św. Michała Archanioła w Skrzyszowie, ul. Wyzwolenia 37; neobarokowy z lat 1933-1939 r., murowany; sugeruje się wpis do rejestru zabytków.

VI.I.II. ZABUDOWA FOLWARCZNA I BUDYNKI GOSPODARCZE.

1. Budynek gospodarczy (stodoła) w Podbuczu, ul. Wiejska 40; drewniany.
2. Budynek gospodarczy dawnego dworca PKP w Godowie, ul. Dworcowa 5

VI.I.III. OBIEKTY PRZEMYSŁOWE.

1. Dawna stacja PKP (obecnie budynek mieszkalny) w Godowie, ul. Dworcowa 5; sugeruje się wpis do rejestru zabytków (wraz z budynkiem gospodarczym)
2. Wiadukt kolejowy w Godowie, ul. Powstańców Śląskich, okolica nr 35; sugeruje się wpis do rejestru zabytków.

VI.I.IV. BUDYNKI UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ (SZKOŁY, URZĄD CELNY, BUDYNEK WOJSK OCHRONY POGRANICZA).

1. Szkoła podstawowa w Krostoszowicach, ul. G. Morcinka 4, z lat 1898-1901 (rozbudowana w l. 1963-1966), bez wyraźnych cech stylowych.
2. Szkoła podstawowa w Skrbeńsku, ul. Szkolna 1, z lat 1902-1903 (rozbudowana w l. 1962-1964), bez wyraźnych cech stylowych.
3. Dawna szkoła w Skrzyszowie (obecnie budynek usługowy), ul. 1 Maja 116, zbudowana w latach 1902-1903, bez wyraźnych cech stylowych.
4. Szkoła podstawowa w Łaziskach, ul. Powstańców Śląskich 151, z 1927r. , neoklasycystyczna; sugeruje się wpis do rejestru zabytków
5. Szkoła Podstawowa w Skrzyszowie, ul. 1 Maja 177.
6. Dawny urząd celny (obecnie budynek mieszkalny) w Gołkowicach, ul. Celna 29, wybudowany około 1880-1910, ceglany, bez wyraźnych cech stylowych.
7. Dawny budynek straży granicznej (obecnie budynek mieszkalny) w Skrbeńsku, ul. Piotrowicka 108, wybudowany w latach 30-tych XX w., tynkowany, o cechach modernistycznych.

**VI.I.V. BUDYNKI MIESZKALNE, JEDNORODZINE O CHARAKTERZE WIEJSKIM, JEDNOKONDYGNACJOWE, TYNKOWANE, NAKRYTE DACHAMI DWUSPADO-
WYMI.**

1. Budynek mieszkalny w Godowie, ul. 1 Maja 113
2. Budynek mieszkalny w Godowie, ul. 1 Maja 121
3. Budynek mieszkalny w Godowie, ul. Nowa 9
4. Budynek mieszkalny w Gołkowicach, ul. Dębina 3
5. Budynek mieszkalny w Gołkowicach, ul. Leśna 16
6. Budynek mieszkalny w Godowie, ul. 1 Maja 36 (budynek o odmiennej formie dachu – łamanych połączeniach)
7. Budynek mieszkalny w Gołkowicach, ul. 1 Maja 50
8. Budynek mieszkalny w Gołkowicach, ul. 1 Maja 91
9. Budynek mieszkalny w Gołkowicach, ul. 1 Maja 256

10. Budynek mieszkalny w Gołkowicach, ul. Sobieskiego 1
11. Budynek mieszkalny w Krostoszowicach, ul. G. Morcinka 14
12. Budynek mieszkalny w Łaziskach, ul. Powstańców Śląskich 136
13. Budynek mieszkalny w Skrzyszowie, ul. Dębowa 34
14. Budynek mieszkalno-gospodarczy w Skrbeńsku , ul. Piotrowicka 31
15. Budynek mieszkalny w Skrbeńsku , ul. Piotrowicka 84
16. Budynek mieszkalny w Skrzyszowie, ul. Wallacha 3

VI.I.VI. BUDYNKI MIESZKALNE, JEDNORODZINE O CHARAKTERZE WIEJSKIM Z FACJATKĄ, JEDNOKONDYGNACJOWE, TYNKOWANE, NAKRYTE DACHAMI DWUSPADOWYMI.

1. Budynek mieszkalny w Gołkowicach, ul. 1 Maja 102
2. Budynek mieszkalny w Gołkowicach, ul. 1 Maja 260
3. Budynek mieszkalny w Skrbeńsku , ul. Piotrowicka 7

VI.I.VII. BUDYNKI KILKURODZINNE.

1. Budynek mieszkalno-usługowy w Godowie, ul. 1 Maja 123 (tynkowany, trójkondygnacyjny)
2. Budynek mieszkalno-usługowy w Godowie, ul. 1 Maja 143 (tynkowany, dwukondygnacyjny, o zróżnicowanych wysokościach)
3. Budynek mieszkalny w Godowie, ul. Powstańców Śląskich 35 (tynkowany, dwukondygnacyjny, z ryzalitem w części środkowej)
4. Budynek mieszkalny w Golkowicach, ul. 1 Maja 170 / ul. Piotrowicka (dwukondygnacyjny, tynkowany, nakryty dachem czterospadowym)

VI.I.VIII. CMENTARZE (PARAFIALNE).

1. Cmentarz rzymsko-katolicki w Godowie przy ul. Słonecznej
2. Cmentarz rzymsko-katolicki w Gołkowicach przy ul. 1 Maja 41 (przykościelny)
3. Cmentarz rzymsko-katolicki w Gołkowicach przy ul. Cmentarnej 44
4. Cmentarz ewangelicko-augsburski w Gołkowicach przy ul. Cmentarnej 22
5. Cmentarz rzymsko-katolicki w Łaziskach przy ul. Powstańców Śląskich 124 (przykościelny)
6. Cmentarz rzymsko-katolicki w Łaziskach przy ul. Powstańców Śląskich 124 (zlokalizowany za kościołem parafialnym)
7. Cmentarz rzymsko-katolicki w Skrzyszowie przy ul. Wyzwolenia 37 (zlokalizowany za kościołem parafialnym).

VI.II. ZABYTKI MAŁEJ ARCHITEKTURY.

VI.II.I. TYPI. KAPLICZKI I KAPLICE ARCHITEKTONICZNE, MUROWANE, KUBATU- ROWE

1. Kaplica cmentarna w Godowie, ul. Słoneczna.
2. Kaplica p.w. Trójcy Przenajświętszej w Gołkowicach (Żabków), ul. 1 Maja / ul. Graniczna; sugeruje się wpis do rejestru zabytków.
3. Kapliczka p.w. Trzeciego Upadku w Gołkowicach, ul. Cmentarna / ul. Jana III Sobieskiego; sugeruje się wpis do rejestru zabytków.
4. Kaplica cmentarna w Łaziskach, cmentarz przy ul. Powstańców Śląskich (za kościołem parafialnym).
5. Kapliczka domkowa p.w. Chrystusa Króla przy kościele parafialnym w Łaziskach.
6. Kapliczka p.w. św. Jana Nepomucena w Łaziskach, ul. Powstańców Śląskich 117; sugeruje się wpis do rejestru zabytków.
7. Kaplica p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Skrbeńsku, ul. Piotrowicka / ul. Szkolna.
8. Kapliczka p.w. św. Jana Nepomucena w Skrzyszowie, ul. 1 Maja 120; nr rejestru zabytków A/764/66 z dnia 30.12.1966 r.

VI.II.II. TYP. II. KAPLICZKI SŁUPOWE, MUROWANE.

1. Kapliczka słupowa, ceglana p.w. św. Jana Nepomucena w Gołkowicach, ul. 1 Maja 39

VI.II.III. TYP III. KRZYŻE POKUTNE.

1. Krzyż pokutny w murze ogrodzenia kościoła parafialnego w Łaziskach, ul. Powstańców Śląskich 124; sugeruje się wpis do rejestru zabytków.

VI.II.IV. TYP IV. KRZYŻE KAMIENNE KAPLICZKOWE Z FIGURĄ CHRYSYTA I MATKI BOŻEJ BOLESNEJ (W NISZY).

1. Krzyż w Godowie, ul. 1 Maja / ul. Polna; sugeruje się wpis do rejestru zabytków
2. Krzyż przed kościołem parafialnym w Godowie, ul. 1 Maja 60 (w niszy brak pierwotnej figury Matki Boskiej)
3. Krzyż przed kościołem drewnianym p.w. św. Anny w Gołkowicach, ul. 1 Maja 41; sugeruje się wpis do rejestru zabytków

4. Krzyż w Krostoszowicach, ul. Wodzisławska 23
5. Krzyż w Krostoszowicach, skrzyżowanie ul. Szybowej z ul. Wodzisławskiej (w niszy brak pierwotnej figury Matki Boskiej)
6. Krzyż pasyjny przed kościołem parafialnym w Łaziskach, ul. Powstańców Śląskich 124 (pomnik trójosobowy, z dodatkową figurą św. Jana Ewangelisty); sugeruje się wpis do rejestru zabytków.
7. Krzyż w Łaziskach, ul. Wierzniowicka 42 (w niszy brak pierwotnej figury Matki Boskiej)
8. Krzyż w Łaziskach, ul. ul. Powstańców Śląskich 17 / ul. Dworcowa
9. Krzyż w Łaziskach, ul. Powstańców Śląskich 154 / ul. Wierzniowicka
10. Krzyż w Skrbeńsku, ul. Piotrowicka 1 (postać Matki Boskiej zredukowana do płaskorzeźbionego popiersia); sugeruje się wpis do rejestru zabytków.
11. Krzyż w Skrzyszowie, ul. 1 Maja / ul. Jana III Sobieskiego
12. Krzyż w Skrzyszowie, ul. Powstańców Śląskich 59; sugeruje się wpis do rejestru zabytków.
13. Krzyż w Skrzyszowie, ul. Wyzwolenia 37, sugeruje się wpis do rejestru zabytków
14. Krzyż na cmentarzu w Skrzyszowie, ul. Wyzwolenia 37

VI.II.V. TYP V . KRZYŻE KAMIENNE KAPLICZKOWE Z FIGURĄ CHRYSYUSA.

1. Krzyż cmentarny w Gołkowicach, ul. Cmentarna 22
2. Krzyż cmentarny w Gołkowicach, ul. Cmentarna 44
3. Krzyż cmentarny w Łaziskach, ul. Powstańców Śląskich 124 (cmentarz za kościołem parafialnym)
4. Krzyż w Podbuczu, ul. Wiejska 34
5. Krzyż w Skrbeńsku, ul. Piotrowicka 112
6. Krzyż w Skrzyszowie, ul. 1 Maja 201

VI.II.VI. TYP VI. KRZYŻE DREWNIANE Z PASYJKĄ.

Podtyp A. Krzyże drewniane z malowaną postacią Chrystusa na blasze, wycinaną.

1. Krzyż w Godowie, ul. 1 Maja 101
2. Krzyż zlokalizowany przy kościele parafialnym w Łaziskach, ul. Powstańców Śląskich 124
3. Krzyż na Kalwarii zlokalizowanej za kościołem i cmentarzem parafialnym (ul. Powstańców Śląskich) w Łaziskach

Podtyp B. Krzyże drewniane z opracowaną rzeźbiarsko figurą Chrystusa (drewniane lub w formie odlewu z metalu, sztucznego kamienia lub żywicy).

1. Krzyż w Gołkowicach, ul. Dębina 22
2. Krzyż w Gołkowicach, ul. 1 Maja 170 / ul. Piotrowicka

3. Krzyż w Łaziskach, ul. Powstańców Śląskich 230 / ul. Leśna
4. Krzyż w Skrzyszowie, ul. 1 Maja 120

VI.II.VII. TYP VII. FIGURY KAMIENNE NA COKOLE.

1. Figura NMP na słupie w Łaziskach, cmentarz parafialny za kościołem (ul. Powstańców Śląskich)

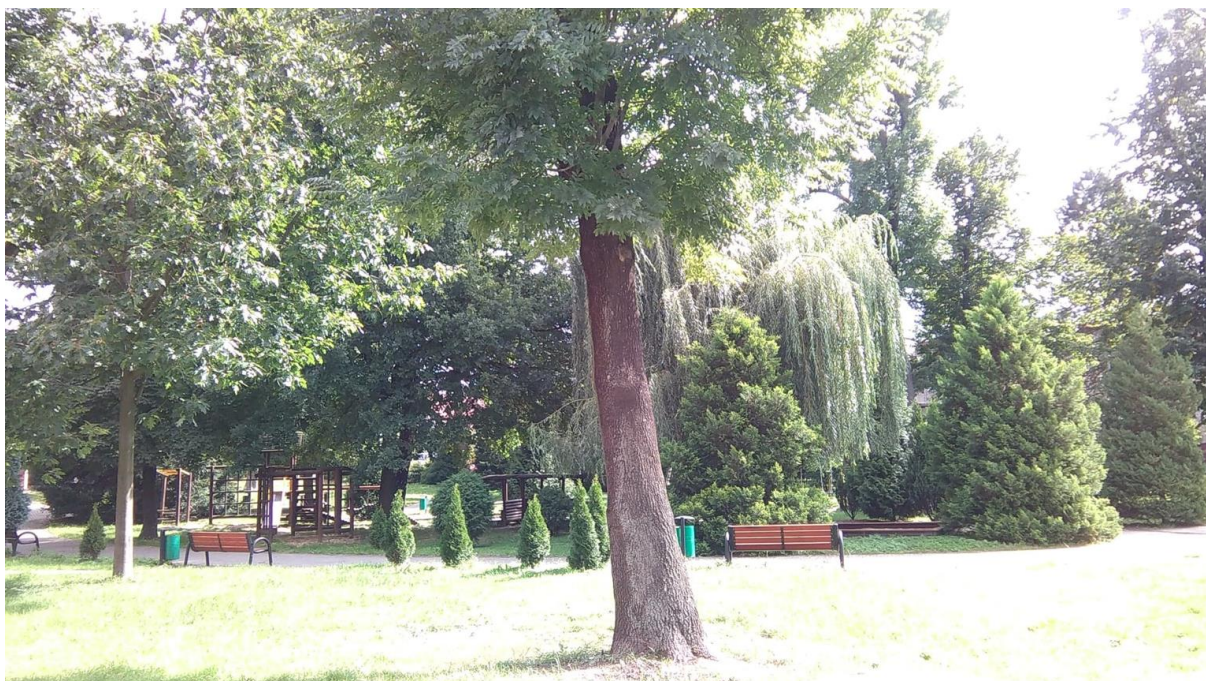
Pozostałe typy małej architektury występujące na terenie gminy, takie jak groty maryjne, krzyże z odlewanyimi pasyjkami (ze sztucznego kamienia, z metalu lub z żywicy) oraz kapliczki skrzynkowe – to obiekty współczesne. Posiadają jedynie walor kulturowy, czasami historyczny. Nie posiadają wartości zabytkowej.

VII. ZIELEŃ ZABYTKOWA NA TERENIE GMINY GODÓW

VII.1. GODÓW – POZOSTAŁOŚCI PARKU DWORSKIEGO, UL. 1 MAJA 55.

Ilustracja 85: Park w Godowie widok ogólny

Ilustracja 86: Park w Godowie wraz z okazałymi drzewami

Park dworski
Przełom XIX i XX wieku
Godów
Ul. 1 Maja 53 / 1 Maja 55
Godow, de Godov, von Godaw, Godowiensis, Godau
Lata 1229-39 – potwierdzone istnienie osady w bulli papieża Grzegorza IX i dokumencie fundacyjnym opolskiej kolegiaty św. Krzyża Lata 1300-1305 – powstanie kościołów w Godowie i Skrzyszowie po 1741 roku – w wyniku „wojen śląskich” teren obecnej gminy Godów włączony do powiatu pszczyńskiego lata 1816-18 – przyłączenie terenów gminy do powiatu rybnickiego 1924 rok – zniesienie obszarów dworskich i włączenie ich w obszar gmin urzędowych 1925 rok – włączenie parafii obecnej gminy w obręb diecezji wrocławskiej Lata 1927-30 – budowa kościoła p.w. św. Józefa Robotnika 1954 rok – gmina Godów włączona do powiatu wodzisławskiego 1973 rok – powstaje gmina Godów w obecnych granicach administracyjnych
Park przy dworze wytworzony na bazie siedliskowego grądu wysokiego. Kompozycja nieokreślona. Zachowane kilkanaście egzemplarzy dębów szypułkowych i jesionów wyniosłych, uzupełnione nieco młodszymi nasadzeniami robinii białych
Brak historycznego układu zieleni
Prowadzenie zabiegów sanitarnych i pielęgnacyjnych na starodrzewie

Ilustracja 87: Rzeźby stanowiące element dekoracyjny parku

VII.II. GOŁKOWICE – CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY, UL. 1 MAJA 41.

Ilustracja 88: Cmentarz przy kościele św. Anny w Gólkowicach

Ilustracja 89: Widok na zabytkowy Kościół św. Anny - Gólkowice ul. 1 Maja 41

Cmentarz przykościelny
I połowa XX wieku
Gołkowice
Ul. 1 Maja 41
Golkovis, Golcowitz, Golkoicz, Golkowiensi, Golkowiensis, Golkowitz, Golkowiz
Parafia Rzymsko-Katolicka p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego i św. Anny. Gołkowice, ul. 1 Maja 131
A/759/66 z dn. 26.09.1966 r.
1211 rok – potwierdzone istnienie osady będącej własnością książąt opolsko-raciborskich 15.07.1278 rok – dokument księcia Włodzisława wystawiony <i>in curia nostra circa Golkowitz</i> XIII wiek – znana jest kaplica zamkowa p.w. Michała Archanioła fundowana przez księcia Włodzisława 1652 rok - kaplica według akt wizytacyjnych w stanie ruiny XVII wiek – odbudowana kaplica pod wezwaniem św. Anny. Prawdopodobnie w tym samym wieku została rozebrana 1680 rok – wzmianki o nowej kaplicy. Fundator nie jest znany. Budowę zakończyli katolicycy właściciele wsi Celestowie 1786 rok – Andrzej Wysocki właściciel wsi uzyskał prawo do stałego przechowywania w kaplicy sakramentów XIX wiek – kaplica w stanie ruiny. Proboszcz z Godowa Abendroth inicjuje jej odbudowę. Niestety w trakcie prac następuje zawalenie kaplicy 1878 rok – budowa nowego kościoła w miejscu rozebranego, bez zgody regencji królewskiej w Opolu, ze składek zebranych przez Józefa Grzonkę z Skrbeńska. Początkowo kościół stanowił filię kościoła w Godowie 1.01.1911 rok – utworzenie gminy kaplicznej 1.12.1957 rok – utworzenie samodzielnej stacji duszpasterskiej
Wokół kościoła parafialnego niewielki cmentarzyk. Z historycznego układu zieleni pozostało kilka egzemplarzy dębów szypułkowych w wieku około 100 lat. Drzewa w średnim stanie zdrowotnym, korony silnie podkrzesane.
Uzupełnienie historycznego szpaleru dębów szypułkowych. Prowadzenie prac pielęgnacyjnych przy zachowanym starodrzewie.

VII.III. GOŁKOWICE – KAPLICZKA, UL. 1 MAJA 258.

Ilustracja 90: Widok kaplicy w Golkowicach otoczonej kasztanowcami białymi

kapliczka
Okolo 1930 roku
Gołkowice
Ul. 1 Maja 258
Golkovis, Golcowitz, Golkoicz, Golkowiensi, Golkowiensis, Golkowitz, Golkowiz
<p>1211 rok – potwierdzone istnienie osady będącej własnością książąt opolsko-raciborskich</p> <p>15.07.1278 rok – dokument księcia Włodzisława wystawiony <i>in curia nostra circa Golkowitz</i></p> <p>XIII wiek – znana jest kaplica zamkowa p.w. Michała Archanioła fundowana przez księcia Włodzisława</p> <p>1652 rok - kaplica według akt wizytacyjnych w stanie ruiny</p> <p>XVII wiek– odbudowana kaplica pod wezwaniem św. Anny. Prawdopodobnie w tym samym wieku została rozebrana</p> <p>1680 rok – wzmianki o nowej kaplicy. Fundator nie jest znany. Budowę zakończyli katolicycy właściciele wsi Celestowie</p> <p>1786 rok – Andrzej Wysocki, właściciel wsi uzyskał prawo do stałego przechowywania w kaplicy sakramentów</p> <p>XIX wiek – kaplica w stanie ruiny. Proboszcz z Godowa Abendroth inicjuje jej odbudowę. Niestety w trakcie prac następuje zawalenie kaplicy</p> <p>1878 rok – budowa nowego kościoła w miejscu rozebranego, bez zgody regencji królewskiej w Opolu, ze składek zebranych przez Józefa Grzonkę z Skrbeńska. Początkowo kościół stanowił filię kościoła w Godowie</p> <p>1.01.1911 rok – utworzenie gminy kaplicznej</p> <p>1.12.1957 rok– utworzenie samodzielnej stacji duszpasterskiej</p>
Obok kaplicy dwa symetrycznie posadzone kasztanowce białe (około 60-letnie). Drzewa o średnim stanie zdrowotnym, widoczne wyłamane konary. Prace pielęgnacyjne przy drzewach.

VII.IV. GOŁKOWICE – KRZYŻ PRZYDROŻNY, UL. 1 MAJA / BOROWICKA

Ilustracja 91: Krzyż z lipą drobnolistną Gołkowice ul. Borowicka/1 Maja

Krzyż przydrożny
2001 rok
Gołkowice
Ul. 1 Maja /Borowicka 1
Golkovis, Golcowitz, Golkoicz, Golkowiensi, Golkowiensis, Golkowitz, Golkowiz
1211 rok – potwierdzone istnienie osady będącej własnością książąt opolsko-raciborskich 15.07.1278 rok – dokument księcia Włodzisława wystawiony <i>in curia nostra circa Golkowitz</i> XIII wiek – znana jest kaplica zamkowa p.w. Michała Archanioła fundowana przez księcia Włodzisława 1652 rok - kaplica według akt wizytacyjnych w stanie ruiny XVII wiek – odbudowana kaplica pod wezwaniem św. Anny. Prawdopodobnie w tym samym wieku została rozebrana 1680 rok – wzmianki o nowej kaplicy. Fundator nie jest znany. Budowę zakończyli katolicycy właściciele wsi Celestowie 1786 rok – Andrzej Wysocki, właściciel wsi uzyskał prawo do stałego przechowywania w kaplicy sakramentów XIX wiek – kaplica w stanie ruiny. Proboszcz z Godowa Abendroth inicjuje jej odbudowę. Niestety w trakcie prac następuje zawalenie kaplicy 1878 rok – budowa nowego kościoła w miejscu rozebranego, bez zgody regencji królewskiej w Opolu, ze składek zebranych przez Józefa Grzonkę z Skrbeńska. Początkowo kościół stanowił filię kościoła w Godowie 1.01.1911 rok – utworzenie gminy kaplicznej 1.12.1957 rok – utworzenie samodzielnej stacji duszpasterskiej
Obok współczesnego krzyża przydrożnego (być może posadowionego na miejscu starszego obiektu) okazowa, około stuletnia lipa drobnolistna w dobrym stanie zdrowotnym.
Prowadzenie prac pielęgnacyjnych przy drzewie.

VII.V. GOŁKOWICE – KAPLICZKA, UL. CMENTARNA /JANA III SOBIESKIEGO

Ilustracja 92: Kaplica w Gołkowicach otoczona lipami drobnolistnymi

Kaplica z lipami robnolistnymi
Początek XX wieku
Gołkowice
Ul. Cmentarna / Sobieskiego
Golkovis, Golcowitz, Golkoicz, Golkowiensi, Golkowiensis, Golkowitz, Golkowiz
1211 rok – potwierdzone istnienie osady będącej własnością książąt opolsko-raciborskich 15.07.1278 rok– dokument księcia Włodzisława wystawiony <i>in curia nostra circa Golkowitz</i> XIII wiek – znana jest kaplica zamkowa p.w. Michała Archanioła fundowana przez księcia Włodzisława 1652 rok- kaplica według akt wizytacyjnych w stanie ruiny XVII wiek– odbudowana kaplica pod wezwaniem św. Anny. Prawdopodobnie w tym samym wieku została rozebrana 1680 rok– wzmianki o nowej kaplicy. Fundator nie jest znany. Budowę zakończyli katolicycy właściciele wsi Celestowie 1786 rok– Andrzej Wysocki, właściciel wsi uzyskał prawo do stałego przechowywania w kaplicy sakramentów XIX wiek – kaplica w stanie ruiny. Proboszcz z Godowa Abendroth inicjuje jej odbudowę. Niestety w trakcie prac następuje zawalenie kaplicy 1878 rok – budowa nowego kościoła w miejscu rozebranego, bez zgody regencji królewskiej w Opolu, ze składek zebranych przez Józefa Grzonkę z Skrbeńska. Początkowo kościół stanowił filię kościoła w Godowie 1.01.1911 rok– utworzenie gminy kaplicznej 1.12.1957 rok – utworzenie samodzielnej stacji duszpasterskiej
Obok kaplicy dwie symetrycznie posadzone lipy drobnolistne (około stuletnie). Drzewa o średnim stanie zdrowotnym, widoczne wyłamane konary, „wilki” oraz dziuple.
Prace pielęgnacyjne przy drzewach.

VII.VI. GOŁKOWICE – CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY, UL. CMENTARNA 22.

Ilustracja 93: Widok na kościół Ewangelicko-Augsburski w Golkowicach

Cmentarz przykościelny
Początek XX wieku
Gołkowice
Ul. Cmentarna 22
Golkovis, Golcowitz, Golkoicz, Golkowiensi, Golkowiensis, Golkowitz, Golkowiz
Nr rej A/4336/15 z dnia 13.02.2015r.
1211 rok – potwierdzone istnienie osady będącej własnością książąt opolsko-raciborskich 15.07.1278 rok – dokument księcia Włodzisława wystawiony <i>in curia nostra circa Golkowitz</i> XIII wiek – znana jest kaplica zamkowa p.w. Michała Archanioła fundowana przez księcia Włodzisława 1652 rok - kaplica według akt wizytacyjnych w stanie ruiny XVII wiek – odbudowana kaplica pod wezwaniem św. Anny. Prawdopodobnie w tym samym wieku została rozebrana 1680 rok – wzmianki o nowej kaplicy. Fundator nie jest znany. Budowę zakończyli katolicycy właściciele wsi Celestowie 1786 rok – Andrzej Wysocki, właściciel wsi uzyskał prawo do stałego przechowywania w kaplicy sakramentów XIX wiek – kaplica w stanie ruiny. Proboszcz z Godowa Abendroth inicjuje jej odbudowę. Niestety w trakcie prac następuje zawalenie kaplicy 1878 – budowa nowego kościoła w miejscu rozebranego, bez zgody regencji królewskiej w Opolu, ze składek zebranych przez Józefa Grzonkę z Skrbeńska. Początkowo kościół stanowił filię kościoła w Godowie początek XX wieku – budowa kościoła ewangelickiego 1.01.1911 rok – utworzenie gminy kaplicznej 1.12.1957 rok – utworzenie samodzielnej stacji duszpasterskiej
Wokół kościoła parafialnego niewielki cmentarz. Z historycznego układu zieleni pozostało kilka egzemplarzy dębów szypułkowych, sosna wejmutka, jesion wyniosły, żywotniki zachodnie, w wieku około 100 lat. Drzewa w średnim stanie zdrowotnym.
Prowadzenie prac pielęgnacyjnych przy zachowanym starodrzewie.

Ilustracja 94: Widok na kościół Ewangelicko-augsburski i starodrzew w Gólkowicach

Ilustracja 95: Widok na kościół Ewangelicko-augsburski i ul. Cmentarna w Gólkowicach

VII.VII. GOŁKOWICE – CMENTARZ PARAFIALNY, UL. CMENTARNA.

Ilustracja 96: Cmentarz Parafialny ul. Cmentarna 40 w Gołkowicach

Gołkowice są najbardziej na południe wysuniętą miejscowością powiatu wodzisławskiego. Graniczą z Republiką Czeską. Są tu trzy kościoły dwa katolickie; Świętej Anny drewniany z 1878 roku i murowany nowy z 1985 roku Podwyższenia Krzyża Świętego. Jest też trzeci kościół murowany z 1910 roku ewangelicki.

Gołkowice jako wieś istniały już w 1211 roku. Z początku XIII wieku był tu zamek będący letnią rezydencją piastowiczów opolsko-cieszyńskich. Książę Władysław wybudował kaplicę zamkową, która w 1650 roku była niemal w ruinie. W 1867 roku wybudowano nową kaplicę pw. św. Anny. W 1878 roku wybudowano istniejący do dziś kościół drewniany św. Anny. W 1981 roku z części Gołkowic utworzono parafię Skrbeńsko. **Kościół Podwyższenia Krzyża Świętego**

Budowniczym kościoła był **ks. Proboszcz Teofil Lenartowicz**. Projekt kościoła opracował mgr inż. arch. Michał Kuczmiński. Projekt techniczny mgr inż. Robert Szota. Budowę kościoła rozpoczęto 11.04.1985 roku. Kościół budowany był systemem domowym. Prawie wszystkie prace wykonali wierni parafii. Z uwagi na bardzo niekorzystne warunki górnicze, IV kategoria szkód górniczych, rzut kościoła jest zwarty w kształcie kwadratu. Długość boków ścian wynosi 22,30m. Konstrukcję nośną stanowią 4 ramy żelbetonowe.

Jedno-przestrzenne wnętrze posiada amfiteatralną marmurową posadzkę schodzącą do stopni prezbiterium. Zapewnia to dobrą widoczność. Ławki rozmieszczone są na całej powierzchni kościoła i na chórze. Dzwonnica jest wolno stojąca na której są trzy dzwony. Uroczystego poświęcenia kościoła dokonał 15.11.1986 roku ks. biskup Damian Zimoń.

Cmentarz Parafialny znajduje się na ulicy Cmentarnej. Jest on o typowym współczesnym układzie. Na terenie cmentarz znajduje się kapliczka bez cech zabytkowych. Teren ten przeznaczony jest na pochówek dla mieszkańców Gołkowic i Skrbeńska.

VII.VIII. ŁAZISKA – CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY, UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 124.

Ilustracja 97: Zabytkowy Kościół w Łaziskach i otaczające go drzewa tworzące Zbiorowy Pomnik Przyrody

Ilustracja 98: Nowy cmentarz parafialny oraz kapliczka przy ul. Kopernika w Łaziskach

Ilustracja 99: Fragment cmentarza parafialnego przy Kościele w Łaziskach

Ilustracja 100: Fragment starego cmentarza przy kościele w Łaziskach

Cmentarz przykościelny
Przełom XIX i XX wieku
Łaziska
Ul. Powstańców Śląskich 124
Rzysko – Katolicka Parafia p.w. Wszystkich Świętych, Łaziska Rybnickie, ul. Kopernika 2
A/732/66 z dn. 05.05.1966 r.
Lata 1229-1239 – pierwsza wzmianka o Godowie, Gólkowicach i Łaziskach w bulli papieża Grzegorza IX i opolskiej kolegiaty Krzyża Świętego 1400 rok – budowa kościoła jako filii parafii w Godowie 1567 /1579/ rok – budowa obecnego kościoła. Na belce obok bocznego wejścia nazwiska cieśli Tomasza i Andreeasa Hlopa z Pisarzowic 1531 rok – Łaziska jako część majątku komory panów stanowych weszły w skład wodziśławskiego państwa stanowego połowa XVIII wieku – Łaziska po podziale Górnego Śląska weszły w skład Prus 1736 rok – odnowienie kościoła 1870 rok – dobudowa murowanej zakrystii staraniem proboszcza Abentrotha I połowa XIX wieku – Łaziska w posiadaniu rodziny Larishów Moennich Lata 20. XX wieku – obszar dworski w Łaziskach włączony do gminy wiejskiej Godów 1949 rok – wykonanie przez A. Chromika i R. Węglorza z Rybnika nowej polichromii 29.01.1978 rok – powstanie parafii w Łaziskach
Wokół kościoła szpaler dębów szypułkowych około stuletnich, w średnim stanie zdrowotnym. Obok kościoła niewielki cmentarz o układzie kwaterym. Poniżej wzgórza nowsza część cmentarza z główną alejką prowadzącą do schodów. Drzewa te zostały uznane w dniu 11.10.2012r. Uchwałą Rady Gminy Godów nr XXIV/176/12 za zbiorowy pomnik przyrody
Brak historycznego układu zieleni na cmentarzu.
Prowadzenie prac sanitarnych i pielęgnacyjnych przy szpalerze dębów szypułkowych przy kościele.

Ilustracja 101: Okazale dęby szypulkowe przy kościele w Łaziskach

Ilustracja 102: Szpaler dębów szypulkowych wokół kościoła i starsza część cmentarza w Łaziskach

Ilustracja 103: Cmentarz i widok na wzgórze kościelne w Łaziskach

VIII. GENERALNE WYTYCZNE KONSERWATORSKIE

VIII.1. CELE PROGRAMU OCHRONY ZABYTKÓW NA TERENIE GMINY GODÓW.

Zapisy niniejszego programu powinny stanowić integralną część prawa lokalnego w postaci zgodnej z obowiązującymi przepisami prawa na terytorium kraju. Ich uszczegółowieniem winien być program rewaloryzacji wytypowanych obszarów i zespołów oraz poszczególnych obiektów. Działalność zmierzającą do zachowania i poprawienia stanu konserwatorsko–technicznego należy skoncentrować na układach i zespołach przestrzennych oraz obiektach opracowanych w przedmiotowej dokumentacji: wpisanych do rejestru, sugerowanych do wpisu, pretendujących do opracowania białej karty oraz pozostałych – które należy chronić ze względu na ich wartość kulturową.

Zamierzeniem Gminy jest zarówno utrzymania obecnego zasobu substancji zabytkowej, jak i radykalna poprawa jego stanu zachowania. Celem prowadzonych prac konserwatorskich winno być nie tylko podniesienie walorów estetyczno - plastycznych obiektu, lecz przede wszystkim usunięcie przyczyn ich niszczenia i zagrożeń ich stanu, tak aby osiągnięty efekt był długotrwały. Uwarunkowania dotyczące programów, procesów i technologii konserwatorskich oraz wymogów projektowych należy opracować indywidualnie dla każdego z obiektów lub zespołów przestrzennych, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi i w uzgodnieniu ze stosownymi organami oraz służbami. Należy zaprojektować otoczenie obiektów w taki sposób, aby podkreślało ich znaczenie w strukturze przestrzeni ulicy i obszaru. Problematyka konserwacji małej architektury wymaga współpracy między gminą a wspólnotami parafialnymi oraz społecznościami lokalnymi i prywatnymi osobami. Warunkiem powodzenia działań formalno - prawnych jest definitywne rozwiązanie problemu utrzymania, użytkowania i remontów konserwatorskich obiektów, rekompozycji założeń kościelnych oraz przeprowadzenia ewentualnych badań archeologicznych na wybranych obszarach. Wykonanie wskazanych zadań ramowych pozwoli na powstanie przestrzeni publicznej o charakterze uniwersalnym, przy zachowaniu funkcjonalności obszaru. W przeciwnym wypadku wszelkie działania będą skazane na niepowodzenie, a obiekty kubaturowe, których stan obecny jest już bardzo zły, ulegną całkowitemu zniszczeniu. Istotnym elementem warunkującym utrzymanie i podnoszenie wartości dziedzictwa kulturowego miasta byłoby stworzenie w porozumieniu z innymi samorządami miast i gmin oraz powiatów programu o charakterze regionalnym, ukierunkowanym na ochronę dziedzictwa dawnego księstwa raciborskiego oraz Państwa Stanowego Wodzisław. Ochroną objąć należy również obiekty małej architektury, znajdujące się na przedmiotowym obszarze, posiadające wartości zabytkowe. Na obiektach tych należy prowadzić prace konserwatorskie pod nadzorem stosownych służb. Obiekty te stanowią istotny element kulturowy terenu. Zabudowę oraz obiekty małej architektury, które nie zostały ujęte w opracowaniu należy usunąć z dotychczasowych ewidencji obiektów zabytkowych i zwolnić z rygorów ochronnych. Na podstawie istniejących uregulowań prawnych gmina powinna opracować program i zasady wspierania przedsięwzięć konserwatorskich oraz rewaloryzacyjnych, prowadzonych przez innych właścicieli na przedmiotowym terenie.

Należy sukcesywnie rozbudowywać zasób dokumentacji dotyczących substancji wyszczególnionej w niniejszym opracowaniu. Sugeruje się również opracowanie pełnego zasobu informacji o wszelkiego typu źródłach dotyczących historii gminy Godów oraz miejscu ich przechowywania. Zasób nie może ograniczać się jedynie do źródeł publicznych i państwowych. Powinien także objąć archiwa prywatne, związków wyznaniowych, także poza granicami kraju. Należy upublicznić miejsce przechowywania i warunki korzystania z przedmiotowych materiałów. Docelowo niezwykle korzystne dla gminy byłoby opracowanie monografii Gminy Godów. Dotychczasowe materiały są wybiórcze i niekompletne. Również cenną byłaby publikacja dotycząca zasobów zabytkowych gminy („Katalog zabytków sztuki w Polsce” t. VI, zeszyt 14 z 1960 r. obejmuje jedynie obiekty powstałe do połowy XIX wieku). Program powinien przyczynić się do dalszego rozwoju miasta gminy oraz podniesienia jego atrakcyjności w aspekcie połączenia wartości kulturowych i krajobrazowych. Umożliwia także wpisanie się gminy w realizację stosownych zapisów planów zagospodarowania przestrzennego Województwa Śląskiego (Uchwała Nr V/26/2/2016 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 29 sierpnia 2016 roku w sprawie uchwalenia „Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+”) oraz Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Śląskim na lata 2018-2021 (Uchwała Nr V/50/14/2018 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 19 marca 2018 r.).

VIII.II. DOMINANTY PRZESTRZENNE.

VIII.II.I. HISTORYCZNE – POZYTYWNE.

- Kościół parafialny p.w. św. Michała Archanioła w Skrzyszowie
- Kościół parafialny p.w. św. Józefa w Godowie
- Kościół drewniany p.w. św. Anny w Gołkowicach
- Kościół drewniany p.w. Wszystkich Świętych w Łaziskach
- Kościół ewangelicko-augsburski w Gołkowicach

VIII.III. GENERALNE WYTYCZNE URBANISTYCZNE.

Obecny układ przestrzenny gminy to konglomerat dawnych ruralistycznych struktur urbanistycznych. Powstał on w efekcie powstania w II połowie XX wieku gminy Godów, składającej się obecnie z siedmiu sołectw. Są to Godów, Gołkowice, Krostoszowice, Łaziska, Podbucze, Skrbeńsko, Skrzyszów.

Generalne wytyczne urbanistyczne dla Gminy Godów:

1. Zachowanie istniejących układów ruralistycznych.
2. Nowa zabudowa mieszkalna gabarytem i wysokością winna być dostosowana do istniejącej zabudowy jednorodzinnej i zespołów siodłańskich (1-2 kondygnacje).
3. Ograniczenie terenów zabudowy oraz lokalizowanie ich wokół istniejących budynków.

VIII.IV. GENERALNE WYTYCZNE ARCHITEKTONICZNE.

1. Ochrona, zachowanie i konserwacja obiektów wpisanych do rejestru zabytków
2. Ochrona, zachowanie i konserwacje obiektów małej architektury (na terenie gminy są to głównie krzyże i kapliczki przydrożne).
3. Obiekty zabytkowe i kulturowe (indywidualne budynki kubaturowe, cmentarze, obiekty małej architektury oraz zabytkowe nagrobki na cmentarzach) powinny posiadać dokumentację ewidencyjną. Sugeruje się również objęcie dokumentacją ewidencyjną obiekty ruchome stanowiące wyposażenie kościołów i kapliczek (szczególnie tych ostatnich narażonych na kradzieże).

Zalecane są tzw. białe karty ewidencyjne, sporządzone według wzoru opracowanego przez Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie. W pierwszej kolejności winny one być opracowane dla obiektów zagrożonych, między innymi budynków mieszkalnych na terenie gminy, którym grozi rozbiorcza ze względu na zły stan zachowania lub brak użytkowania (Godów - ul. 1 Maja 113; Gołkowice - ul. 1 Maja 36, Gołkowice

- ul. 1 Maja 50, Gołkowice - ul. 1 Maja 91, Gołkowice ul. 1 Maja 102, Gołkowice ul. 1 Maja 260, Gołkowice ul. Dębina 3; Krostoszowice ul. Morcinka 14; Skrzyszów - ul. Wallacha 3; Łaziska – ul. Powstańców Śl. -150; Skrbeńsko - ul. Piotrowicka 31, Skrbeńsko - ul. Piotrowicka 95, Skrbeńsko - ul. Piotrowicka 98). Obiekty te stanowią świadectwo dawnej zabudowy wiejskiej na terenie gminy. Następnie należy wykonać dokumentację ewidencyjną dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków, w końcu zaś do budynków i obiektów małej architektury, kwalifikujących się do wpisu do rejestru zabytków.

4. Prace konserwatorskie, remontowe, modernizacyjne lub adaptacyjne w obiektach zabytkowych i kulturowych należy prowadzić za zgodą właściwych służb (Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków). Winny być one wykonywane lub kierowane i nadzorowane przez uprawnione osoby - w zależności od stanu prawnego obiektu.

VIII.V. SZCZEGÓŁOWE POSTULATY KONSERWATORSKIE.

1. Wszystkie wartościowe obiekty kubaturowe, obiekty małej architektury (krzyże, kapliczki architektoniczne oraz figury przydrożne wraz z ich bezpośrednim otoczeniem), cmentarze i obiekty przemysłowe, należy rozważyć objęcie ochroną poprzez zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego i wpisanie ich do gminnego rejestru zabytków, a najcenniejsze z nich należy wpisać do wojewódzkiego rejestru zabytków. Sugeruje się objęcie ochroną konserwatorską poprzez wpis do rejestru zabytków najcenniejszych budowli w skali gminy: Godowie kościół parafialny p.w. św. Józefa w Godowie oraz kościół parafialny p.w. św. Michała w Skrzyszowie), budynki użyteczności publicznej (szkoła podstawowa w Łaziskach i dworzec PKP w Godowie), wybrane obiekty małej architektury (w pierwszej kolejności średniowieczny krzyż pokutny w Łaziskach oraz kapliczki – w Łaziskach przy ul. Powstańców 117 i dwie w Gołkowicach u zbiegu ul. 1 Maja z ul. Graniczną oraz na skrzyżowaniu ul. Cmentarnej z ul. Jana III Sobieskiego). Należy rozważyć również wpis do rejestru zabytków ruchomych najbardziej wartościowe elementy wyposażenia kościołów: w Łaziskach (szczególnie nowoodkrytą renesansową polichromię ścienną), w Gołkowicach i w Skrzyszowie (głównie elementy pochodzące z nieistniejącego, drewnianego kościółka skrzyszowskiego) oraz kapliczek przydrożnych (w Gołkowicach u zbiegu ul. 1 Maja z ul. Graniczną i w Skrzyszowie przy ul. 1 Maja 120).
2. Sporządzenie dokumentacji ewidencyjnej (wraz z inwentaryzacyjną) starych domów mieszkalnych. Dokumentacja ta może stanowić podstawę opracowania katalogu tradycyjnej murowanej zabudowy wiejskiej na terenie gminy.
3. Tradycyjna zabudowa wiejska obecnie zanika. Patrząc perspektywicznie małe są szanse, by powstrzymać rozbiórkę starych budynków mieszkalnych i gospodarczych, konserwować je i zachować w stanie zbliżonym do pierwotnego. Sugeruje się rozważenie pozyskania przez Gminę jednego z budynków, reprezentujących murowaną tradycyjną zabudowę wiejską i zaadoptowanie go, jako izby muzealnej. Obecnie na terenie gminy zachowało się kilkadziesiąt obiektów, będących świadectwem dawnej murowanej zabudowy wiejskiej. Na terenie gminy do dnia dzisiejszego nie zachowała się żadna chałupa drewniana, a domy murowane, będące przykładem tradycyjnej zabudowy wiejskiej ze względu na stan zachowania systematycznie są rozbierane. Zapewne w ciągu kilkunastu lat tradycyjne domy wiejskie znikną bezpowrotnie lub w wyniku modernizacji zostaną całkowicie przekształcone. Najwartościowsze domy wiejskie w formie pierwotnej, nie przebudowane, z zachowaną dawną stolarką okienną i drzwiową, pokryciem dachu oraz detalem architektonicznym i wyprawami tynkarskimi na terenie gminy zachowały się w pojedynczych przykładach (np. Godów - ul. 1 Maja 113, Gołkowice - ul. 1 Maja 50, Skrzyszów - ul. Ks. R. Wallacha 3, Skrbeńsko - ul. Piotrowicka 95). Fakt, iż przez wiele lat obiekty te nie były remontowane pozwolił na przetrwanie ich w pierwotnej formie, wraz z detalem architektonicznym i stolarką. Jednakże są to budynki w złym stanie technicznym, najczęściej nieużytkowane (co stanowić może pozytywny aspekt przy ich ewentualnym pozyskaniu przez gminę).

4. Dla celów popularyzatorsko-edukacyjnych proponuje się dalsze rozpowszechnianie różnego rodzaju opracowań i materiałów w formie broszur lub szerszej publikacji książkowej. Publikacje te obejmują kościoły wraz z wyposażeniem, małą architekturę sakralną, obiekty użyteczności publicznej, tradycyjną zabudowę wiejską. Promocja tych broszur mogła by odbywać się przy współpracy z Gminnym Centrum Kultury, Sportu i Turystyki przy okazji imprez kulturalnych oraz poprzez stronę internetową gminy Godów.
5. Ewentualna rozbiórka budynków, będących przykładem tradycyjnej zabudowy wiejskiej lub gospodarczej winna być poprzedzona wykonaniem dokumentacji ewidencyjnej, np. karty ewidencyjnej zabytków architektury i budownictwa (wg wzoru opracowanego przez Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie) lub inwentaryzacją architektoniczną.
6. Z uwagi na wysokie walory obiektów małej architektury należy rozważyć wykonanie dla nich dokumentacji w formie tzw. białych kart ewidencyjnych zabytków ruchomych lub architektury i budownictwa (w przypadku obiektów kubaturowych). Zakres ewidencji winien również uwzględniać zabytkowe nagrobki na cmentarzach.
7. Obiekty małej architektury znajdujące się w złym stanie technicznym należy sukcesywnie poddawać pracom konserwatorskim (część kamiennych krzyży, figur przydrożnych i innych ma ponad stuletni rodowód i wymaga podjęcia prac konserwatorskich). Obiekty kamienne winny być konserwowane przez dyplomowanych konserwatorów dzieł sztuki, specjalizujących się w konserwacji rzeźby kamiennej i detalu architektonicznego.

VIII.VI. GENERALNE WYTYCZNE DLA TERENÓW ZIELENI ZABYTKOWEJ.

1. Rewaloryzacja parków podworskich w Godowie i w Łaziskach, stworzenie atrakcyjnych miejsc rekreacyjnych
2. Maksymalna ochrona powierzchni parkowych przed wkraczaniem zabudowy
3. Uzupełnienie i zachowanie istniejących obsadzeń dróg
4. Odtworzenie obsadzeń obwodu zabytkowych cmentarzy oraz głównych alei drzewami liściastymi

IX. WYKAZ OBIEKTÓW**IX.I. ZABYTKOWE OBIEKTY KUBATUROWE.**

NR	OBIEKT	STAN ZACHOWANIA
	GODÓW	
1.	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. JÓZEFA ROBOTNIKA – UL. 1 MAJA 60	DOBRY
2.	BUDYNEK MIESZKALNY – UL. 1 MAJA 113	ŚREDNI
3.	BUDYNEK MIESZKALNY – UL. 1 MAJA 121	DOBRY
4.	BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY – UL. 1 MAJA 123	DOBRY
5.	BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY – UL. 1 MAJA 143	ŚREDNI
6.	DAWNA STACJA KOLEJOWA PKP, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNY – UL. DWORCOWA 5	DOBRY
7.	BUDYNEK GOSPODARCZY DWORCA PKP (ZESPÓŁ ZABUDOWAŃ DWORCA PKP) – UL. DWORCOWA 5	DOBRY
8.	BUDYNEK MIESZKALNY – UL. NOWA 9	ŚREDNI
9.	WIADUKT KOLEJOWY – UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 35	ZŁY
10.	BUDYNEK MIESZKALNY – UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 47	DOBRY
	GOLKOWICE	
11.	BUDYNEK MIESZKALNY – UL. 1 MAJA 6	DOBRY
12.	BUDYNEK MIESZKALNY – UL. 1 MAJA 36	ZŁY
13.	KOŚCIÓŁ PW. ŚW. ANNY – UL. 1 MAJA 41	ŚREDNI
14.	BUDYNEK MIESZKALNY – UL. 1 MAJA 50	ZŁY
15.	BUDYNEK MIESZKALNY – UL. 1 MAJA 91	DOBRY
16.	BUDYNEK MIESZKALNY – UL. 1 MAJA 102	ŚRENDI
17.	BUDYNEK MIESZKALNY – SKRZYŻOWANIE ULIC 1 MAJA 170 / PIOTROWICKA	DOBRY
18.	BUDYNEK MIESZKALNY – UL. 1 MAJA 256	DOBRY
19.	BUDYNEK MIESZKALNY – UL. 1 MAJA 260	BARDZO ZŁY
20.	DAWNY URZĄD CELNY, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNY – UL. CELNA 29	DOBRY
21.	KOŚCIÓŁ EWANGELICKO – AUGSBURSKI – UL. CMENTARNA 22	DOBRY
22.	BUDYNEK MIESZKALNY – UL. DĘBINA 3	ZŁY

NR	OBIEKT	STAN ZACHOWANIA
23.	BUDYNEK MIESZKALNY – UL. JANA III SOBIESKIEGO 1	DOBRY
24.	BUDYNEK MIESZKALNY – UL. LEŚNA 16	DOBRY
	KROSTOSZOWICE	
25.	BUDYNEK SZKOŁY PODSTAWOWEJ IM. GUSTAWA MORCINKA – UL. GUSTAWA MORCINKA 6	DOBRY
26.	BUDYNEK MIESZKALNY – UL. GUSTAWA MORCINKA 14	ŚREDNI
	ŁAZISKA	
27.	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH – UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 124	DOBRY I ŚREDNI
28.	BUDYNEK MIESZKALNY – UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 136	DOBRY
29.	SZKOŁA PODSTAWOWA IM. MIKOŁAJA KOPERNIKA – UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 151	DOBRY
	PODBUCZE	
30.	BUDYNEK MIESZKALNY – UL. DĘBOWA 34 (OBECNIE SKRZYSZÓW)	DOBRY
31.	BUDYNEK GOSPODARCZY – UL. WIEJSKA 40	DOBRY
	SKRBEŃSKO	
32.	BUDYNEK MIESZKALNY – UL. PIOTROWICKA 7	DOBRY
33.	BUDYNEK MIESZKALNO - GOSPODARCZY – UL. PIOTROWICKA 31	ZŁY
34.	BUDYNEK MIESZKALNY – UL. PIOTROWICKA 84	DOBRY
35.	DAWNY BUDYNEK WOJSK OCHRONY POGRANICZA, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNY – UL. PIOTROWICKA 108	DOBRY
36.	BUDYNEK SZKOŁY PODSTAWOWEJ IM. KONSTANTEGO ILDEFONSA GAŁCZYŃSKIEGO - UL. SZKOLNA 1	DOBRY
	SKRZYSZÓW	
37.	DAWNA SZKOŁA, OBECNIE BUDYNEK USŁUGOWY – UL. 1 MAJA 116	DOBRY

NR	OBIEKT	STAN ZACHOWANIA
38.	SZKOŁA PODSTAWOWA – UL. 1 MAJA 177	DOBRY
39.	BUDYNEK MIESZKALNY – UL. KS. ROBERTA WALLACHA 3	ŚREDNI
40.	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA – UL. WYZWOLENIA 37	DOBRY

Tabela 2: Zabytkowe obiekty kubaturowe.

IX.II. ZABYTKOWE OBIEKTY MAŁEJ ARCHITEKTURY.

NR	OBIEKT	STAN ZACHOWANIA
	GODÓW	
41.	KRZYŻ KAPLICZKOWY – SKRZYŻOWANIE ULIC 1 MAJA 28 / POLNA	ŚREDNI
42.	KRZYŻ KAPLICZKOWY PRZY KOŚCIELE PW. ŚW. J. ROBOTNIKA – UL. 1 MAJA 60	ŚREDNI
43.	KRZYŻ DREWNIANY Z WIZERUNKIEM CHRYSUSA – UL. 1 MAJA 101	ŚREDNI
44.	CMENTARZ PARAFIALNY PARAFII P.W. ŚW. JÓZEFA ROBOTNIKA – UL. SŁONECZNA	ZRÓŻNICOWANY
45.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA CMENTARNA – UL. SŁONECZNA	DOBRY
	GOŁKOWICE	
46.	KAPLICZKA SŁUPOWA P.W. ŚW. JANA NEPOMUCENA – UL. 1 MAJA 39	ŚREDNI
47.	CMENTARZ PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM P.W. ŚW. ANNY – UL. 1 MAJA 41	ZRÓŻNICOWANY
48.	KRZYŻ KAPLICZKOWY PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM P.W. ŚW. ANNY – UL. 1 MAJA 41	ŚREDNI
49.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA P.W. TRÓJCY PRZENAJSWIĘTSZEJ – SKRZYŻOWANIE ULIC 1 MAJA 258 / GRANICZNA 1	ŚREDNI
50.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA SKRZYŻOWANIE ULIC CMENTARNEJ / JANA III SOBIESKIEGO 6	DOBRY
51.	CMENTARZ PARAFII EWANGELICKO - AUGSBURSKIEJ – UL. CMENTARNA 10	ZRÓŻNICOWANY
52.	KRZYŻ KAMIENNY CMENTARNY – UL. CMENTARNA 10	ŚREDNI

NR	OBIEKT	STAN ZACHOWANIA
53.	CMENTARZ PARAFIALNY PARAFII KATOLICKIEJ P.W. ŚW. ANNY – UL. CMENTARNA 44	ZRÓŻNICOWANY
54.	KRZYŻ KAMIENNY CMENTARNY – UL. CMENTARNA 44	ŚREDNI
	KROSTOSZOWICE	
55.	KRZYŻ KAPLICZKOWY – SKRZYŻOWANIE UL. SZYBOWEJ I UL. WODZISŁAWSKIEJ	ŚREDNI
56.	KRZYŻ KAPLICZKOWY – UL. WODZISŁAWSKA 23	ŚREDNI
	ŁAZISKA	
57.	CMENTARZ PARAFIALNY PARAFII P.W. WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH – UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 124	ZRÓŻNICOWANY
58.	KAPLICZKA SŁUPOWA CMENTARNA – UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 124	ŚREDNI
59.	KRZYŻ KAMIENNY CMENTARNY – UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 124	ŚREDNI
60.	CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY – TEREN PARAFII P.W. WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH – UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 124	ZRÓŻNICOWANY
61.	DROGA KRZYŻOWA PRZY KOŚCIELE – UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 124	ŚREDNI
62.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA CMENTARNA – UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 124	DOBRY
63.	KAPLICA DOMKOWA P.W. CHRYSYUSA KRÓLA – UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 124	ŚREDNI
64.	KRZYŻ DREWNIANY Z WIZERUNKIEM CHRYSYUSA – UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 124	ŚREDNI
65.	KRZYŻ DREWNIANY Z WIZERUNKIEM CHRYSYUSA – UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 124 (KALWARIA)	ŚREDNI
66.	KRZYŻ KAPLICZKOWY PRZYKOŚCIELNY – PASJA - NA TERENIE KOŚCIOŁA P.W. WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH – UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 124	ZŁY
67.	KRZYŻ POKUTNY – UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 124	ZŁY
68.	KRZYŻ KAPLICZKOWY - SKRZYŻOWANIE ULIC POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 17 / DWORCOWA	ŚREDNI
69.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA P.W. ŚW. JANA NEPOMUCENA – UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 117	ZŁY
70.	KRZYŻ KAPLICZKOWY – SKRZYŻOWANIE ULIC POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 152 / WIERZNIOWICKA	ŚREDNI
71.	KRZYŻ KAPLICZKOWY – UL. WIERZNIOWICKA 42	DOBRY

NR	OBIEKT	STAN ZACHOWANIA
	SKRBEŃSKO	
72.	KRZYŻ KAMIENNY – UL. PIOTROWICKA 1	ŚREDNI
73.	KRZYŻ KAMIENNY – UL. PIOTROWICKA 112 (PRZY GRANICY Z REPUBLIKĄ CZESKĄ)	DOBRY
74.	KAPLICA P.W. NAJŚWIĘTSZEGO SERCA PANA JEZUSA – UL. PIOTROWICKA / SZKOLNA	DOBRY
	SKRZYSZÓW	
75.	KRZYŻ KAPLICZKOWY – SKRZYŻOWANIE ULIC 1 MAJA 78 / JANA III SOBIESKIEGO	DOBRY
76.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA P.W. ŚW. JANA NEPOMUCENA – UL. 1 MAJA 120	DOBRY
77.	KRZYŻ KAPLICZKOWY – UL. 1 MAJA 201	ŚREDNI
78.	KRZYŻ KAPLICZKOWY – UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 59	ŚREDNI
79.	CMENTARZ PARAFIALNY PARAFII P.W. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA – UL. WYZWOLENIA 37	ZRÓŻNICOWANY
80.	KRZYŻ KAPLICZKOWY – UL. WYZWOLENIA 37	DOBRY
81.	KRZYŻ KAPLICZKOWY CMENTARNY – UL. WYZWOLENIA 37	DOBRY

Tabela 3: Zabytkowe obiekty małej architektury.

X. PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW A ZAMIERZENIA GMINY – WYTYCZNE DO REALIZACJI

Strategia rozwoju gminy powinna być ściśle powiązana z problematyką ochrony zabytków w ramach obowiązującego planu zagospodarowania przestrzennego. Szczególnie dotyczy to działań związanych z kształtowaniem krajobrazu, ochroną środowiska naturalnego i przedsięwzięciami o charakterze turystycznym.

Zagadnienie obejmować powinno obszary kumulacji zabudowy zabytkowej (często tereny zdegradowane ingerencją silnej urbanizacji, jednostkowe obiekty architektury i małej architektury, obiekty ruchome oraz zabytkową zielen parkową, cmentarną, na terenach kościelnych itd. Przedmiotowe obiekty oraz tereny – ze względu na swój walor – kwalifikują się do pozyskiwania środków unijnych na działania rewitalizacyjne. Mogą także przy odpowiednich działaniach promocyjnych stanowić znaczną atrakcję turystyczną. Renowacje obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru; krzyży, kaplic, zabytków ruchomych, mogą być finansowane przez struktury zewnętrzne w ramach odpowiednich programów i działań – po uprzednim wykonaniu dokumentacji technicznej, zawierającej program prac remontowo – konserwatorskich, zatwierdzonej przez właściwe służby. Strategia rozwoju gminy w przedmiotowym zakresie winna być elastyczna i łączyć często różne interesy. Gwarantem powodzenia – zarówno strategii jak i programu – jest aprobata przez lokalną społeczność zawartych w przedmiotowych dokumentach zapisów.

X.I. WYTYCZNE DO ZAŁOŻEŃ PROGRAMOWYCH GMINY (NA PODSTAWIE OPRAWIANEGO „PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA TERENIE GMINY GODÓW NA LATA 2020-2023”)

1. Sugeruje się opracowanie dokumentacji ewidencyjnej dla zabudowy wiejskiej szczególnie zagrożonej (przeznaczonej do rozbiórki).
2. Celem dalszego rozpoznania zasobów zabytkowych i kulturowych należy opracować karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa (białe karty) dla obiektów kubaturowych i obiektów małej architektury wskazanych w niniejszym opracowaniu.
3. Należy opracować w formie kart ruchomych zabytków wyposażenie kościołów, kaplic oraz cmentarzy zabytkowych (nagrobki), poprzedzone wykonaniem ewidencji (inwentaryzacji).
4. Sugeruje się opracowanie dokumentacji konserwatorskich dla kamiennych krzyży i kaplic oraz projekty aranżacji otoczenia remontowanych obiektów. Zagadnienie dotyczy również cmentarzy i obiektów ruchomych, w tym wyposażenia kościołów i kaplic.
5. Celem podniesienia waloru krajobrazowego gminy, założeń folwarków lub innych obszarów zabytkowych i kulturowych, należy rozważyć możliwość opracowania projektów zagospodarowania terenu wraz z zielenią komponowaną na tym obszarze, przy jednoczesnej likwidacji zabudowy substandardowej.

6. W ramach zabytkowych założeń parkowych, zieleni cmentarnej i przykościelnej, należy zinwentaryzować istniejące zasoby zieleni, opracować projekty rewaloryzacji, odtworzenia obsadzenia szpalerowego obwodów cmentarzy zabytkowych, uzupełnień szpalerów – na podstawie zaleceń wskazanych w dokumentacji.
7. Istotnym elementem pejzażu gminy są również miejsca pamięci, pomniki historyczne, często lokalizowane w miejscach wydarzeń historycznych lub na cmentarzach (np. w hołdzie powstańcom śląskim, żołnierzom, więźniom). Miejsca należy otaczać szczególną opieką, propagować wiedzę o nich, dbać o zagospodarowanie najbliższego otoczenia.

X.II. GŁÓWNE CELE POLITYKI GMINNEJ ZWIĄZANE Z OCHRONĄ ZABYTEKÓW.

1. Opracowanie dokumentacji ewidencyjnych dla zabytków.
2. Wnioskowanie do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpis do rejestru zabytków
3. Ochrona układów przestrzennych (zespoły kościelne, zespół parkowo-dworski, zespoły parkowe, cmentarne, itd.)
4. Pozyskanie środków finansowych na odnowę zabytków (opracowanie dokumentacji i złożenie wniosku).
5. Odnowa wybranych zabytków (wybór najpotrzebniejszych prac rewitalizacyjnych przy zabytkach).
6. Promocja zabytków (umieszczanie znaków, tablic informacyjnych przy zabytkach, promowanie szlaków turystycznych i ścieżek rowerowych w pobliżu obiektów zabytkowych, umieszczenie danych o zabytkach w informatorach gminnych, turystycznych, broszurach lokalnych, publikacje o zabytkach i in.).
7. Edukacja regionalna młodzieży szkolnej (opracowanie konkursów, wycieczek szlakiem zabytków)
8. Ustalenia dotyczące zabytków w planie zagospodarowania przestrzennego.

XI. ARCHEOLOGIA

Zestawienie znanych stanowisk archeologicznych

Nr na mapie	Nr mapy 1:10 tys.	Nazwa	Nr w miejscowości	Nr arkusza AZP	Typ stanowiska	Chronologia	Zabytki	Obszar stanowiska (do)	Lokalizacja stanowiska	Uwagi
1	6	Godów	1	105-42	śląd osadnictwa	EK	1 fr. wióra krzemienno	brak danych	znana	odkryte przez J. Bartysa (1939); weryfik. AZP (Domańska 2005)
2	8	Godów	2	105-42	śląd osadnictwa	paleolit	wyroby krzemienne	brak danych	przybliżona	odkryte przez S. Górskiego; weryfik. AZP (Domańska 2005)
					śląd osadnictwa	EK	wyroby krzemienne			
					śląd osadnictwa	PŚ	fragmenty ceramiki			
3	6	Godów	3	105-42	osada	PŚ	8 fr. ceramiki	do 0,5 ha	znana	odkryte podczas badań AZP (Domańska 2005)
4	8	Godów	4	105-42	śląd osadnictwa	EK	1 fr. wiórka krzemienno	1 ar	znana	odkryte podczas badań AZP (Domańska 2005)
					śląd osadnictwa	PŚ	1 fr. ceramiki			
5	8	Godów	5	105-42	śląd osadnictwa	EK	1 odlupek krzemienno	1 ar	znana	odkryte podczas badań AZP (Domańska 2005)
					śląd osadnictwa	PŚ	2 fr. ceramiki			
6	8	Godów	6	105-42	śląd osadnictwa	EK	1 odlupek, 1 wiór krzemienno	do 0,5 ha	znana	odkryte podczas badań AZP (Domańska 2005)
					śląd osadnictwa	OWR (k. przeworska)	3 fr. ceramiki			
					śląd osadnictwa	PŚ	3 fr. ceramiki			
7	8	Golkowice	1	105-42	śląd osadnictwa	mezolit	wyroby krzemienne	do 0,5 ha	znana	archiwalne; weryfik. AZP (Domańska 2005)
					grodzisko?	EB-Ha (k. lużycka)	fragmenty ceramiki			
					osada	OWR (k. przeworska)	fragmenty ceramiki			
					grodzisko?	WŚ (VII-IX w.?)	fragmenty ceramiki			
					zamek?	PŚ	fragmenty ceramiki			
8	9	Golkowice	2	105-42	gródek pierścieniowaty (stożkowaty)	WŚ (xn-xm w.)	fragmenty ceramiki, szkła, polepy	do 0,5 ha	znana	archiwalne; weryfik. AZP (Domańska 2005)
9	8	Golkowice	3	105-42	śląd osadnictwa	EK	1 zaprawiak krzemienno	1 ar	znana	archiwalne; weryfik. AZP (Domańska 2005)
10	3	Krostoszowice	1	104-42	śląd osadnictwa	ON	2 fr. ceramiki	1 ar	znana	archiwalne; weryfik. AZP (Domańska 2005)
11	3	Krostoszowice	2	104-42	śląd osadnictwa	ON	3 fr. ceramiki	1 ar	znana	archiwalne; weryfik. AZP (Domańska 2005)
12	3	Krostoszowice	3		śląd osadnictwa	PŚ	1fr. ceramiki	1 ar	znana	archiwalne; weryfik. AZP (Domańska 2005)
					śląd osadnictwa	ON	9 fr. ceramiki			
12 a	4	Krostoszowice (dawnie Turza Śląska)	3	104-42	śląd osadnictwa	EK	2 odlupki krzemienne	do 0,5 ha		
					śląd osadnictwa	nowożytność	7 fr. ceramiki			
12 b		Krostoszowice (dawniej Turza Śląska)	8	104-42	osada	Okres nowożytny	15 fr. ceramiki	do 0,5 ha	znana	Bad. AZP 2008 (M.Kurgan-Potocka)
13	6	Łaziska	1	105-42	śląd osadnictwa	EK	1 okrzesek krzemienno	do 5 ha	znana	odkryte przez J. Bartysa (1939); weryfik. AZP (Domańska 2005)
					osada	WŚ	5 fr. ceramiki			
					osada	PŚ	47 fr. ceramiki			
14	6	Łaziska	2	105-42	śląd osadnictwa	EK	1 fr. wióra krzemienno	brak danych	znana	odkryte przez J. Bartysa (1939); weryfik. AZP (Domańska 2005)
15	5	Łaziska	3	105-42	osada	PŚ	22 fr. ceramiki	do 5 ha	znana	odkryte podczas badań AZP (Domańska 2005)

16	5	Łaziska	4	105-42	osada	XV-XVI w.	9 fr. ceramiki w tym 1 nóżka patelni		znana	odkryte podczas badań AZP (Domańska 2005)
17	6	Łaziska	5	105-42	osada	średniowiecze i ON	7 fr. ceramiki	do 0,5 ha	znana	odkryte podczas badań AZP (Domańska 2005)
18	6	Łaziska	6	105-42	osada	PŚ	14 fr. ceramiki	do 0,5 ha	znana	odkryte podczas badań AZP (Domańska 2005)
19	6	Łaziska	7	105-42	śląd osadnictwa	OWR (k. przeworska)	1 fr. ceramiki	do 0,5 ha	znana	odkryte podczas badań AZP (Domańska 2005)
					śląd osadnictwa	PŚ	6 fr. ceramiki			
20	5	Łaziska	8	105-42	osada	pol. XV-pol. XVI w.	16 fr. ceramiki	do 1 ha	znana	odkryte podczas badań AZP (Domańska 2005)
21	5	Łaziska	9	105-42	osada	XV-XVI w.	18 fr. ceramiki	do 0,5 ha	znana	odkryte podczas badań AZP (Domańska 2005)
22	5	Łaziska	10	105-42	osada	XV-XVI w.	7 fr. ceramiki	do 0,5 ha	znana	odkryte podczas badań AZP (Domańska 2005)
23	5	Łaziska	11	105-42	osada	XV-XVI w.	30 fr. ceramiki	do 5 ha	znana	odkryte podczas badań AZP (Domańska 2005)
24	5	Łaziska	12	105-42	osada	XV-XVI w.	19 fr. ceramiki	do 5 ha	znana	odkryte podczas badań AZP (Domańska 2005)
25	5	Łaziska	13	105-42	osada	pol. XV-pol. XVI w.	30 fr. ceramiki w tym 1 nóżka patelni	do 5 ha	znana	odkryte podczas badań AZP (Domańska 2005)
26	6	Łaziska	14	105-42	osada	PŚ	8 fr. ceramiki	do 0,5 ha	znana	odkryte podczas badań AZP (Domańska 2005)
27	6	Łaziska	15	105-42	śląd osadnictwa	pradzieje	1 fr. ceramiki	do 0,5 ha	znana	odkryte podczas badań AZP (Domańska 2005)
					śląd osadnictwa	PŚ	4 fr. ceramiki			
28	6	Łaziska	16	105-42	osada	EK	5 odlupków, 4 narzędzia krzemienne	brak danych	nieznana	odkryte przez J. Żurowskiego w 1930 r.; weryfik. AZP (Domańska 2005)
29	6	Łaziska	17	105-42	śląd osadnictwa	EK	1 wiórek krzemienno	brak danych	nieznana	odkryte przez J. Żurowskiego w 1930 r.; weryfik. AZP (Domańska 2005)
30	6	Łaziska	18	105-42	osada?	EK	9 odlupków krzemienno	brak danych	nieznana	odkryte przez J. Żurowskiego w 1930 r.; weryfik. AZP (Domańska 2005)
31	6	Łaziska	19	105-42	śląd osadnictwa	neolit (KCWR)	1 siekierka kamienna	brak danych	nieznana	odkryta przez R. Jamkę w 1930 r.; weryfik. AZP (Domańska 2005)
32	6	Podbucze	1	105-42	śląd osadnictwa	EK	1 odlupek krzemienno	brak danych	znana	odkryte przez J. Bartysa (1939); weryfik. AZP (Domańska 2005)
33	3	Skrzyszów	1	105-42	śląd osadnictwa	WŚ (X-XIII w.)	1 fr. ceramiki	do 0,5 ha	znana	odkryte podczas badań AZP (Domańska 2005)
					osada	PŚ	7 fr. ceramiki w tym 1 nóżka patelni			

34	6	Skrzyszów	2	105-42	osada	PS	33 fr. ceramiki w tym 1 uchwyt patelni	do 5 ha	znana	odkryte podczas badań AZP (Domańska 2005)
35	6	Skrzyszów	3	105-42	ślad osadnictwa	WŚ (VIII-IX w.)	2 fr. ceramiki	do 0,5 ha	znana	odkryte podczas badań AZP (Domańska 2005)
					ślad osadnictwa	PŚ	5 fr. ceramiki			
36	6	Skrzyszów	4	105-42	osada	PŚ	11 fr. ceramiki z naczyń, 1 fr. kafla	do 0,5 ha	znana	odkryte podczas badań AZP (Domańska 2005)
37	7	Skrzyszów	5	105-42	osada	PŚ	15 fr. ceramiki	do 1 ha	znana	odkryte podczas badań AZP (Domańska 2005)
38	7	Skrzyszów	6	105-42	osada	PŚ i ON	17 fr. ceramiki	do 0,5 ha	znana	odkryte podczas badań AZP (Domańska 2005)
39	7	Skrzyszów	7	105-42	osada	PŚ	7 fr. ceramiki	do 0,5 ha	znana	odkryte podczas badań AZP (Domańska 2005)
40	6	Skrzyszów	8	105-42	ślad osadnictwa	neolit (kultura wstęgowa?)	siekierki	brak danych	nieznana	odkryte przez J. Żurowskiego w 1930 r.; weryfik. AZP (Domańska 2005)
41	6	Skrzyszów	9	105-42	ślad osadnictwa	pradzieje	fr. ceramiki	brak danych	nieznana	odkryte przez J. Żurowskiego w 1930 r.; weryfik. AZP (Domańska 2005)
42	6	Łaziska	?	105-42	gródek stożkowaty?	PŚ	brak	do 0,5 ha	znana	wg archiwum MWŚl.; nie- uwzględniony w dokumentacji AZP obszaru

Skróty:

EB - epoka brązu; EK - epoka kamienia; fr. - fragment (-y); Ha - okres halsztacki (wczesna epoka żelaza); k - kultura (archeologiczna); KCWR - kultura ceramiki wstęgowej rytej; MWŚl - Muzeum w Wodzisławiu Śląskim; ON - okres nowożytny, OWR - okres wpływów rzymskich; WŚ - wczesne średniowiecze; PŚ - późne średniowiecze; ON - okres nowożytny.

XII.SPISY

XII.I. SPIS RYSUNKÓW

Ilustracja 1: Archiwalna mapa gminy Godów z 1941.....	13
Ilustracja 2: Archiwalna mapa prawdopodobnie Godowa.....	14
Ilustracja 3: Archiwalna mapa Gminy Godów i okolic prawdopodobnie z XIX w.....	15
Ilustracja 4: Archiwalna mapa kastralna Godowa.....	16
Ilustracja 5: Archiwalna pocztówka ze zdjęciem zabudowań dworskich w Godowie.....	17
Ilustracja 6: Archiwalne zdjęcie zabudowań dworskich w Godowie.....	17
Ilustracja 7: Archiwalne zdjęcie budynku Karczmy w Godowie.....	18
Ilustracja 8: Archiwalne zdjęcie budynków w Gołkowicach.....	18
Ilustracja 9: Archiwalne zdjęcie Kościoła św. Anny w Gołkowicach	19
Ilustracja 10: Archiwalne zdjęcie Kościoła św. Anny w Gołkowicach.....	20
Ilustracja 11: Archiwalne zdjęcie Kościoła w Skrzyszowie.....	21
Ilustracja 12: Archiwalne zdjęcie Zamku w Gołkowicach z rejonie ul. Powstańców 11.....	22
Ilustracja 13: Archiwalne zdjęcie budynku prawdopodobnie w Skrzyszowie, ul. Ks.R.Wallacha 3.....	22
Ilustracja 14: Archiwalne zdjęcie prawdopodobnie szkoły w Gołkowicach.....	23
Ilustracja 15: Archiwalne zdjęcie budynku urzędu celnego w Gołkowicach.....	24
Ilustracja 16: Pocztówka z archiwalnym zdjęciem budynku w Skrbeńsku.....	24
Ilustracja 17: Archiwalne zdjęcie drewnianego więzienia w Skrzyszowie.....	26
Ilustracja 18: Archiwalne zdjęcie zabudowań w Skrzyszowie.....	26
Ilustracja 19: Archiwalne zdjęcie szybu w Gołkowicach.....	27
Ilustracja 20: Archiwalne zdjęcie kościoła Ewangelicko-augsburskiego pochodzącego z 1910r.....	28
Ilustracja 21: Archiwalne zdjęcie szkoły w Skrzyszowie wybudowanej w 1830r. a rozbudowanej o piętro 1863r.....	29
Ilustracja 22: Szkoła Podstawowa w Skrbeńsku	29
Ilustracja 23: Archiwalne zdjęcie gospody „Gościniec Białego Orła”.....	31
Ilustracja 24: Archiwalne zdjęcie Karczmy w Godowie.....	31
Ilustracja 25: Archiwalne zdjęcie fabryki mebli Kubeczek.....	32
Ilustracja 26: Archiwalne zdjęcie piekarni u Pietrasza.....	32
Ilustracja 27: Basen przy Szkole Podstawowej w Skrzyszowie.....	33
Ilustracja 28: Ośrodek Kultury w Gołkowicach.....	33
Ilustracja 29: Godów – widok na czeska elektrownię w <i>Dětmarovicach</i>	35
Ilustracja 30: Godów – rondo na skrzyżowaniu ul. Powstańców Śląskich i ul. 1 Maja	36

Ilustracja 31: Godów ul. 1 Maja – widok na ścieżkę rowerową „Żelazny szlak rowerowy”.....	37
Ilustracja 32: Godów – rzeka Szotkówka zdjęcie z 2019r.....	38
Ilustracja 33: Godów – były budynek dworca kolejowego PKP.....	38
Ilustracja 34: Godów – zabudowania gospodarcze po byłym dworcu PKP.....	39
Ilustracja 35: Godów – nieczynny wiadukt kolejowy nad ul. Olszyńską.....	40
Ilustracja 36: Godów – most kolejowy nad rzeką Leśnicą.....	41
Ilustracja 37: Gołkowice widok na zabytkowy kościół św. Anny w Gołkowicach.....	42
Ilustracja 38: Gołkowice – ul. Cmentarna widok na zabytkowy Kościół św. Anny zdjęcie z 2019r.....	43
Ilustracja 39: Gołkowice, ul. 1 Maja /ul. Boczna zdjęcie z 2019r.....	44
Ilustracja 40: Wnętrze zabytkowego kościoła pw. Św. Anny w Gołkowicach.....	45
Ilustracja 41: Krostoszowice – widok na autostradę A1 zdjęcie z 2019r.....	47
Ilustracja 42: Krostoszowice – bliźniacze szkoły Krostoszowice i Skrbeńsko zdjęcie archiwalne.....	48
Ilustracja 43: Krostoszowice – ul. Szybowa zdjęcie z 2019r.....	48
Ilustracja 44: Krostoszowice – Kościół pw. Jana Nepomucena rok 2019r.....	49
Ilustracja 45: Łaziska – widok na park zdjęcie z 2019r.....	50
Ilustracja 46: Łaziska – „Węzeł Gorzyczki” – Autostrada A1 zdjęcie z 2019r.....	51
Ilustracja 47: Łaziska - Leśniczówka przy ul. Leśnej zdjęcie przed remontem..	51
Ilustracja 48: Łaziska – Leśniczówka przy ul. Leśnej w Łaziskach zdjęcie z 2019r.....	52
Ilustracja 49: Łaziska – Szkoła Podstawowa zdjęcie archiwalne z 2016r.....	52
Ilustracja 50: Łaziska – wnętrze zabytkowego kościoła pw. Wszystkich Świętych w Łaziskach.....	53
Ilustracja 51: Łaziska– ul. Powstańców Śląskich z 2019r.....	54
Ilustracja 52: Godów – ul. Powstańców Śląskich z 2019r.....	55
Ilustracja 53: Podbucze – ul. Wiejska (widok na autostradę A1).....	56
Ilustracja 54: Podbucze – Kapliczka pw. Miłosierdzia Bożego.....	56
Ilustracja 55: Podbucze – zabytkowa drewniana stodoła przy ul. Wiejskiej zdjęcie z 2019r.....	57
Ilustracja 56: Podbucze – charakterystyczne zadrzewione wzgórze zdjęcie z 2019r.....	58
Ilustracja 57: Podbucze – ul Bukowa zdjęcie z 2019r.....	58
Ilustracja 58: Wyremontowana świetlica na Podbuczu zdjęcie z 2019r.....	59
Ilustracja 59: Kościół parafialny w Skrbeńsku zdjęcie z 2019r.....	60
Ilustracja 60: Zespół Szkolno-przedszkolny w Skrbeńsku zdjęcie z 2019r.....	61
Ilustracja 61: Budynek Wojsk Ochrony Pogranicza. Obecnie budynek wielorodzinny. Skrbeńsko, ul. Piotrowicka zdjęcie z 2019r.....	61
Ilustracja 62: Kompleks Rekreacyjno-sportowy. Skrbeńsko, ul. Zielona zdjęcie z 2019r.....	62
Ilustracja 63: Kościół pw. Św. Michała Archanioła w Skrzyszowie, ul. Wyzwolenia.....	63
Ilustracja 64: Zdjęcie obrazu św. Wawrzyńca w kościele w Skrzyszowie.....	64
Ilustracja 65: Archiwalne zdjęcie „Dzwon Wysłuchy”.....	65

Ilustracja 66: Archiwalne zdjęcie starego klasztoru Sióstr Służebniczek N.M.P. w Skrzyszowie.....	66
Ilustracja 67: Aktualny wygląd klasztoru w Skrzyszowie zdjęcie z 2019r.....	66
Ilustracja 68: Archiwalne zdjęcie kościoła pw. Michała Archanioła w Skrzyszowie.....	67
Ilustracja 69: Zdjęcie ołtarza głównego w Kościele w Skrzyszowie z roku 2019r.....	68
Ilustracja 70: Zdjęcie odnowionych figur i pozostałego wyposażenia kościoła w Skrzyszowie.....	68
Ilustracja 71: Zdjęcie kościoła w Skrzyszowie z ok. 2006r.....	69
Ilustracja 72: Odnowione organy w Kościele w Skrzyszowie.....	70
Ilustracja 73: Zdjęcie archiwalne z odbudowy wieży w Kościele w Skrzyszowie.....	71
Ilustracja 74: Skrzyszów - skrzyżowanie ul. 1 Maja i ul. Jana Pawła II zdjęcie z 2019r.....	73
Ilustracja 75: Skrzyszów widok na ul. 1 Maja i dom P. Wojaczek.....	73
Ilustracja 76: Budynek dawnego przedszkola w Skrzyszowie a obecnie budynek usługowy zdjęcie z 2019r.....	74
Ilustracja 77: Skrzyszów – ul. 1 Maja widok na zabytkowa kapliczkę i wyremontowany dom przyjeźdź „Gościńiec Białego Orła” zdjęcie z 2019r.....	75
Ilustracja 78: Gimnazjum w Skrzyszowie i w Gołkowicach zdjęcie archiwalne z 2016r.....	76
Ilustracja 79: Archiwalne zdjęcie mieszkańców pod „Kopcem Wolności” w Skrzyszowie.....	77
Ilustracja 80: Skrzyszów – ul. 1 Maja widok na most nad autostradą A1 zdjęcie z 2019r.....	78
Ilustracja 81: Ruiny starego młyna na rzece Leśnica – fotografia archiwalna.....	85
Ilustracja 82: Zdjęcie archiwalne nieistniejących zabudowań dworskich – Godów, 1 Maja 55.....	87
Ilustracja 83: Zdjęcie archiwalne nieistniejących zabudowań dworskich – Godów, 1 Maja 55.....	88
Ilustracja 84: Kościół Ewangelicko-augsburski w Gołkowicach zdjęcie z 2016r.....	90
Ilustracja 85: Park w Godowie widok ogólny.....	100
Ilustracja 86: Park w Godowie wraz z okazałymi drzewami.....	100
Ilustracja 87: Rzeźby stanowiące element dekoracyjny parku.....	102
Ilustracja 88: Cmentarz przy kościele św. Anny w Gołkowicach.....	103
Ilustracja 89: Widok na zabytkowy Kościół s wanny – Gołkowice, ul. 1 Maja 41.....	103
Ilustracja 90: Widok kaplicy w Gołkowicach otoczonej kasztanami białymi.....	105
Ilustracja 91: Krzyż z lipą drobnolistną Gołkowice, ul. Borowicka/1 Maja.....	106
Ilustracja 92: Kaplica w Gołkowicach otoczona lipami drobnolistnymi.....	108
Ilustracja 93: Widok na kościół Ewangelicko-Augsburski w Gołkowicach.....	110
Ilustracja 94: Widok na kościół Ewangelicko-Augsburski i starodrzew w Gołkowicach.....	112
Ilustracja 95: Widok na kościół Ewangelicko-Augsburski i ul. Cmentarną w Gołkowicach.....	112
Ilustracja 96: Cmentarz parafialny, ul. Cmentarna 40 w Gołkowicach.....	113
Ilustracja 97: Zabytkowy Kościół w Łaziskach i otaczające go drzewa tworzące zbiorowy Pomnik Przyrody.....	115
Ilustracja 98: Nowy cmentarz parafialny oraz kapliczka przy ul. Kopernika.....	115

Ilustracja 99: Fragment cmentarza parafialnego przy Kościele w Łaziskach.....	116
Ilustracja 100: Fragment starego cmentarza przy kościele w Łaziskach.....	116
Ilustracja 101: Okazałe dęby szypułkowe przy kościele w Łaziskach.....	118
Ilustracja 102: Szpaler dębów szypułkowych wokół kościoła i starsza część cmentarza w Łaziskach.....	118
Ilustracja 103: Cmentarz i widok na wzgórze kościelne w Łaziskach.....	119

XII.II SPIS TABEL.

Tabela 1: Obiekty wpisane do rejestru zabytków „A” woj. śląskiego na terenie gminy Godów.....	11
Tabela 2: Zabytkowe obiekty kubaturowe.....	126
Tabela 3: Zabytkowe obiekty małej architektury.....	128

XIII. LITERATURA

1. Berezowski St., Przewodnik po województwie śląskim. Katowice 1937.
2. Dobrowolski T., Sztuka województwa śląskiego. Katowice 1933.
3. Dobrowolski T., Najstarsze drewniane kościoły śląskie jako znaki zamierzczej przeszłości. (w:) Zaranie Śląskie R. 17 1946.
4. Drobny J., Historia Gołkowic i parafii św. Anny (w:) Gość Niedzielny R. 1929, 1930.
5. Gładyszowa M., Górnośląskie budownictwo ludowe. Ossolineum 1978.
6. Głazek D., Cytaty z baroku. Architektura sakralna diecezji śląskiej (katowickiej) w latach 1925-1945 (mps).
7. Górny Śląsk, red. K. Popiołka. T 1 i 2 Poznań 1959.
8. Jaksik J., Praca proboszczowska. Dziesięcioletni plan pracy duszpasterskiej w parafii św. Józefa w Godowie. Katowice 1968 mps.
9. Jaros J., Słownik historyczny kopalń węgla kamiennego na ziemiach polskich. Katowice 1972.
10. Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, T. VI woj. Katowickie Z. 14 powiat wodzisławski red. I. Rejduch – Samkowa. J. Samka, Warszawa 1960.
11. Knotel P., Die Holzkirchen Oberschlesiens, (w:) Oberschlesien R. 1902/1903.
12. Kotowski T., Krzyże pokutne w rybnickim i jego sąsiedztwie (w:) Kroniki Rybnickie, Rybnik 1983 s. 43-58.

13. Maroń Fr., Kościół na Górnym Śląsku w 1 poł. XVII w. (w:) *Śląskie Studia Historyczno teologiczne* T. XII Katowice 1979 s. 209-265
14. Matuszczak J., *Studia nad kościołami drewnianymi na Górnym Śląsku*. Bytom 1989.
15. Matuszczak J., O architekturze drewnianej na Górnym Śląsku w XIX w. (w:) *Z dziejów Górnego Śląska i Zagłębia Dąbrowskiego*. Katowice 1982 s. 131-141.
16. Morawiec A., *Z dziejów ziemi rybnicko – wodzisławskiej w latach 1918-1939*. Katowice 1966.
17. Musioł F., Lipiński Fr., *Godów wieś i parafia*. Monografia historyczna. Katowice 1967.
18. Nyga J., *Bogu i ludziom. Nowe kościoły w diecezji katowickiej*. Katowice 1996.
19. Pysiewicz – Jędrusik R. , Pustelnik A., Konopska B., *Granice Śląska*. Wrocław 1998.
20. Rybnik. *Zarys dziejów miasta od czasów najdawniejszych do 1980 roku*. Red. J. Walczak. Katowice 1986.
21. Sienkiewicz Wł. *Średniowieczne nazwy miejscowe ziemi rybnickiej*. (w:) *Kroniki Rybnickie* 1983. s. 25-41.
22. Sarna K., *Wieś górnośląska w epoce feudalnej (od czasów najdawniejszych do przełomu XVIII i XIX stulecia)*. Katowice 1986.
23. Świerczek J., *Krzyże pokutne na terenie diecezji katowickiej*. (w:) *SSH-T t. 23/24* Katowice 1990-91 s. 277-285.
24. *Studium Historyczno – konserwatorskie Wodzisławia Śląskiego*. PKZ Oddział w Warszawie 1986
25. Szczęsny K., *Średniowieczne krzyże pokutne i komemoratywne na Górnym Śląsku (w:) O sztuce Górnego Śląska i przyległych ziem małopolskich*. Katowice 1993 s. 41-49.
26. Thullie Cz., *Zabytki architektoniczne ziemi śląskiej na tle rozwoju architektury w Polsce*. Katowice 1965.
27. *Województwo śląskie (1922-1939)* red. Serafin Fr. Katowice 1996.
28. Wróbel A., *Z przeszłości czterech wsi Syrynia, Lubomia, Grabówka, Niedobczyce*. Katowice 1991
29. *Ziemia rybnicko – wodzisławska*. Red. J. Ligęza. Katowice 1970.
30. Zimończyk K., *Świerklany. Charakterystyka miejscowości. Działalność społeczno-wychowawcza w środowisku*. Kraków 1998.
31. M. Gruszczyk „Zatrzymane w pamięci. Dawny powiat rybnicki na pocztówce”, Rybnik 2004
32. A. Konieczny „Sprawozdanie z badań dendrochronologicznych zabytkowych kościołów w województwie śląskim przeprowadzonych w 2008 roku”, [w:] „Wiadomości Konserwatorskie Województwa Śląskiego”, Katowice 2009, s.99-103
33. P. Porwoł „Kościół drewniany pw. św. Anny w Gołkowicach”, broszura z serii *Zabytki powiatu wodzisławskiego*, [Wodzisław Śląski] 2004

34. P. Porwoł „Kościół drewniany pw. Wszystkich Świętych w Łaziskach nad Olzą”, broszura z serii *Zabytki powiatu wodzisławskiego*, [Wodzisław Śląski] 1999
35. P. Porwoł „Tropem figur św. Jana Nepomucena”, Wodzisław Śląski 2002
36. „Dokumentacja konserwatorska budynku zlokalizowanego przy ul. 1 Maja 55 w Godowie”, opr. ABAKUS Pracownia Projektowo-Urbanistyczno-Konserwatorska w Chorzowie, b.d